

H. Budulis,

Ķirurģu garīgo un nervu slimību klīnikas asistentis.

Poruku Ķahnis

ķirurģu garīgās slimības korektīvās
deinās.

Muhichigi augstā kalnā
Raugas zilveka azs ;
Muhichigi dīkā lejā
Nogrimīt zilveks pats.
J. Poruks.

Rigā, 1911.

Ed. Sirģeļa apģahdībā,
Slokas eelā Nr. 27/29.

Drukats fab. «Deena» tipo-litografijā, Rīgā, Elīzabetes eedā 16.

Er gan jau sen nowezojees pānehmeens, ka ķērotees pee kahdas leetas aprakstīšanas, autors šāda darba šādkumā mehdi runā par teem grūdtumeem, kuri viņam šāda darbā pārvarami, kaut gan bešči taħdu grūdtumu nemāi nāw, un viņu šķanīgais aplihmejums taħdos gadījumos teek leetots neweetā, waj ari neapšiniģi. Grūdtuma šājusšana ir subjektīwa leeta, tomehr šķioreiš man grībetos teikt, ka viņa, līhmejotees uī muħšu īstīršajamo tematu, nāw glušči beī pamata un ka tai te ir ari šāwa objektīwā nokraħša. Muħšu temata weela luħk grōšas ap jehdīeenu par zilweka dweħšeli, un pee tam ne par to dweħšeles ītaħwokli, kaħdu pee zilwekeem nowehrojām dšihwē uī katra šōša, bet gan par kaħdu pawīšam šawadu ītaħwokli, kurā zilweka dweħšele nomaldas tikai reī un par kuru wešeleem zilwekeem ir un laikam ari weenmehr palīks tumšds jehdīeens, tapeħz ka muħšu dweħšeles pārdrīhwojumi ir pārāk subjektīwi. Tas nu buħtu pirmāis grūdtuma šājusšanas motīwejums. Otra leeta, kurā man kawē muħšu temata nogludinātu un pilnīgu apštraħdaščianu, paštaħw eekšči tam, ka gara šīmības pa leelakai dašai attīhštās šoti leħnam: viņu attīhštība war wīktees pat īlgeem gadeem, pee kam gara šīmības parāhdības ir gandriī katrā atīewīščikā attīhštības periodā šawadas. Aħrīši labi līn, zīk grūhti daščireī nāħkas zīk nezīk drošči un pareīši noteīkt, par ko īweħrtītees kaħda infekzīosa šīmība, kuru aħrīšs nowehro paščiā viņas šādkumā un kuras rakīsturs un zehloņi viņam tai laikā weīl nāw pamanāmi. Ša nu līpīgas šīmības attīhštība welkas tikai daščas deenas un ja

filiškàs flimibas ir daudī weenkahršātakas par gara flimibam, tad katrs, rediedams grūhtibas, kahtas ahrštam dašdreif pahrwahramas pee kaut kahtas filiškās kaites pareišas noteikšāšanas, labi nojehgs, zik daudī wairak grūhtibu rodas ahrštam pee gara flimibas noteikšāšanas pašā wīnas šāhkumā.

Beelchi nepateiziga ir ari pehdejā flimibas štadija, jo tad flimneeka gara špehjas tik leelā mehrā panihkušāšas, ka wīnam wairs šoti maš ir kaut ka indiwiwuela, un pehdejās štadijās dašādas šāķiras pīšāškās kaites pahreet sekundarā demenzē jeb wahjprahtibā, kaut gan šāo flimibu attihštibas eepreekšātejee periodi pee katras no wīnam ir bijušāi šawadi.

Poruka pšāškā flimiba nedabuja galigi attihštites un galigi išeet zaur wīšem attihštibas pakahpeeneem, kurus pee šāis flimibas mehdi iškāķirt. Tomehr flimibas galwenā attihštibas daša jau bij išeigufēs, kaut gan flimibas aina nahkotnē, ja dšejneeks nenomirtu, beš šāubam mainitos un šneegtu šāo to interesantu un pamahzofču wīnas nowehrotajeem.

Šlimibu es dabuju nowehrot ašānos pehdejos mehnešāus preekšā Poruka nahwes. Lai gan wehl pa dašai bij palikušāšas atleekas no flimibas attihštibas agrakeem perio-deem, tomehr dibinotees tikai ul ša materiala, kuršā šākrāšjās par Poruka flimibu šāos ašānos mehnešāos, newar šāstāhdit pilnigu ainu, kura aptwertu un attehlotu wīšu flimibas attihštibas gaitu. Es labi šaprofu, ka dšejneeka pšāškās kaites pehdejās štadijas aprakštam nebuhtu deelin kahtas wehtības nedī linatniškā šinā, nedī ari preekšā Poruka rakštu lašitajeem, kureem beš šāubam ir daudī interesantaki linat par eemiššotā dšejneeka flimibas šāhkšāšanos un wīnas šākaru ar Poruka rakšojumeem, ja išrahditos, ka flimiba ir šāhkufees

jau tad, kad wińch pahrđińhwoja řawus rakitneeka řeedu laikus. Zik interefants un pamahzořds řchahds wispuřigs řlimibas aprakřs ari nebuřtu, neuldrořchinos lařtajeem tahdu apřolit, jo man bij řikpat ká neeřpeřhjami domat par zik nezik pilniga materiala řakrařřchianu preeķřch řawa darba wispuřigas iřřtrahđařchianas, pirmkařřt tapeřz, ka es agraki Poruka nepalinu un wiřu řahku waigá redřet řikai řurjewá; otrkařřt tapeřz, ka man řweičtas ir řás aprindas, kurás Poruks řawus řeedu laikos ir grořijees, un řreřřkařřt tapeřz, ka weřł naw řařtařđita tahda biografija par nelaiķi, no kurás ari ařřřs waretu kaut ko řmeltees preeķřch řaweem noluhkeem. Bei mineteem, peřdejos ařřřos řlimořchianas meřneřchios řakrařteem materialeem, man pee řchi apzeřjuma řarakřřřchianas ir weřł đalchi đati par Poruka řlimibas gaitu řai laiká, kad wińch 1906. gada pirmos triřs meřneřchios pawadija řurjewas přchiatřiřkajá kliniká, un beidřot gara un nerwu řlimneeku eelřahdes direktors řtrentřchios Dr. med. A. Behra kungs bij řik laipns, ka wińch man ařřahwa eelkařitees Poruka aķřs — Poruks řchai eelřahđe uřturejeeš 1908. gada peřdejo puřgadu un 1909. gada řahkumá — un man atweřleja đatu no řchłm aķřim iřleetot manam noluhkam. Bet wiřs materials, lai gan wińch řoti raibs peřz řawa řatura un deelgan leels peřz řawa kwantuma, nebuřt naw pee teekořchis, lai řikai ul wiřa pamata waretu eeguřt řkaidru řehđřeenu par đeřjneeka řlimibas ařřřřřřchianos un waretu eelkařitees wiřas rakřturá. Es řewiřchķi řajutu tee řchu đatu řuhkumu par pirmám řlimibas parařđibam un par to laiku, ap kuru pirmee đeřjneeka přchřřkás řlimibas řimptomĩ atklařřibá pirmo reilĩ pamanĩ. řcha řuhkuma řajufřhana man ir jo řahpigaka tapeřz, ka wiřa deřł newar řikt peeteekořchđá apmeřřá apřkařřs un iřřř-

Iats jautajums par to eefpaidu, kahdu flimiba ir astitah-
juiti ul diejneeka raldiofchanas fpehju un wina raldiojumu
raksturu, lai gan fchis jautajums teefchi pee muhfu fcha
temata nepeeder.

Bija jamehgina iipalihdieteetes zitada kahrtâ un tee-
fcha materiala truhkuma deht jaluhko fardabut wajadfi-
gos datus aplinkus, neteefchâ kahrtâ. Daudsi walits
wihri un diplomati jau gan no fenfeneem laikeem turas
pee eefkata, ka zilwekam mehle dota preekfchi tam, lai
waretu fawas domas noflehpt, un tâpat, pehz fcha ee-
fkata, zilwekam rakitot wajadsetu ifteikt taiſni to, ko
winfchi nefajuht, nepahrdsihwo un kam winfchi nefiz. Bet
Poruka rakitus lafot leekas, ka winfchi buhs wairak tu-
rejees ne pee diploma'u eefkateem, kâ zilwekam jarunâ
un jarkita, bet gan wairak pee Niegfchies domam, kurfchi
eeteiz rakliit ar afinim, jo tikai tâ warot nowehrot un
pahrllezinatees, ka afinis eſot gars. Pee tuwakas eepa-
lihfchanâs ar Poruka biografiju pawifam negribot azis
kriht eewehrojamaſ fakts, ka gandrihi katrs eewehroja-
maks diejneeka pahrdsihwojums un peedsihwojums ir at-
radis diejifku eefehrpumu wina rakitos, un reifem tahdi
pahrdsihwojumi un peedsihwojumi nelaika raldiojumos ir
eelikti gandrihi pilnigi kaili, reali, bet jebkahda fantali-
jas eefehrpuma. Zaur to wismaf pa datai iifkaidro-
jas fawada parahdiba, ka Porukam truhkft garaku darbu,
jo wina pahrdsihwojumi, wina juhtu wifni ir iftrauji un
ihfi, un lihdi ko wina taiſas fafneegt fawu kulminazijas
punktu, diejneeks ahtri zenfchias fawu juhtu iifluhdumu
uifihmet ul papira, un lihdi ko wilnis fchkihft — fpalwa
diejneekam kriht if pirkſteem. Par fcho leetu es tiku
kahdas reifes runajis ar paſchu diejneeku, un winfchi par
faweem darbeem bija tajâs domâs, ka tee eſot ne kaut
kas pabeigts, bet tikai ifudijas waj fkizes. Kad Poruks

klinikâ daidreifi wewelâm deenam guleja un garlaikojâs sawâ iitabâ, tad es ichad tad eejautajos, kapehz wiñchi nerakita, ul ko wiñchi man mehdia atbildet, ka ichim neefot weelas, jo ichis, diihwodams klinikâ, neko jaunu nepeedsihwojot, par ko waretu rakšit. To pašču Poruks pašahita ari daidhos sawos itahitos : kahdâ laikâ wiñchi beechi ichehlojas par sawas diihwes tukšdumu un weenmušibu, un tahdâs reifês wiñchi rakita par saweem agrakeem pahrdsihwojumeem, fewiçhki ił behrnibas nemteem un atdišwinateem.

Ja nu eewehrojam icho zeeicho dšejneeka peršonigo pahrdsihwojumu šakaru ar wira raichojumu šaturu, tad pats par fewi rodas jautajeens, waj tee pašči Poruka rakšiti, kuros dšejneeks eelehjis sawas labakâs un škaištakâs juhtas, išteizis plaščakâs un dištakâs domas un kuri beechi ween ir laštaju dwehšeles špogulis, newar kalpot ari diihwes tragediju nowehrotajam — ahrštam, kuršči lehnâm ichkirita ielša lapu pehz lapas un ar fewiçhku ulmanibu apštahjas pee tām tumščtām lapas pušem, kurâm zitu laštaju maijâs, šauna un breešmu nenofkahriščhâs un neparedšoščhâs dwehšeles weegli pahrlido pahri kâ baltee taurini wafaras šaulainâ deenâ ? Paredšu jau, ka te daidhs labs no laštajeem domâs, it kâ es taštitos jau pa daštai waj aišrautes no tâs wišem pašihštamâs mahzibas, pehz kuras genialas špehjas ailween šaištitas ar garigâm nenormalibam, waj pat ar gara šlimibam. Eštahdams te pehdejo jautajumu pišnigi pee malas, luhkošču buht glučhi bešpartejšks un objektivs pee temata apštrahdaiščanas un dibinašču sawus šehdšeenus tikai ul škaidru materialu un peerahdijumu pamata.

Bet eekams uštahku Poruka pšičiškâs šlimibas aprakšičhanu, turu par nepeezeščtami wajadšigu, minet

kañdus wahrduš par pačtu to ſlimibas weidu, ar kuru nelaiķis ſirga. Negribu noſleht faktu, ka pſichiatri un nerwu ahrſti, kuri Poruku wiņa muſiča pehdejos ſečtos gados ir ahrſtejuſchi, ir bijuſchi daſchadās domās par dſejneeka ſlimibas weidu un rakſturu. Œchahda uſſkату daſchadiba, kà jau augſchà aiſrahdiju, iſſkaidrojama pirmkahrti zaur to, ka katrs ahrſts ſlimibu ir nowehrojis ſawadà attihſtibas pakahpē, pee kam ſlimibas aina ar katru pakahpi eewehrojami ir mainijuſees, un otrkahrt ari zaur to, ka pſichiatrijā, tāpat kà zitās medizinas un wiſpahrigi wiſās linatru noſarēs, ir tà ſauzamās ſkolas, kapehž weenadas patalogiſkas parahdibas daſchadi ahrſti apſkata no daſchadeem redſes punkteem, iſſkaidro daſchadi un pat peeſchķir tās pee daſchadām ſlimibas grupam waj weideem. Tà ka mans noluhks ir rakſtit popularu apzerejumu, tad turu par leeku eelaiſtees ſpezialà diſkuſijā un te ſaltahdit ſlimibas diferenzialo diagnofi, kapehž pahreeſchu taiſni uſ ſlimibas weida aprakſtiſchianu wiſpahrigi, ar kuru ſirga Poruks pehž maneem un daſchu manu wezako kolegu eekateem. To garigas ſlimibas weidu ſauz par paranoju (Paranoia) Œchis pſichiſkās kaiſes noſaukums zehlees no greeķu waldas un burtiſki tās aplihmē «blakus domaſchianu». Pehdejā paſtahw galwenā kahrtā eekſchi tam, ka gandrihi katru ſlimneeka galweno domu pawada ſawadas aiſdomas, kuras, eedamas paſtahwigu zeſu, lihdiās galwenām domam, atſtahj ſliktu eeſpaidu uſ pehdejām un war pat ſliktakā gadijumā galwenām domam dot jaunu wirſeenu un aiſraut wiņas pilnigi ſew lihdi. Tahdā kahrtā attihſtās patologiſkais pſichikas ſtahwoklis, kuru latwiſki war aplihmet par ahrprahtibu. Paranoja jeb ahrprahtiba ir diwejada : akuta un kroniſka. Tà ka Poruks ſirga ar ſchis ſlimibas kroniſko formu, tad te aprakſtiſchtu tikai pehdejo.

Kroniskā ahrprahtiba attihitas šofi lešnam, tikai wairakos gados wiņa šafneedš šawu kulminazijas punktu. Kā jau pa leelakai dašai kašra šlimiba, ahrprahtiba šahkas ar šofi nenoteikteem šimptomeem, tā ka pat ahršts dašchreif newar wiņu kreetni paliht pirmajā jeb prodromalā wiņas attihštibas štadijā. Šlimneekam šhini šašlimššanas periodā leekas, ka wiņā norišinas kaut kas šewišchšs, kaut kas šwešchš un wiņam lihdš tam pišnigi nepašihštams. Rodas nogurums, meega truhkums; galwa leekas buht neškaidra, wiņā ir it kā kašds šmagums, it kā kašds špeedeens; reišem ta pat šahp. Organišmu pašrņem šawads gšehwums. Šlimneekam rodas kaut kašda nelaba nojauta, dašchreif wiņu pašrņem bailes un bašchias, un wiņch klufibā šahk paštahwigi šchaubitees un domat par šawu garigo wešlibu. Dašchreif organišma pašrmainam ir pretejads rakštors, un tašdos gadījumos šlimneeks juhtas it kā atšjaunots, juht ka wiņam it kā buhtu wairak špeška un energijas, nekā lihdš tam laikam; wiņch nokšuhit pazeltamibas gara štahwokšl, ķeras pee leeleem darbeem, un wišpahriigi juhtas apmeerinats un šaimigs. Tomehr šchahda peršonibas pašrmaina pošitiwā nošihmé noteek daudš retak, nekā peršonibas pašrmaina negatiwā kašrtā. Šlimneekam aišween wairak un wairak šahk ušmahktees dašchadas neparaštias un nepašihkamas šajuhtas wiņa meešā un dweššeleē dašchadas drušmas domas. Dašchreif tam leekas, ka wiņa ķermenš buhtu kaut kas šwešchš, dašchreif šlimneeks šawā meešā šajuht atkal šināmu tukšchumu. Rodas dašchdašchodi šajuššanas trauzejumi: neresi šlimais šajuht it kā drudš, dašchreif šawadu aukštumu, neešchšanu, notirpumu u. t. t. Šai gan wišas minetās pašrmainas, kušas šlimneekā norišinas wiņa šlimibas prodromalā štadijā, ir šofi nopeetnas un leetas

pasineju pawedina ul nopeetnàm balchtam par linamas per-
sonas weselibu, tomehr winaš paw tipikas tikai pee ahrpraht-
tibas attihstichanàs, bet war tikt nowehrotas ari pee dau-
dšàm neezigakàm un malak bihtamàm nerwu kaitem, pee-
mehram pee neirastenijas waj hipochondronijas. Leeta
paleek daudi nopeetnaka un škaidraka, ja šlimneekam
šahk usnahkt illufijas un haluzinazijas. Pee illufijam
un haluzinazijam ašween dalibu nem ne wif jutekt, bet
tikai dalchi, pee kam gan wisbeestak diirde un redie.
Šlimneeks kaut kahdà trokšni, kaut kahdos wahrdos
diird pawšam kaut ko jaunu, kahdà ainà waj preekcht-
metà redš pawšam kaut ko zitu, nekà normalà itahwokli.
Tà tas ir pee illufijam. Pee haluzinazijam šlimneeks
diird dalchtadus trokštānus, wahrdus, šauzeenus, ušrunu,
redš dalchtadas ainas, tešlus, zilwekus, garus u. t. t. u. t. t.,
kaut gan wina diirde un redie no ahrpasaules pawšam
neteek kairinatas. Nereti patalogiskas pahrmainas ašker
ari oštianu un garšču, un tahdos gadijumos normalas
šmakas un garščas weetà šlimneeks šahk ša-
jušt dalchdalchadu weelu šmaku un garšču, waj
ari winaš pehdejās šahk šajušt pat tur, kur objek-
tiwi nemot paw nekahdas šmakas un garščas.
Beidšot šlimigas pahrmainas war notikt ari tà dehwetos
organu šajuštchanas zentros, pee kam šlimneeks šawos
organos nowehro nekaitamu wairumu dalchdalchadako
pahrmaišu. Tà ka diimuma diihwei ir šoti leela no-
šihme zilweka diihwē, tad to nerwu un nerwu lištemas
zentru patalogiškās pahrmainas, kureem ir linams šakars
ar zilweka diimuma diihwi, šlimneeks šoti leelà mehrà
šajušt un ašween peegreecht šchai šferai šewištiku ulma-
nibu, kam par šekam šawukahrt ir šoti šareschtigitu un
šlimneeka galwà diiki eesaknošošchos mašnu iizelštchanàs.

Wifas lihdš šchim aprakštītās leetas peeder pa

leelakai datai pee flimibas pirmàs itadijas, lai gan daschas no wiràm, kà illulijas un haluzinazijas war tikt nowehrotas ari flimibas tahlakàs attihitibas itadijàs. Te japeelihmè, ka daschreit illulijas un haluzinajas pee paranojas jeb ahrprahtibas pawifam neparahdas, un tahdos gadijumos runà par weenkahrichtu paranoju, pee kam pati flimiba norifinas aifween weeglakà formà.

Kad nu wifas tàs filiskàs un garigàs pahrmainas flimneekà ir norifinajufchàs, par kuràm augichà runats, tad sahkas otrà flimibas itadija jeb tà dehwetà waja-
schanas manijas itadija. Slimneeks, kurich pirmà itadijâ nododas wairak pafchnowehrofchanaï un beelchi ween no lihdszilwekeem pilnigi noflehpj fawu itahwokli un fawas balchas, otrà itadijâ sahk wifu fawu uifmanibu peegreelit fawai apkahrtnet un fofit neufizigi ul to noraudfitees. Slimneekam sahk liktees, ka itarp wiru un ahrpafauli ir nodibinajufchàs kaut kahdas zitadas, jaunas faites un atteezibas. Wira pfichologija apmehram atgahdina eeredna pfichologiju, kurich tikko dabujis fchinu, koketes pfichologiju, kura, kokete, ulwilkufi jaunu apgehrbu, nenoruhdita lagfa pfichologiju, kurich lem fwahrkeem paflehpis kahdu lagtu preekfchmetu. Eerednim, koketei, laglim — wifceem wineem ejot pa eelu minetos wiru itahwokfos leekas, ka zilweki wineem it kà peegreelstu wairak uifmanibas, nekà agrak, it kà wiri buhtu par publikas uifmanibas un nowehrofchanas preekfchmetem. Slimneeks kahdu laiku itaigà apkahrt it kà apmulfis, wirich juht, ka ir notikufi pahrmaina wira atteezibàs pret ahrpafauli, bet wira kritikkàs fpehjas wehl ir tik leelas, ka flimneeks mehgina fawalditees un fweifchait parahdibai nepeefchir objektibas noihmes. Bet ar katru tahlaku fofit flimibas attifihbâ neufiziba un aifdomas pret lihdszilwekeem paleek leelakas un leelakas, lihdi

beidsot fasslimufchais galigi eeeef sawa flimigà subjektiwifma ffeedès un wifas sawas eekfchejàs pahrmairas fahk atteezinat uf ahrpafauli un tur meklet pehz wifau eemeffleem. Paranoiķis fahk wifau turet aildomàs un uf wifau fkatas ar leelako neufizibu, atteezinadams uf fawi, preekfch wifau nelabà nofihmè, daſchkaht pat wisnewainigako apkahrt-nes parahdibu. Ahrprahtigam fahk liktees, ka wifau fewa daſchreif fkatàs uf wifau fawadàm azim, ka wifau it kà ifaizinoſchi iſturas pret ziteem wihreeſchteem — un flimajam rodas domas, ka fewa wifam palikufi neufiziga. Eedams pa eefu, paranoiķis nowehro, ka daſchas fweſchias perſonas wifigi uf wifau paſkatas, ka tur kahdà weetâ it kà kahds zilweks gluhtetu uf wifau. Zilweki ar wifau runà fawadâ baſſi nekà agrak, kehkfchia fahk fawadi taiſit preekfch wifau ehdeenus. Spiritiſti, anarkifiti, ſozialiſti, telepatiki fahk wifam uſmahktees ar fawàm idejam un grib to eewilkt fawàs zilpàs. Ar ſchahdàm un tamlihdfigàm domam paranoiķis ilgi ſtaigà apkahrt un beidsot fahk juſt, ka pret wifau ir nofikufi kahda noflehpumaina ſaſwehreffchianàs, ka wifau grib dabuht pee malas, waj ari labakà gadijumâ kahda poliſtika waj kahda zitada rakſura partiĵa grib to iſleetot faweem welniſchkeem noluhkeem.

ſlimneeks domà tahtak un luhko aſraſt eemeſlu, kapehz lihdzilweki wifam peegreeſch tahtu uimanibu. Paranoiķa mahni attihiſtas wehl tahtak un wifch fahk nojuſt, ka wifch naw weenkahrſchis zilweks, bet ir ſoti eewehrojama perſona, wifch ir no karafu dſimtas, zaur wifau eepaidneeku riſzibu no froſa aſifumts waldneeks, no Deewa eezelſt praweetis, Kriſtus, waj ari beidsot pats Deews. Ar to fahkas flimibas treſchà attihiſtibas ſtadiĵa jeb tà ſauzamà leelmanibas manijas ſtadiĵa. Daſchi paranoiķi ſeko fawàm mahnu idejam tikai platonifki un,

runadami par sawu karalifkumu, praweefibu waj pat deewibu, meerigi dara parasfos darbus, kaut pehdejee dafchakahrt buhtu ari tee wisweenkahrfdhakee. Turpretim ziti flimneeki luhko realifet sawus mahaus un fahk «rihkotees». No greiffirdibas pahraemtais paranoiķis fahk fuhdfetees par sawas feewas neufizibu ofizielās eestahdēs, uibruhk feewai gan wahrdeem gan darbeem; religijas mahnos eeflihkufchais ahrprahtigais fahk fpredikot, waj ari dibina jaunu fizibu un meklē few peekritejus; »karalifkais« paranoiķis greefchias pee teefas eestahdem, fuhta rakitu pehz rakita augftām perfonam, neiñnemot pat keifaru, un no tām peeprafa pehz sawām karalifkām teefibam; ar wajaſchanas maniju firgitoſdtee luhko ſawadi eekahrtot sawu dſihwokli, waj ari zeſ pawifam jaunu, noſlehpumainu ehku un tani eeflehdſas, apbruņofchees ar duntſcheem un ſchaujameem riħkeem, lai eenaidneeki wireem neufbruktu. Wiſpahrigi paranoiķis riħkojas ſakarā ar ſawām mahnu eedomam.

Intelligenze beefchi ween no flimibas maſ zeeſchi, wiſmaſ pirmās ſtadijās, tā ka flimeem domaſchanas ſpehja pa flimibas laiku war palikt gandriħi waj neaiſkahrta, ſewiſchki weeglakos gadijumos. Garām ejot war peeminet, ka weens no leelakeem zilwezes domatajeem — Schopenhauers ir bijis paranoiķis. Tapat daſchi eewehrojami ſinatneeki ir firguſchi un firglt ar ſchto kaiſi, protams weeglā wiņas formā.

Beefchi nowehro, ka paranoiķis ſpreefchi gluſchi pareiſi par tahdām leetam, ſtarp kurām un ſewi wiſchdi neatrod tuwaka ſakara, kurpretim lihdī ko kahdai leetai waj parahdibai ir zeeſchaka atteeziba pret flimneeka perfonibu, wiņa ſpreedums par ſchahdām leetam un parahdibam top pahrak ſubjektivs un nepareiſis, pee kam tam uſſpeefta flimneeka mahnu ideju nokrahſa. Tāpat gadas,

ka paranoiķis paleek objektiws, runadams par to sawas dsihwes laikmetu, kad wiņch ir bijis wehl wefels, nn top ufreiļi subjektiws, lihdī ko eet runa par šaslimiķianas laikmetu. Tomehr deeiġan beeiġhi noteek, ka šlimneeka mahni uļšpeeiġhi sawu šeegi wiņam šlimneeka atmiram, tā ka paranoiķim wiņa pagahne leekas pawiņam zitada, nekā ta pateeiġbā ir.

Zeturto šlimibas attihštibas štadiju rakšturo ġarigo špehku notrulinašchianās un ġaguršchiana. Šlimneeks wairakus ġadus no ahrpāšales waj nu šotl maļ ušnem sawā pšchikā, waj ari wiņš, ko tas ušnem, eet zaur mahnu ideju filtri, kapehš labi šaprotams, ka paranoiķi sawas šlimibas pehdejā štadijā paleek štereotipi, wiņu šantaliġa top weenmušiga un nerada wairs jaunu mahnu, wiņu riņziba top nepamatota, behriņšchġiga un wairs ne tik intensiwa un neatšaidiga, kā šlimibas eepreekiķejās štadijās. Šchini pakahpē paranoiķis war atġahdinat wahjprahtigo, tā ka dašchreiļ pat ahrštam fikpat kā neeišpehjami pašazit, waj šinamā ġadijumā ir darišchiana ar paranoju jeb ahrprahtibu, waj ari ar weenkahršchu demenzi jeb wahjprahtibu, ja tas neko tuwaki nedabū šinat par šlimneeka šaslimiķianu un par šlimibas eepreekiķejām attihštibas štadijam.

Par paranoġas zehloņeem šakams, ka wiņi štahw tuwā šakarā ar eedšimtibu. Pee tuwakas paranoiķa ġe-neoġiġas apškatišchianas aišween iřahdas, ka kahds no wiņa preekiķitešchneem ir bijis kaut kahdā šinā ġarigi nenormals zilweks. Šlimibas iželšchianos un attihšišchianos war eewehroġamā mehrā weizinat alkoholišms, ġariga pahrpuhšchianās un dašchadas wišchianās dsihwes zeribās pehš šoti intensiweem pošitiweem pahrđšihwoju-meem un štipras aiřraušchianās no kaut kahdā preekiķi-meta waj ideġas.

Pehz sčiam wispahrejām peesihmem par paranoju jeb ahrprahtibu, kuras tureju par nepeezeešdami waja-dligām, lai tekšta nahkošā daša pehz eespehjas wišeem lašitajeem buhtu šaprotama, turu par eespehjamu pahre-et taišni ul jautajumu par Poruka šlimibas attihšitšānos un wiņas rakšturu. Kā jau augšā teizu, buhšču pee šlimibas aprakšitššanas objekšivs, un lai pehz eespehjas wairak iššargatos no subjektiwšma, tad išwehle-ššos wisdroššako šlimibas aprakšitššanas metodi un proti: dibinašču šawus šehdšeenus ne tikdaudi ul manu kolegu un maneem šlimibas nowehrojumeem, bet pla-ššā mehrā iššetošču dšejneeka rakšojumus un tahdā kahrtā šaušču Porukam paššam šinamā mehrā aprakšit šawu šlimibu, jo pšichologija ir pahrak subjektiva leeta, un labaki ir, ka šlimneeks pats atšahšta šawus pahrdšihwojumus. Te man japeesihmē, ka Poruks ne labpraht gribeja atšihš un ziteem rahdit, ka wiņšči garigi šlims, un tapehz par šawu šlimibu tas runaja tikai reši. Šahhdā gadijumā, protams, zits nekas neašleek, kā išwairštees no šlimneeka apbehdinaššanas un weenigi šlakabribas apmeerinaššanas noluhkā neušlikt leelu moku un zee-ššānu šlimneeka dwehšelei. Bei tam ešmu domās, ka ja daudi daudi mašak juhtigi un mašak širški rakš-neeeki šawus truhkumus un wahjumus ir kaut kur ees-šehrpušči šawos rakštos, kā peemehram Doštojewškis šawu širgššānu ar epilepšiju, tad Poruka rakštos laikam gan buhš škaidri atšpogušojššees wiši eewehrojamakee autora pahrdšihwojumi, wajag prašt tur tikai pehz tahdeem meklet. Šri aši šča noluhka, materialus krahdams šewiščķi nezentos šakraht šinas par dšejneeka šlimibas pirmo attihššibas štadiju, jo tahdi nowehrojumi nereti naw pilnigi objekšivi, šewiščķi ja wiši naw išdariti no šlimneeka labeem pašinejeem, un tapehz beešči ween

wiras newar affiht par deefin zik wehrtigeem bei tafakas wiru kritifeftianas un apfwehrtianas.

Pirmais fche eeweetojamais dokuments, kurfch attehlo Poruka dsihwi un eefpaidus pa wiru ftudiju laikeem Dreidenes konferwatorija, peeder Strentfchu gara un nerwu flimneeku eeftahdei. Par fcho dokumentu efmu wiras direktoram Dr. med. H. Behra kungam foti patezigs. Minetam manufkriptam ir nefikai nofihme ka plafcham un materiala lirã bagatam gabalam no dfejneeka autobiografijas, ne tikai ka bagatam dafchu eewehrojamako Poruka rafchojumu plafcham komentarijam, bet ari wehl tai lirã, ka wirfch attehlo, ko Poruks ahrfemës ir peedlihwojis un pahrdlihwojis un ar kahdu firdi, ar kahdam zeribam un ar kahdu gara itahwokli wirfch ir no Wahzijas atgreesees fawã dsmintenë. Sdie peewedifchu tikai manufkripta pirmo dafu un pahra weetas no otràs dafas ka tahdas, kam tuwaka atteeziba pret fche iftirafamã temata weelu, kurpretim wiru leelakã dafa paleek neifleetota, kaut gan ari ta preekfch dfejneeka palinejeem nn zeenitajeem ir foti interefanta un nofihmiga, bet wiswairak gan warbuht preekfch Poruka biografa.

Garã ejot ir jamin, ka gandriht wifli fchee peewedamee Poruka manufkripti ir rakfifti waj nu wahzu (leelakã dafa), waj ari kreewu (mafakã dafa) walodã, iifnemot weenu wehrtuli un weenu dfejnojumu, kuri rakfifti latweefchu walodã. Negribu leegt, ka zaur tulkoftianu originali zeefch, jo Poruks mihleja rakfifti foti ahtri un gareem periodeem, kas labi faskan ar wahzu walodas garu, bet nekahdi naw peemehrots latweefchu walodas rakituram. Tulkofftianã nedlibftos fikdaudi pehz literarifka fkaiftuma un gluduma, zik mehginafchu zeefchi peefuretees pee originala un fargafchos no autora

domu sagroisidanas. Sekoſcho manuskriptu peewediſchu pilnigâ weidâ, ne wahrda iſ wiara neillaidams. Zitos manuskriptos nahkſees daudi ko iſſaiſt daiſchadu eemeſtu deſt, par kureem atteezigâ weetâ mineſchu kaut ko tuwak. Bet tagad paklauiſimees, ko Poruks itahita par ſaweem ſtudiju gadeem Dreidenê.

„Erinnerungen aus meiner Dreidener Schulzeit“. Studien zur Dreidener Dramaturgie (1893—1894).

Atmīnas no maneem Dreidenes ſkolas laikeem. No Жапа Poruka.

1893. un 1894. gadi man paleek neaſmirſtami. 1893. gada ſahkumâ es nonahzu Dreidenê, lai eeſtahtos karaliſkâ Sakſijas konſerwatorijâ par ſkolneeku. Tâ ka es iſſi preekſi tam biju eepalinees ar leelpiſehtu un wiſas Wahzijas galwas piſehtu Berlīni, tad Dreidenes piſeta pati par ſewi ſahkumâ man neſpehja dot neko imponejoſchu, bet gan turpretim wiara man likâs buht weza un galigi eegrimuſi ſawâ piſſonibâ. Tahdus inter-nazionalus reſtoranus un Cafès kâ Berlines „Hotel Central“ reſtorans lihdiâs ſeemas dahriam, Cafè Passage ar raibo un intereſanto baſaru ſtarp eelam: „Unter den Linden“ un „Behrenſtraße“, kur wiaras nobeidſas Friedricha eelâ, Dreidenê es nekur newareju atraſt. Bet toreifejais Dreidenes muſikas konſerwatorijas profefors Eugens Kranġs, mani uſnemot ſawâ ſkolâ, man teiza, ka man newajagot intereſetees par leeleem hoteſeem un reſtoraneem, ja es gribot palikt par kreetnu muſikas ſkolotaju, jo wiſſi domaſa, ka no manis newarot iſſaiſit kapelmeiſteri waj komponiſtu, bet gan muſikas ſkolotaju. Mani uſtizeja kahdam konſerwatorijas muſikas ſkolotajam, Albertam Klugem, kuru profefors Kranġs man ſewiſchki eeteiza un man ſtingri pawehleja wiſam wiſur paklauiſt. Tâpat man wjadſeja zenitees neſaruhgtinat kahda zita

kunga, profesora Rīchbietera diihwi, bet uzihtigi apmeklet itundas viņa klafē. Kluges kungs bija īdaudzināts kā moderns klaveeru skolotājs, turpretim profesoru Rīchbietera kungu vārda pehz es pašinū jau no Rīgas, jo eepreekčh es biju drufku nodarbojees ar škanu mahzibu pee Rīgas juhrmalas teatra kapelmeištēra Otto Lohses un profi biju wingrinājees pee atteezigeem, no Rīchbietera šarakstītās grahmātiņas ufdewumeem. Rīchbietera škanu mahzibas grahmata man ari bij palihštama, bet man bij gruhti nokūht lihdi nodafai „Modulationen“. Otto Lohse, kurčh man bij palihštams un bij kreetns kapelmeištērs, pats šarakstija preekčh manis ufdewumus un palihdseja man viņus atrifinat teoretiski un praktiski, bet viņčh bij šoti nodarbinats, tā ka manas itundas tika noturetas agri no rihta, kad viņam kreetni nebij laika preekčh manu wahji atrifinato ufdewumu zaurškatifčhanas un illabofčhanas, lai es nokūhtu pee gruhtās klaveeru špehlečhanas, no kuras man drebūfi gahja pa kauleem.

Lihdi tam laikam es uī klaveerem biju īpildijis tikai španeēčhu waj turku brihwo muliku. Ar pirmo pamata mahzibu wijoles špehlečhanā es biju eepalinees pee kahda Rīgas Pīšehtas teatra mulika Šchahē, uī klaveerem es pašinū kauliņus, īščhkihru viņus kā baltos un melnos, un šewičhki melnājee kauliņi ne wifai kreetni gribeja škanet sem maneem pirkiteem. Bet kad man šahka pluhit baišu šweedri, pee kam es Schumannā «Kinderscenen» pahrak moziju, man likās, itkā Lohses kungs mani gribetu pamudināt viņu, preekčhšibmigo un par kreetnu atrafito Wagnera dirigentu, itingri luhgt, tos pašchus gabalus man nošpehlet preekčhā, ko viņčh dafchreif īdarija ar pianista weiklibu. Šruhtā un lihdi īšamifumam nowedofčhā špehlečhana, ar kuru es wāreju wēšelas šaulčhu māšas aīdliht no šahles waj šalona,

kà likàs, lohies kungam imponeja, waj nu wiãchi tai atrada muliku, waj ari mans protektors un matematikas un filikas skolotajs W. wiãa kabatã bij lizis eeflihdet kahdeem selta gabaleem, jo wiãchi jau tã preekchi dalcha mahkflas audsekna bij gruhti peeeetams, mani tomehr laipni usnehma sawã dsihwokli Fura eelã. Un tã es eedomajos, ka man ir drušku dahwanas preekchi mulikas, ko man Dresdenẽ profefors Rischbieters nostrihdeja. Profefors Rischbieters bij jau wezaks kungs, un wiãa maneerẽs stahweja, no katras stundas pusi nokawet, un otra pusitunda palstahweja manteta un zepures nolikichanã, eekchi safwezinaichanãs un apjautaiichanãs par skolneeku weseibu un fchiaklibu, pawirichã, bet pehdejo kluhdiau atrodichã skolas darbu zauruhkoiichanã, pee kam wiãchi fkarbi un stingri apgahjãs ar kahdeem pahra maseem un jauneem fleitilteem un klarnefilteem, jo wiãam katru gadu wjadseja sagatawot sinamu fkaitu kreetnu, pee tam peetizigu muliku preekchi Saksijas, kurprelim ahrsemneekeem, kuri fkaitijãs par wiãa skolneekeem, bij wairak teefiba noklaufitees sakchi preekchinesumã, waj ari sehdet kã wiãu kreetnãs darbibas azu leezineekam. Bel manis bij wehl weens pahris stipru sehwiãu, kuri bei schaubam bij isbehgufti no Amerikas waj Anglijas un kureem profefora Rischbietera kunga klafẽ sehdot bija dota sewichka teefiba taifit apstulbotu gihmi. Tã ka es atteizos no schim teefibam un drofchi komponēju, un jaunãs kompozizijas Rischbieteram zehlu preekchiã preekchi eefkatichanãs un apbrihnoiichanas, wiãchi mani notureja par krewu mafkotu kapelmeisteri, kurchi wiãu it kã gribetu iskehfit. Klafi, kurã es atrados, Rischbieters sadalija wairakãs nodatãs, un beidlot malã klafes istabã mehs palikãm trihs waj fchietri skolneeki un starp wiãeem weens no maseem fleitilteem, kureem wiãchi

katras desmit minutes (tas skatijās beidzi šawā kabatas pulksteni) uibruka ar taideem išteizeeneem, no kureem pat man pahrgahja drebuši pa kauleem, kaut gan man tur nebija nekadhas dašas. Daškreiļ šarunas bija interefantas. Rišchbieters šewiškī mihleja itahitit par Johannešu Brahmšu un par kahdu kapelmeisteru Schmidtu jeb Schmittu Danzigā waj Lübekā. Brahmšu wišči nepawišam newareja zeest. Wišči domaja, ka tas šawās kompozizijās ešot netikai aukšts un nešaprotams, bet ari šchōbigs. Schmidtam jeb Schmittam (weens Schmitts ir palizis pašihstams ar diešmu pahrrakšičianu preekšiči klaweerem) tam bij ko pahrmest wiņa leelās kahjas. Leelas kahjas laikam kawē pee mušikas.

Ar klaweeru špehšičianu, škaku mahzibu un diešdašičianu es peedereju pee pamata školas; ziti preekšičimeti, ar kureem man bij dariščiana, peedereja pee widus- un augšškolas. Tā ka es gribeju komponet, tad profesors Rišchbieters bij domās, ka man wajagot greeštees pee profesora Felikša Draesekes, jo tas wieslabaki wareščot pahrbaudit manas kompozizijas un dot par wiņām man šawu špreedumu. Ar Draeseki es eepafinos kà ar komponistu Drešdenes galma operā, kurā tika ušwešta wiņa opera «Herrat». Beš tam es no Draesekes biju diirdejis kahdu maršču uš Drešdenes Bevedere, kur dirigeja kapelmeisters Trenklers. Šbi gabali atšahja uš mani dišu, ja pat warenu eššaidu, un es gahju uš Draesekes preekšičlāšijumeem weenmehr ar šweštšwinibu un godbijibu, jo wišči, neraugotees uš šawu humoru un šarkalšičkām peelšimem, bij nopeetns wihrs un leela un zehla šila komponists no galwas lihdi kahjam; un tikpat leels wišči bij kà mušikas weštšures pašinejs un kritiķis. Tikai Ričarda Wagnera leelo darbu ašā un pahrak špezialā kritika wiņam nešidewās,

wismai, iinemat daichus harmonijas wahjumus un originalkuhdas, wiaich, pehz manam domam, newareja nekur Wagneram peekertees. Draeseke bij bijis Richarda Wagnera un Liszta draugs, un tas laikam tapehz, ka Draeseke pirmkahrt bij taisijis Wagnera mulikdramas «Tristan und Isolde» korekturu, un Wagneri jau pee laika bij isglahbis no daicha instrumentazijas wahjuma, wiau bij pahrlabojis ari «Tanhäuser» un «Lohengrin», wareja Wagneri tik neschehligi kritiset, neldams ul klaweerem preekichā nepareisās weetas, ilikdams wias zitadā balsu eewadijumā un zitadi harmonisetas, it kā Wagners sehdetu wiaa kompozizijas klafē un wiaā noklawitos kā wezā meisteri. Par Franzi Lisztu tas runaja ļoti apdomigi, un wiaa kompozizijas peemineja tahdā toni, no kura wareja taisit sehdsēenu, ka wiam ar Lisztu, tāpat kā ar Wagneri ir parahds škaidrā naudā. Kā sinams, Liszts ir ar saweem ašdewumeem tihā naudā padarijis par atkarigeem no wiaa wifus mulikas pasaules ta laika zilwekus kā wezos tā ari jaunos. Un tā ka wiaich pee konzertfliegeša špehleja fenomenali, it kā kahds burwis, tad neweens neeedroichinajās peedurtees pee wiaa kompozizijam ar ašu kritiku. Wiaa orķestra gabali kā peemehram „Die heilige Elisabeth“ pawifam naw fikti, šalidlinot tos ar Wagnera un Draesekes leeleem orķestra gabaleem, wiaa leekas naiwi un newarigi. Turpretim wiaa kompozizijas preekich klaweerem buhtu meistera gabali, ja wias nebuhtu klafifka šmalkuma mašijums ar barbarifku mahkilineeka štraujumu un auksto daimonifko mahichofchianos, kam naw neka kopeja ar nopeetnu, ikstu mahkflu. Ungarijas rapfodiju, kuru wiaich ir improwifejis un interefanti apštrahdajis wairakos šdewumos un wariacijās, gruhsti peefkaitif pee klafifkas mulikas;

wiari ir briljanti muikas gabali, kuri pilnigā tehniskā
līpildījumā var ļoti aišgrahbt un var pašahwigi rehķinat
uļ publikas peekrišĉanu waj pat ļajuhķminatĉanos.
Bachā ņaweenojums (Fuge) ņkan zehli, pilnigi un wareni,
Liszta ņaweenojums illeekas it kà no gabaleem ņafaištits
pawedeens, kurĉi katru azu mirkli draud pārtruhkt.
Tàpat Beħhowena ņonate muhs nowed ihitàs muikas
ņferàs, kurpretim kahds Liszta gabals muhs wed no
weenas bedres otrà, zilweku wiari it kà wià pa ņkanu
grahwjeem, pee kam mudĉiet mudĉi krušti un ašauk-
ĉanas ņihmes, lihdi kamehr teek nonahkts lihdi Unga-
rijas apburtàs pils wahrteem, kur Ungarijas muikas
prinzeņe pilnigi redņamà kahrtà meeņigi eemihlejuņees
wihišĉķibà, zaur tikumeem, morali un baņizas dogmu
noweņta wišĉaurakàs formàs un wišobjektiwiskà itahwokli,
grib radit ihitu muiku, no kuras Liszts ņĉur un tur
ņarauštitàs taktis parahda wiņas nabadņigo ekšistenzi.
Buhtu ļoti intereņanti išinat, waj Hansliceks Winē tàpat
trihs lihdi ņĉetras deenas no weetas waretu klauištees
Liszta muikà, kà wiari Wagnera muiku Bayrenthà
gluĉi labi panesis ilgaki par nedeļu! Es labak klauiš
trihs deenas Wagneri, nekà weenu deenu Lisztu. Paš par
ņewi ņaprotams, ka Lisztu kà klaweeru mahķņlineeku
katrs wehletos waj katru deenu diirdet ņehleĉot! Zik
naiwi ņĉi peeišme ari neiĉklauišos, zaur wiņu tomehr
neteek noņlehta pateešiba, ka Liszts ir bijis weņeligs
ņawa laika gars, kurĉi wià pilnibà parahdijàs wiņa
pašĉa muhiĉà un kà tahds tas muikà radija ikdee-
nišĉķu, un kur wiari ķehràs pee wehšturikkas weelas
apštraħdašĉanas, tur wiņam peetruħka ņinašĉanu pašau-
les wehšturē, lihdi ko wiari nerakšija un nerunaja
franziķi. Waj wiari ņawà muhiĉà ir leetojis tahdus
wahrđus kà: «Gräfin» un «Durchlaucht», kuri katram

smalkam mahkilineekam fazet sahpes roku lozitawās, (naw linams), bet gan wiņči beēči buhs leetojis wahrdus : „la duchesse“, „la comtesse“, „Magnificenz“, „Excellenz“, jo tee atspoguļojas wiņa tihrās un gruhti un ruhpigi apstrahdatās kompozizijās. Neraugotees uļ wiņu to, jaatlihit, ka ne katrs šča laika komponists ir špehjigs tā komponet, kā ir komponejis Franz Liszts, un proti beļ kļuhdam. Un kā Felikis Draeseke ari nezentās peedurtees pee Franza Liszta, tas wiņam pawiņam negribeja isdotees. Bet man tas ir isdeweēs, kā zeeni-jamais lasitajs pats par to war pahrlēezinatees. Un proti; Liszts kompozizijā ir riškojees šchahdā kahrtā : kur wiņam wiņa melodiskā temata harmonisazijas peetruhkit, tur wiņči ķeras pee šaweenojumeem waj ari pee kontrapunkta ar tikko aprehķinamu šareschigitumu; kur wiņam wajag rahdit ihitu temata isstrahdajumu un turpinat uļšahkto tahšak, tur wiņči taiša paules, ķeras pee pirkitu wingrinajumeem un efidu zilpam, kuras wiņči uidrahīchi šoti augitu, un nogremdē wēfelu toņu maļu diīti lejā. Es jau Dresdenē škatijos uļ wiņu šchaubigi, lihdī ko es pamaniju, ka wiņa kompozizijas daļchās weētās ir gluīchi plahnas, kurpretim tās weetas, kurās wiņas leekas buht šoti beēšas un platas, draud lasitajam waj špehletajam, tā ka akorda wiņkitoli aptwert weenigi ar diwām rokām pawiņam naw eēšpehjams. Tahdi klaweeru gabali aišrahda uļ šewiščikām dahwanam preekīchi orķestru gabaleem, kur instrumentu eeweetojums kori waj preekīchi šolo, kopā ar wiņu diwkahrteju pawai-raščtanu, kā kontrapunkts waj maiņas punkts, ar agrakā pehščikāņu pusatmoduščhās orķestra rindās, kurīchi šastahw no jaunus motiwus un weetu eeguhīščheem škanigeem instrumenteem — atītahj uļ klaušitaju aiš-raujošču eēšpaidu. Warbuht tā daļču Liszta klaweeru

gabalu war ufikatit kà leelaka orķeltra gabala ikizi. Wajag linat, ka leeloku mulikas gabalu ikizes daidreil fkan foti dihwaini, tikai nopeetna temata diita aptwehr- fchana lafitajam waj klaufitajam palihdi tikt pahri affe- wiſchikai weetai, beſ kam meiſteri pahrpraiftu, no kura weenmehr ſagaida genialu un warenu.

Tà ka neatgadijàs peepaliga un labwehliga brihfcha, lai es waretu ſekot profefora Riſchbietera padomam un waretu uſmeklet eewehrojamo komponiftu profeforu Fe- liktu Draefeki, jo wiſchdi bij gruhti peeetams un gribeja darifchianàs eelaiftees tikai ar teefcham apdahwinateem un talantigeem mulikeem, ko es biju diirdejis no wiaa ſkolneekeem — mulikas ſkolotaja Krawe-Schneidera un komponifta L. Büttnera, kuri bij palihitami Dresdenes leetprateju aprindàs kà kreetni muliki, manas wiſites termiau pee profefora Draefekes kunga atliku uf weh- lakeem laikeem, kad es zereju wiſkam paſneegt pahra dſeeſmu ar paſcha tekſtu un kompoſiziju. Es biju no- domajis dſejot leelu mulikdramu «Herakles in Kalydon», un «Die Einweihung Herakles in die Myſterien von Eleufis». Kahdu dramatiſku fragmentu «Reinhold Lenz», kuru es biju jau Rigà uſrakſtijis un taſ paſchà laikà jau pee malas noſweedis, es nodewu intendanzratam Dr. Koppel-Ellfeldam, kurſchdi bija dramaturgs pee karaliſkà Sakſijas galma teatra. Dr. Koppel-Ellfelds manu meh- ginajumu atrada par wahju preekſchdi tam, lai to waretu likt uſweſt, beſ wiſchdi atrada to par talantigu darbu un mani pehz eeſpehjas pabalſitija ar brihwbiſetem preekſchdi galma operas un ſkatuwes apmekleſchianas nama Neu- ſtadtê, dewa man lihdi rekomendazijas rakſtus pee kreewu ſuhtna barona Mengdena un pee tolaik Dresdenê foti godinatà galma akteera Emiſa Drachta, kuru wiſchdi man eeteiza kà manu aroda beedri un proti kà diej-

neeku. Manas wiifites pee Erika Drach, kuru wehlak Münchené peemekleja leela nelaipe, parasti tika islaifitas. Drachis teiza, ka wiifich pahrbauidichot manas dramatifkàs ikizes «Reinhold Lenz» no ikatuwes mahkfilineeka redies punkta, wiifich aifbildinajàs ar wiira pafcha darbeem, bet apfolija, tapefiz ka Dr. Koppel-Eiffelda rekomendazija ikaneja preekich manis toti labwehligi, mani neaifmirif. Wiifich fawu wahrdu tureja, jo ikfi pehz tam es fanehmu eeluhgumu weenà wakara irahdè fehdet intendanzlofchà, kad es biju nogahjis Dr. Koppel-Eiffelda kunga kantori pehz wiira wiifitkartes, ui kuras wiifich rakitija fawu atteezigo pawehli galma operas kafei. To wakar u es eleganti ufzirtos, ufwilku pat zimduf un ar pukfiofchu firdi eegahju intendanzlofchà, kur es pa wifu irahdes laiku fehdeju ar nopeetnu gihmi. Mani fefwifchki interefaja warenais orkeftris, no kura weenu fichteliftu es pafinu perfonigi, bet orkeftri es wiira newareju eeraudlit; laikam Schirmera kungs, kurfich konferwatorija pafneedfa wiolontfichello ifundas, manà preekichà bij tikai iiflahwis, ka wiifich efot Dresdenes warenà galma orkeftra lozeklis, jo es ar wiira pahra wakaruf biju pawadijis wiina pagrabos, kur reibums mahkfilineeku firdis aifwed wehlefchianos pafaulé, un pehz tam dafchakahrt farunas norifinas nopeetnà toni, bef kam wiiram buhtu peegreefchama kaut kahda eewehriba. Schirmeri wiira negodigàs melofchianas dehf es wehlak fawà latweefchu dramà «Hernhuteefchi» latweefchu nowadà zaur to padariju nemirifigu, ka es intrigantu un aifsumto dramaf warones miiflako nofauzu par Schirmeri un tai pafchà laikà wiira fehloju kà nelaimigu dferfchianas upuri. Tur bija Petri ar fawu pirmo wijoli un Grühmachers ar fawu wiolontfichello, foreifeja Dresdenes galma teatra orkeftra iwaigines, kuru es

perfonigi nepafinu. Muſikdirektoram Schucha kungam wajađeja diriget, bet pee dirigenta pultes laikam bija galma kapelmeifters Bagens, jo es dirigentu pawifam neewehroju un raidiju ſawus ſkatus ul augſtakàm ſferam ul ſkatuwes, kur tika dota kahda opera, kuras noſaukumu es eſmu aiſmirdis, jo mans galwenais uidewums bij intendanzloichā ſehdet peeklahjigi un zeenigi, kà tas diejneekam peeklahjas. Waj nu tika dota kahda moderna italeeſchu opera, waj ari weena no Carl Maria von Weber operam, tikai tas man ir palizis atmirā, ka es biju pawifam tahtu no tam, lai iifchķirtu dlimumu kà mahkilineeku perfonalā, tà ari publikā. Preekich manis bij wiſs weena alga, waj tās bij damas, waj kungi, galwenā leeta bij ſwiniba un zildenais mahkflas burwigums, kurā preſim dwehich romeeſchu takts un kura klaufitaju padara zildenaku un ſkubina wiru ul labām leetam. Gods, kurich man tika parahdits zaur weetas eerahdiſchānu intendanzloichā, man ſagahdaja daichu ſkaugi. Tà ka es gribeju pa leelakai daſai apmeklet galma operu, tapehz ka wirā beeiſchak tika ulweſti Richarda Wagnera darbi, ka tur orķeſtris ſem generalmuſikdirektora Schucha wadibas ſpehleja leeliſki, ka wareni dleedaja un iipildija ſawus preekichnefumus kahda Thereſe Malten, kahda Wittich un Chavanne, kahds Perrons un Anthes, kuri kopā ar Scheidemanteli ſpihdeja Wagnera lomās, es pawifam neewehroju ſpehli, kur Emils Drachs, Elara Saalbach un ſkoiltā Baſti rahdija ſawus ſpehles burwigumu, un pat Kircha kungs, kuram wajađeja Drachu pahrſpeht, mani newareja modinat dlihwu intereſi! (Kirchis mehginaja pakatdarit Matkowikim, bija zaur krihta ehſchānu palizis bahls un daimoniſks, un taiſni wirā deht es iſwairijos no teatra iſrahdes, jo wirich ſpehleja ſlimigi un nelahdligi). Tika ſarihkotas

owazijas par godu Emilim Dracham un Bāsti, kuru es klufibā tureju par ģenerālintendanta grafa Platena mihāko, kurš ar komponistu baronu Kafkelu wehlak izzehla Eriku Wedekind ar wīnas šēta šēuhpā un wīnu ar weena rahweena padarija eewehrojāmu, kas man bij pawītam nešaprotami: es biju konserwatorijā beelchak dširdejis Eriku Wedekind ar Senff-Georgi reidijas, un wīna man wehl wairak nepatika nekā wezā kahrbe Kaminski kundie, pee kuras es dšihwoju ar Gerichtsstraſe Nr. 25 un kura mani aplaga un apkrahpa. Tā ka ari nošlehpumainais grafs Luckners, kā likās, bij nošlehdšis ar Bāsti šlepenu kontraktu, es tureju par prahtigaku, wīnai atgreet muguru putnu pšawā pee Dreidenes, kur man bij iidewiba ar wīnu peršonigi eepašhteetes.

Peeklahjibas pehz es teatra irahdes apmekleju wairakas reises, lai nešaudetu šawu brihwbišeti, jo no manis gribeja išaudlinat škatuwes diejneeku. Es redseju Drachu wīna Schekšpira un Šüllera špihdofchās lomās; wīnch bij tehniskā šinā šafneedšis pilnibu, nogludinats akteeris, kuram pehz kahdas «Hamleta» irahdes, kurā wīnch špehleja titušlomu, tapa išjuhgti širgi, kad wīnch ar šawu kundšē pehz irahdes gribeja braukt ar mahju. Bāsti ašween nahzās špehlet pikantas un gandrihš klufibā nekreetnas lomas, kur mihleštiba taišas išwehšteetes šišškā trakulibā, par ko nahkas ilgi un daudš domat. Saalbach špehleja šawu «Jungfrau von Orlean» zehli un šihri, bet wīnai peršonigi bij kaut kas histeriškš, kas man nepatika. Labak man wīna patika kā Maria Stuart. Ar to ir išmelta mana Dreidenes Neustadtdramaturģija. Ģetes «Fausts», I. un II. daša šika arwešts galmas operas namā Altstadtē. Šchil irahde bij wišleelšškakā, kahdu es jebkad ešmu šawā muhichā redsejis. Emils Drachs špehleja Faustu. Tagadnē šlaweno Eriku Wedekind es

domajos dširdejis galma operā Windfora «Lustige Weiber»
 kà Fluth kundli. Bet war buht, ka es wiru ešmu dširde-
 jis ari kà Roline, gabalà : «Barbier von Sevilla». Es pat
 nesinu, waj wina dleed warones soprano, waj ari ir
 koloraturdšeedataja. Konšerwatorijā wina dšeedaja kahdu
 ariju ar šmalkakàs koloraturas tehniku, bet wahji un
 neweikli. Jadomā, ka Šchuchts šawai laulatai draudšenei
 par špihti wehłak wiru ir patašijis par isweizigu, graziošu
 un gaišu trihziņošču primadonnu, kas manam klaweeru
 školotajam Albertam Klugem gan nebuhts patizis, jo
 winašch bija wina eemihlejees lihdi ašim, un 1893. gada
 šahkumā bij winaš akomponetajs ul klaweerem pee lomu
 eestudešchianas, un tas gahdaja par wiru tehwišchki, lihdi
 wina nonahza zitu labwehšu ašgahdneezibā. Tagad wina
 dšeedot leeliški un ja mana griba nebuhtu, teizot ar
 Richardu Wagneri : «Niewiedererwachens wahnlos hold-
 bewuhter Wunsch», tad es wiru wehłetos redšet un dšir-
 det kà nakts karaleeni «Zauberflötē» ar winaš kaša ašti.
 Mans eeskats (Ansicht) ir, no kuru prepozizija «ee»
 («an») dašdreil ar waru teek ašchkišta no «škats»
 («Sicht»), ka neweena koloraturdšeedataja newar pahr-
 špeht leeliško Signorina Franchetina Prevosti (Prevosti
 es ešmu pateizibu parahdā par manām pašcha špehjam
 dšeedašchianā, kad man Jurjewā pee profesora Tšhišchia
 kunga tika pašneegtas dšeedašchianas štundas. Leelā
 arijā no operas «Petersburger Carnevalschwieten» : „Чи-
 жикъ, чижикъ, гдѣ ты былъ ? На Фонтанкѣ водку
 пилъ !“ es dšeedaju kà bašu, tā ari baritonu un tenoru
 ar wisbriljantako koloraturu, kas man eenefa daudi
 naudas, bet kuru man bij nolaupijušchi igauņi. Zaur
 šajuhšmināšchianos preekšch kaut kahdas dšeedatajas war
 wehl dšitak pagrimt, nekā eewehrojamaš weterinarahršts
 L. Tukumā un Bauškā).

Er to, ko man atneša mana nesuwedamà drama «Reinhold Lenz», es biju apmeerinats. Skitšdu weidà ufsihmetam dramatiškam dsejojumam «Herakles», kuru es gribeju pahrstrahdat preekšči kaħdas turpmakas mulikdramas teksta, nebija to panahkumu, kaħdus es biju gaidijis. Profesoram Adolfam Sternam, literaturas wehsturneekam un dsejneekam Dreidenē, mans dsejojums drufku patika, jo wišči konserwatorijā tureja preekščilasijumus il literaturas wehstures, un wišam wareja buht leetiščā interese preekšči latweešdu dsejškā elementa pahrfulkoščianas wahzu išteikšmē. Manus dsejnezikšos mehginajumus wišči protams tureja pai improvizacijam, kuras es biju ufraktijis sem Dreidenes maškšlas pašales eešpaida pa greeķu mitologijas itudeščianas laiku, pee štipras influenzes, kura atšihstijās zaur Wagnera germaniški-mitologiški usbuhweto trilogilu «Der Ring der Nibelungen», beš šingras formas un dišziplinas, wairak zaur talanta koķetēščianu, kà ari ail dsejšku brihšču wajadlibas. Adolfam Sternam, kušam bij draudšigi šakari ar pašihštameem dsejneekeem Ludwiķi un Freytagu un kušči pats kà dsejneeks ar leelako ruhipibu gaħdaja par šawas wahzu tautas garigo baribu, kura, tauta, nokšuwuši pee šawa tagadejā šahwokša zaur dielis uzištibu, nenoguršošču darbu un šihwām zihšam, bij maš eemešla preekšči lihdižeeštibas parahdiščianas man un tuwakas eepališčianàs ar mani, pawišam nepalištamu ašriemneeku, kaħdu leelàs pašakainàs Kreewijas deħlu, kušči zehlees no mašas tautas zilts, no latweeščeem. Tà ka Dreidenē ašriemneeki, šapat kà Londonā un Parišē, daudi bleħdàs un ailween grib buht leelaki, nekà pateešibā tee ir, tad autoritates un eewešrojamas peršonas beešči ir pret wišem atturigas weenigi ail ta eemešla, lai nešiktu peekrahptas un apmah-

nitās. Adolfs Sterns bija ļāva dāmu draudie, pē kurās skaitijās ļoti augļtas dāmas, un, iļņemot ļāvos preekļdļāļijumos Dreidenes Politeidnikā un muļikas un skātuwes mahķļlas konserwatorijā, wiļķdļt mai eelaidās darļdļānās ar teem wiļā darba wiļhreeļķu dļimuma zeenitāļeem, kuri wiļām peedāhwāļā ļāwus darbus. Tomehr Adolfs Sterns, kurā darbļitāba pāstāhwēļā no leelā priwatbibliotekas kopā ar iļgreļnojumeem eewehrojāmu rakļitneeku biļtu weidā, ar weenkahrļķdļām mebelem, manī uļñehma draudļigi, un wiļķdļt buļtu manī eewilzļs intereļāntā ļarunā, ļā es buļtu iļtureļees druļķu baili-gaki, ļo pēe iķķirļķdļānās wiļķdļt wāreļā man, tapat kā Meļiļtofeļs ļājuhļminatām skolneekām «Faulstā», manā albumā eerakļitļt ļmagos ļāñķu wāhrdus: Scientis bonum et malum!

Pehz iļgas zefoļķdļānās, dāudļeem peedļiļhwoļjumeem un dāudļskahrteļās wiļķdļānās ļāwās zeribās es atkal at-greeļos pēe profeļora Riļķdļbietera, kurļķdļt manī atkal ļāwā tuwumā redļedāms, no preekeem gribeļā man rahdļt ļāwas kundļes skāiļsto paññionareeņķu fotograļijās. Bet liktenis pāhrweļķrtā wiļā gara ļtāhwokļi, un es redļeļķu droļķdļiridigo wezo profeļori, kurļķdļt weenmehr biļ palizis ļāuns, peļķdeļķo reļiļ ap 1893. gādā seemas ļweļķķeem Dreidenes ruļhpneezibas namā, kur muļik-direktors Trenķlers labdaribas noluhķā dewā kahdu kon-zertu. Tika uļweļķtā Mozarta Jupitera ļimfonijā, un profeļors Riļķdļbieters, kurļķdļt seļķdeļā gara galda galā, ap kurķu biļ nofehļdinātas zeefķdļi weena pēe ofras wiļā dāiļās un patļķkamās paññionareenes, iļķkatijās kā behr-neem bagatļ apļweļķtļts patriarķis, un manī wiļķdļt pa-wiļām negribeļā eewehrot. Es un mans foreļeļeļāis draugs, kurļķdļt weļķlak palķķa mans leelāķāis eenāid-neeks, ļāñģā neļķķdļānās deļķ par kahdu bohemeeteni,

komponists un kapelmeisters Ofkars Hieke, viņa draugs, skolotājs Blums no Tarandas — mehs triks jauni mahkšas entusīasti sehdejām viņa tuvumā, un ja es nermaldos, tad viņš ar Hieki pahrmainīja pahra wahrds, pee kam viņš, nodstīnājees programā, ar labās rokas rahdamo pirktu braukāja pa apdrukato papītra gabalu waj nu iīlabodams drukas kšuhdas, waj ari programai peekrīdams. Man tai reišē wajadīēja peezeltees un viņu uīaizinat pee glahies alus, un viņš buhtu manu luhgumu paklausījis, jo viņa damas apgahjās ar viņu kā ar newītai mihku kawaleeri. Tai reišē man bij dīejīka īmpatīja pret kokles spēhletāju Fridu Širod, kura Trenklera kapelē rahdīja šawu burwigumu. Kas ir bijuši Beatrice preekšs Dantes, par to wajadīēja preekšs manis tapt burwigai Fridai Širod no Neu-Steftinas. Bet liktenis bij lehmis zītadi. Kahdreif Cafè Metropol, kur viņa pehiz kahda preekšdnešuma bij nonahkuši ar leelu lauru wainagu, Trenkler kundlies pawadībā, mehs sagahjamees tuwak, bet es biju šoti īstīri peekwīkojees, jo es tai wakarā beī alus un wihna īdsehru diwas pudeles šhampanjera glušči weens pats; zītadi es buhtu lizis fewi damam preekšdā ītahdī, un warbuht es buhtu viņu pānehmis līhdī uī Kreewiju, jo viņa bij wīfadi mihka; galma balnizā nepareišās takts deht ta bij īskrituši zauri pee ītingrā dirigenta un operas «Die Folkunger» komponetāja Ed. Kreftšmera, bet par to viņa spēhdeja wairak ar šaweem solo preekšdnešumeem uī kokles uī Brūhla terašas un ruhpnēezibas namā; beēšči viņa uī mani uīmeta mihkus škateenus, kurus es tureju par newainīgako mihlestibas peedahwajumu, un par to īwehreju wispeeklahjīgākā un zehlakā kahrtā uī to atbildet. Es pahra reišes no wīnas īwairījos, jo mana apkakle nebija glušči fīhra; beīdšot, kad es nobrauzu no Dreidenes

Berlinē, viņa ar kāhdu damu bij man lihdi atbraukusi, un mehs šatikamees Cafè Bauer, Unter den Linden. Torei es nodarbojos Behra grahmatu weikalā vis-à-vis Cafè Bauer. Frida Ģirod špehleja šawu kokli fenomenali un tik aifraujošči, ka man wehl šcho baltu deenu aušis škan daščas taktis no viņas programas gabaleem, kā peemehram no «der Sulphidentanz». O, Liebe, wie bist du so schön!

Kahdā wafarā es škaištā junija waj julija deenā iibrauzu ul Majoreem Rigas juhrmalā. Es dewos ul Horna dahriju ul koncertu. Peepešči programā lašu, ka ušstahšees kokles špehletaja Frida Ģirod. Es domaju, ka viņa buhs man lihdi atbraukusi ul Kreewiju, un es gribeju ar viņu runat. Torei tur par kapelmeistari bij waj nu Bullerjans, kuru es pašinu peršonigi, waj ari Prills, no kura kapeles es pašinu wairakus mušikūs. Zaur viņeem es gribeju nokūht pee Fridas Ģirod. Bet viņa nemaal neušstahjās un laikam bija aibehguši, woj ari ar pošu grafeem un baroneem špehleja latweešču pašihštamo rotašu: «Tur man, tur man, tur man šihkas, tur man dšihwoš neapnihkās!» Viņas beedrene un pawadone ušstahjās viņas weetā un dšeedaja Ģigates ariju iš «Freischūža.» Fridu Ģirod es redšēju pehdejo reiši Rigā ul Suworowa eelas kanala tilta. Viņa nahza no pišfetās un manis wairs nemaal nepašina. Ar ašaram azis es zaur aleju tuwojos Pišfetās teatrim. Man prahtā nahza škaištee wahrdi:

«O, schöne Zeit, o, Seligkeit,
Wie liegst du fern, wie liegst du weit!»

Par šchīm «Ģtmirām» šakams, ka viņas ir daščās weetās drušku naiwas, viņās peewešts daudi šihkumu, kuri ul tematu kreetni neašteezas, kurpretim weetas diwas, trihs, šewišchki ta, kur Poruks runā par šawām

«dieedafchanas itundam» Turjewâ ikaidri leezina par autora nenormalu gara darbibu. Minetàs manuskripta weetas šahkumâ autors iškaka šoti ruhtu ironiju par šawu itahwokli un wed nonahkšchanu šhini itahwokli šakarâ ar šawu aifraufchanos no dieedatajas Prèvofti. Pee šcha fakta mums buhts jaatgreeschias ari turpmak. kahdâ weetâ. Turpretim šawadàs peefihmes pehdejâ pušê šoti mai ašprahtibas un rediams pilnigs perfonikàs pašchapliņas truhkums, kura deht diejneeks šewi lafitaju azis noštahda šoti behdigâ un šoti nabadligâ itahwokli. Ša turklaht weht eewehro, ka temats grolas ap Dresdenes dramaturgiju, tad rakita widû itin kâ no gaila no-kritušê peefihme tikai war leezinat, ka Poruka lo-giškku un ikaidru domu pawedeens jau tai laikâ naw wairs fizis wadits no ašweršchanas, bet weetam šame-tees meiglos un zilpâs. Pagaidam ar šcho nobeigšchu šawas peefihmes pee peeweitâ dokumenta un tagad pee-wedišchu kahdu weetu no to pašchu «Etminu» otràs da-šas, kurâ Poruks wairak runâ par šawu priwato dlihwî ahriemês. Paškofchâ dokumenta galwenais ufdewums ir lafitajam rahdit, zik daudî muhtu diejneeks ahriemês seedojs Bakcham.

„. . . Es biju tâ peedfehrees, ka kelneri mani ee-zehla kahdos ratos, un es aifbrauzu mahjâ un diehru šahšak manus pašcha wihtnus, kurus liku nešt no kahda Kâstnera kunga wihtna pagrabeem un no kahdas firmas ul karata Šahna eelas un profi pa duzim waj diweem duffcheem reišê. Šchal laikâ es noihreju šmalku pia-nino; mans šaimneeks bija tapšetajs un dekorators, wihtch bija wiselegantakâ kahrtâ iigresnojis šahli, kuru es apdlihwaju. Es biju nodewees grelnai dlihwei, kahdu dlihwajušchu wezee šeniķeešchi Tirû, Sidanâ un Kartaginê. Tualetes galds pee leelâ šeenas špoguša bij iif-

greinots ar Schukowfka gleinureprodukcijam »Parifalā«, ar Richarda Wagnera, Artura Schopenhauera, Setes gihmetnem, un kaktā Itahweja pilnās wihna pudeles, kurpretim wīas iitukštotās es šaimneezei liku usglabat. Tā dšihwoju es preekšch miħlestibas, wihna un dšeesmam un nestahweju ar profesoru Rišchbietera kungu wairs nekahdā šakarā. Wīnch šuhtija pee manis Hieki un lika mani taišni luħgt, atkal nahkt uš stundam. Es apšolijos to darit, bet man tas bij grūht, jo man uš firds bija kahds nošlehpums. Es študeju Giordano Bruno dšihwes gahjumu, kuru, Bruno, wīa neihštais draugs Mocenigo Wenezijā bija nodewis katoļu fanatiku rokās; lašiju wīa dšihwes gahjumu ar ašaram azis, zik grūhti un fruhzigi tas dšihwojis Parifē kā profesors; mahzijos Setes «Faulstu» no galwas, lašiju Šwana Turgenewa Itahštus, noweles un romanus, peħz daudšakeem autoreem šiħki išrakņajos pa greeķu mitologiju, lai waretu eesahkt mušikdramu «Herakles», uššihmeju galwenos wilzeenus no «Die Einweihung des Herakles in die Myſterien von Eleuſis», ne gluħchi bet šekmem komponeju preekšch «Herakles» Zeiša eeswehtišchianas dšeesmas mušiku: «Sei eingeweiht in die Liebe des ewigen Lebens, in die Liebe der himmlischen Ferne, wo der Götter Ahnen ſind, wot blinken die goldenen Sterne!» Waloda škan komiħki un par wīa war šmeetees, bet wihns bij tik warens, ka es šew šoti dšihwi preekšchā Itahdijos DeJaneiru Kulidonā, tā ka miħlestibā nogrimušchais upju deews Echelons klakšchķinaja ar mehli un tai weetā, kur Herakles parahdas pee Kalidonas karališkās pils wahrteem, es ušdraħu uš pianino kauliņeem pahra tahdus akordus, kuru deħt mani buhtu apškaudis pats Ričards Wagners, jo Herakles weela ir tik bagata un apgahdata ar wīu wajadligo, ka no wīas war lašit kā no gatawas partituras. Wišpah-

rigi muſikâ nopeetna weela ſahkumâ ir itkâ marmora klu-
zis, kuru apſtrahdajot un tal paſchâ laikâ wiaru ſaudſe-
jot, wiarâ paſchâ atrod paraugu un wadiſchanu. Sawas
waſas ſfundâs es nodewos breeſmu romanu laſiſchanaî.
Leelo romanu: «Der bayriſche Hieſel» es iſlaſiju no ſah-
kuma lihdî beigam. Tas ir Bawarijas agrarpoliſtikſ un
ſozialdemokratikſ wirums, zaur kuru proletariatam no-
domatais ſſezifikums ſteek paſneegſ romana weidâ. Beſ
ſam taſhds breeſmu romans ir kaitigs weſelibai, un
ſchiaſdu romanu kaiſliga laſiſchana leezina par netiku-
mibu un par moralikku ſamaitaſchanu. ſchâi lektirai
par ſekam bij tas, ka es pahrzehlos uî eewehrojamo
paſaules reſtoranu «Societè», kur es apgahdajos ar miſ-
ſako un pats ſpeſteju laupitaju wirſneeku, un Liſliſte
waj ſreetina, kura mani kaiſligi miſleja, palihdſeja man
wiſnu diert. Mehs abi apmeklejâm popularo «Fiſchſhausi»,
kur ehdeenu porzijas ir wehl maſakas, nekâ ſchorſes
Etabliffementâ, ehdâm un dſehrâm diwatâ, ar wahrdu
ſakot, mehs diſhwojâm à la Wagners, taiſni kâ Sieg-
munds un Sieglinde «Walküre!»

No ſchia maſa gabalina redſam, ka Poruks ahrſe-
mês diſhwi ir baudijis ſchia wahrda ſoti plaſchâ noſihmê.
Azis kriht ſewiſchki wiaru alkoholiſko dſehreenu patehre-
jums, jo dſejneeks, kâ augſchâ redſejâm, pirmâ „Atmiru“
daſâ ſaka, ka kahdâ wakarâ, nerehſinot alu un paraſto
wiſnu, wiarſchî weens pats iſdſehris diwas pudeles ſcham-
panjera. Pehdejâ manuſkriptâ Poruks runâ par kahdu
noſlehpumu, kura deſt dſejneeks wairs naw apmeklejis
profesora Riſchbietera preekſchlaſijumus. Kas tas ir bijis
par noſlehpumu, no manuſkripta newar dabut ſinat, jo
nelaikis nekur zitur ſawâs „Atmirâs“ par wiaru nemin.
Tâpat no „Atmiram“ neſkaidra paleek augſchâ apſkatitâ
peeliſhme par dſeedataju Signorinu Franchedinu Prèvoſti,

Jo ari winas wahrds zitur manuskriptâ wairs neteek minets. No nepeewestâs manuskripta dafas buhtu minama kahdâ bohemeefchu jaunawa, ar kuru dfejneekam ir bijufchi intimaki fakari un kura, kâ leekas, pa dafai ir nemta par Annas prototipu „Pehrku Iwejneekâ“, pee kam Oikars Fieke figuré, ka Anfa (pateefibâ Poruka) draugs. Beidsot man jamin, ka es ilgi fctaubijos, waj pehdejo manuskripta gabalinu fctie peewest waj ne, jo zaur wianu dfejneeka priwatâ dlihwē teek warbuht wairak atklahta, nekâ tas popularâ darbâ buhtu wehlams, un dfejneeka pahrak leelo waffirdibu newar uskatit kâ pilnigi dabigu parahdibu. Bet tã ka jau tamlihdfigas weetas if Poruka dlihwes ir nodrukatas („Ji manas dlihwes“) un lafitajeem atklahtas, tad domaju, ka wehrfigo manuskripta dafu fctie peewedams nebuhtu daudli grehkojis pret etiku, warbuht fewifchki wehl tapehz, ka Poruka manuskripta beigãs lafama fekofcha rakituriga peefihme.

„Tahds, kahdu es te efmu ufraktijis, jau gan neder preekchi drukafctanas. Zefas nu jautajums, waj drihkli tahdas leetas rakitit, kuru nedrihkitetu drukat ? Uf to waru meerigi atbildet, ka nepatihkamais eefpays, kurchi rodas lafot priwatas mihlestibas leetas, kuras nopeetneem laudim pawifam neimponè, ir jau gan flikta leeta, bet zilweka dlihwē nu reil tã eekahrtota, ka neweens dfejneeks semes wirfû newar par fewi pafahitit tikai fkaitas leetas. Sete fawã rafchojumã „Dichtung und Wahrheit“ daictas pateefibas weetã if fawas dlihwes eelizis dfejū. Ir fkaita un zehla mahkfla dfejai un ifdomai likt tã fakult kopã ar ihftenibu, ka dfejā pehz eefpehjas leekas buht wehl ihftenaka, nekâ pafi ihfteniba. Bet mihlestiba preekchi leetam un pateefeem notikumeem ir wairak wehrts, nekâ wifl daifce wahrdi un farafejikkã leekufofctana“.

Pehdejâm domam par peerahdijumu dšejneeks peewed sekofchos wehiturifikos faktus.

„Ebreju fenatnes spihdekti, fariseji, noleedia wiſu tumſcho un ſlikto ſawâ widû, wiſi tik ilgi ſtrahdaja pret redſamo ihltenibu, kurai wajadſeja wiſu reformu, lihdſi Titus un Weſpaſians weegli ar wiſeem iſrehkinajàs. Ɖa Ɖerufalemes ſuhtai nebuhtu melojuſchi un ja apuſtuſi nebuhtu tik aſi un neſchiehligi uſbrukuſchi judeem un Herodus weegſprahtigai waldifchanaſi Ɖerufalemê, jo wiſi paſchi peedereja pee Ɖiraeta tautas, tad abas puſebuhtu glahbtas, jo romeefchi nekur nebij tik toleranti, kâ Kanaanâ, kur nogatawojàs ſchis tas ſkaiſts un pateefs. Renana „Ɖesus dſihwe“ ir ta grahmata, kura mani ſazehla bailes kâ Dresdenê, tâ ari wehlak Rigâ. Wiſchi ir gribejis tautâ glahbt uſtizibu un fizibu uſ Ɖesu Kriſtu zaur to, ka wiſchi Ɖesus Kriſtus perſonu ir uſſkatiſjis tikai kâ idealu zilweku, lai ſaudis ii tautas maſam glahbtu no leekuſeem ii garidſneeku kahtas, waj ari aiſſargat no jeſuiſlikeem tautas wadoſeem, kuri kaſtrâ laikâ ir gatawi wahrdos Ɖesu Kriſtu ſlawet par Deewu tautas preekſchâ, bet ſawâs firdis wiſi ir netizigakee ſchiurkas, kuri Kriſtus ewangelijumu ironiſè un wairak par wiſu zitu zeena to paſchi wezo ſelta teſu. Leekuſochana un nepateefiba ir wiſbihſtamakais, kas ween war buht. Man leekas, ka Renanam, kâ wezàs Gjordano Bruno mahzibas aſjaunotajam, bij ſmalkaks talents, nekâ filofofam Bruno, kurſchi ari bija ſpeeſts pateefibu noleegt, un ka wiſchi kâ Ɖesus Kriſtus deewibas noleedſejs nonahza konfliktâ ar fizibu zaur mehginajumu peemehrot ſawu mahzibu un Ɖesus Kriſtus ewangelijumu praktiſkâm dſihwes wajadſibam; wiſchi buhs gan paſinis Ɖesu Kriſtu kâ Deewu, jo zitadi wiſchi nebuhtu tik dſejiſki apitrahdajis ſawu tematu „Ɖesus dſihwe“ un „Apu-

Ituši". Kristus šudināja Ķerušaleses iĥpoťiĥĥianu ťem weena noĥeikuma, un wiĥam pahrmet par neťĥeĥligo ťpreedumu, kurťĥ runā par Ķerušaleses iĥpoťiĥĥianu. Ķriťtus mahziba un wiĥa ewangelijums nopeť taĥdu literaturu, kaĥdas paraugus es ťĥe eťmu dewis. Bet Wezais testaments mudťĥiet mudťĥi no miĥleťtibas leetam. Ķai Moťus un Ķrons man peedod."

Peewedu peĥdejo gabaliĥu tai noluhkā, lai laťita-
jeem rahditu, ka neraugotees uť to, ka dťejneeks ťpreeťĥi
logiťki, wiĥa domam truĥĥit regulatora, kapeĥz tas weegli
war noeet no galwenā zeta un aĥeet pa ťaĥnu zetu pa-
wiťam uť zitaĥm leetam.

Pee Poruka Dreidenes «Ķťmiĥam» negribas ilgi
uťkawetees, jo wiĥās jau tā ťoti plaťĥi un ťaprotami at-
ťĥaťťits, ko un kaĥdā mehrā dťejneeks aĥriemēs pahr-
dťiĥwojis un peedťiĥwojis. Ķaimes un baudu leelos, bal-
tos putu blaĥķos iťiťtoťĥos, wiĥnos ťikpat biĥĥtami pe-
deĥes, kā nelaimes un beĥdu tumťĥā un klufa dťelmē.
Poruks ar ťawu dťiĥwi to ir ťkaidri peeraťĥiĥis. Wiĥa
pahrmeĥrigā nodoťĥianās dťiĥwes baudťĥianai, kā ga-
rigā, tā ari ťiťĥkā ťiĥā, no mediķa redťes ťĥaĥwokĥa beť
ťĥaubam jauťluĥko kā degeneraĥijas ťiĥme. Bet dťiĥ-
wes pateeťťiba jau ir beťgaligi plaťĥa un mediķu patee-
ťťiba ir tikai maťa daťa no dťiĥwes pateeťťibas. Ķatwee-
ťĥu rakťĥneekeem jau daťĥreĥiť pahrmet, ka wiĥi perťo-
nigi mať peedťiĥwojot un mať pahrťiĥwojot, tā teĥt
nenokaĥpjot ellē un tapeĥz ari neeťot teem eeťpeĥjams
peĥz ťatruĥdeťĥianas zeltees augťĥam un pazeltees pahr
ťemes pelekai iĥdeenibai. Par Poruku to newar ťazit,
un laĥkam gan wiĥĥĥi ir pirmais latweeťĥu rakťĥneeks,
kas teeťĥam boudiĥis no ťauna un laba aťťiĥĥianas
koka, kaut gan wiĥĥĥi pee tam ťĥipri ťagĥťejees. Par
ťĥio ťagĥťeťĥianos Poruks driĥi peĥz pahrbrauĥĥianas

no ahrsemem diimtenè, 1896. gadâ uirakistâ itahitâ «Sirdsŝchikihiti ŝaudis» ŝpreedŝi ŝekofŝi :

«Zik ŝkailtu ihpaŝchibu naw uhdenim ! Wisŝkaiŝtakâ — tihrif, ŝkalot preekŝchetus, pee tam ŝewi ulupuret, tapt par ŝamaŝgam, kuras katrs ulŝkata ar reebjumu un ŝpŝauj tam wiriû. Bet nu uhdens atitahj meefas — ŝamaŝgas, pahrwehrŝchtas garigâ itahwokli, pazefas gaisos un kriht atkal lejuj tihrs kâ pehrles, lai no jauna tihrifitu ŝemes tumŝchtâs kruhtis. Un ŝchi pate ihpaŝchiba peemiht ari daŝchâ zilwekâ. Newis ail kaiŝlibas, newis nesinadams, ko dara, — nè, ail tihribas prinziŝpa daŝchs labs metas netihrajâ zilweku ŝadiihwes peŝkê, lai to ŝkalotu un tihrifitu. Sinams, paŝcham pee tam jatop netihram, aŝins ŝagilŝtejas, prahti top tumŝchi, bet diinekliŝ ul tihribu genijâ nekad neiinihkliŝ. Wiŝchŝi top gars un pazefas pahr gadu ŝimteneem un tuhkiŝtoŝcheem, kauŝŝchu gan ari wiŝra meefas truht netihrajâ ŝemes klehpi . . . Kas ŝailta ŝkaidro uhdeni pee netihram ŝmilŝtim ? Kas labo pee — ŝauna ? Weenigi griŝba ul darŝibu ! Tumŝia un gaisma, netihriba un ŝpodriba, ŝauns un labs : muhŝcham ŝchkiroŝchees neŝchkirami ŝobu-rati, weens otrâ twerdami un greeŝdamees, tee dien wiŝu paŝaules maŝchinu. Un tu, nobadiŝn, kas tu dienees, tik labu ween ŝaŝneegt : raudi, luhdiŝes, waimanâ, — tu ŝawu mehrki neŝaŝneegŝi ! Bet iŝputi, iinihkliŝi, — un tu kluhŝi pee meera, pee laba ween ! Buht apoŝluti labam un pee tam diihwot ! — Ehrprahtiŝga ideja ! Ziŝnihkliŝi ! . . .“

Neaiŝkerdams tuwaki fikko peeweltâ zitata, uliwehrŝchu tikai to, ka ahrsemju eefpaids ul Poruka perŝonibu ir bijis neaptwerami leels, wiŝchŝi ir bijis ŝawâ ŝinâ par to tihrifŝchtanas uguni, kurâ ir kauŝeta un kriŝtalifeta rakitneeka dwehŝele, pee kam wiŝi kauŝejuma ŝahrmi

šakrahjuščees dšejneeka meešá. No fišifkeem momen-
teem, kuri ir aššahjuščhi šewiščički šliktu eešpaidu uš
dšejneeka wešelibu, špeeščot no «*Atmiram*», jaatšihmè
Poruka pahrmehriga nrodoščanàs alkošolišku dšehreenu
leetoščanai; no garigeem momenšeem nodoščanàs Wag-
nera mušikai, kura pež kompetentu šinatneeku domam,
leelá mehrá baudita, ir newešeliga, aišrauščanàs no
kahdas, pež dšejneeka pašča išteizeeneem, dšeedatajas
Prèvošči. Kahdi minetai peršonai ir bijuščhi šakari ar
Poruku un kahdá kahrtá wiša aššahjušči tik nenowešr-
ščamu eešpaidu uš dšejneeku, no dokumenta to iššinat
newar. Šnterešanti, ka nelaikšis 1906. gadá rakšitá
fragmentá: «*Ši manas dšihwes*» iššaka gandrihi to
pašču, ko wiščhi išteizis šawàs Dresdenes «*Atmiràs*»:

„Un par leelu wišru buhtu . . .
Teeščiam es ar' weenrešš fizis,
Šeeweetes ja nedšihwotu
Ščini wahrgá behdu šemè!
Šeeweetes, tàs ir, kas groša
Šehnu likteni un wišrus
Padara par leelám bahbam,
Kas tà bahbo šawu dšihwi!“

Un turpat tah šak:

„Štingri wajag štašwet dšihwè,
Štingri nelokami zenštees,
Zihnitees pret wišám bahbam,
Un tad eešehkt dšišá kapá!“

Un beidzot:

„Mihleššiba, mihleššiba!
Ta bij mana mahnitaja.“

Šariga kriššé Poruká tà tad ir notikušči jau ašr-

femēs, kas redzams pa daļai no „Atmiņam“, bet wehī
škaidraki no šekošdās zītešā fragmenta weetas :

„Mani agri ščaubas mahza,
Waj ir wehris ko labu gribet ?
Nošpreedu es labak mihlet,
Mihletees, kā paradīšē.
Kad man nelaimejās mihlet,
Tad es kļuwu pats par bahbu.“

Nošpeedošdās atmiņas no šaweem pahršihwoju-
meem ahriemēs Poruks ir ari eefehrpis 1905. gadā no-
drukātā dšejā : „Tu praši, ko pahrnešu“ :

„Tu praši, ko pahrnešu, mahmulit,
No šweščuma peemīkai mahjās ?
Širds šahp, wišs ko es mantojis
Šr nogurums rokās un kahjās.
Un kabatā šaiščhaugts walgs mutautīščā,
Tas ašarās allaščā ir mirzis,
Un kaltuši maišes garoša,
Par pehdejo graši ko pīrziš.
Tumščis šapnis manā pagahtnē dus ;
Dšičā klufums jums šehtā walda ;
Škaščā jaunibas šauzeens pamoišas,
Kad šehdu pee wezā galda.“

No peewešteem zitateem redšam, ka ahriemēs Po-
rukam, beš ščaubam, ir neškaidri aškanējis pīrmais
šwans, pīrmais šignals, kura noluhks, kā tas no weh-
lakeem šlimibas ašhīšhīščhanās momenteem ir škaidri
redšams, ir bijis dšejneekam wehšit par wiņa šlimibas
šuwofčanos. Tai pašā „fragmentā“ Poruks rakšta :

„Šitudejis mihleštibas,
Draudšibas un mahkšlas bukti,

Perwois atpakat es brauzu,
Strahdat latwijai par flawu !"

Sarigà krihtie, kura Porukà noteek pa to laiku kamehr wiacht uturas ahrsemès, atspoguļojas daudfos wina itahitos un dlejās, un ūchi krihtie ir atstahjuiti redlamu eespaaidu uī daudseem nelaiķa raschojumeem. Mans noluhks un uīdewums ūche protams naw, ūcho jautajumu tuwaki apskatit, — peetiks, ja mineūchu kahdus wahrdus tikai par weenu Poruka raschojumu, kurā Poruks ūewi, ūawus apstahktus un ūawus jaunibas idealus lihdi tam laikam, kamehr wiacht no ahrsemem atgreeschias ūawā dlimtenē, wisipilgtaki attehlojis. Es ūche runaju par „Pehrū ūwejneeku“. Grihu laūitajus darit uīmanigus pee ūchi Poruka itahita laūichanas uī diwām leetam un proti: pirmkahrt uī to, ka Anūa Wairoga mihleūtiba pret Annu paleek bei kahdeem rezultateem, tikpat kà platoniska, un otrkahrt, ka ūchi wina mihleūtiba ir tik intensiwa, ūareschigita, man gribetos teikt: pat dai-moniska, ka weenigi winas deht Anūim Wairogam ir janoet no ūchis paūales dsihwes ūkatuwes.

„Nebihūtees, teiz Anūis Annai, es nelikūchu rokas pee ūawas dsihwibas, ūchi mihleūtiba pati to daris. Es pamalam nonihkūchu, zitur uīplaukdams. Sini, Annia, es neesmu nekas zits, kà pehrū ūwejneeks, kurūch ūchos beūgaligos paūales dsihwumos nolaiĊees, lai ūaiwejotu ūewim tikdaudi pehrū, ka waretu ūewim nopirkt teūlibas, zitā paūaulē dsihwot, es ūinu, ka esmu nemirūtigs, ūinu, ka esmu lihdiūtrahdneeks pee uniwersuma, pee wiūa, kas bija, kas ir un kas buhs; tagad manim zita paūaule uīūmaidis; ūchi ir manim jaatūahj; es esmu mihlejis, esmu tikdaudi pehrū atradis, ka waru atgreesūtees turp, ūi kureenes mehs wiūi esam iūgahjuichi — uī deewibu; es nolēķu ūawu atradumu pee winas kahjam; es esmu

atradis ſche warenibu, mihleſtibu, ſapnos pateefibu un pateefibâ ſapnos. Wiſs ſaſkan, it kâ wiſs buhtu miſſiga ſimfonija, kur katrs lihdli ſpehlè“.

Atteezigàs ſcha zitata domas eewehrojamâ mehrâ atgahdina kahda jau agrak ziteta gabalina domas if „Sirdsichkihiti ſaudis“, un wiſas, kâ man leekas, rakſturo paſchia autora domas un juhtas pehz wiſa pahrzeeltàs ahriemju krihles. Tikpat noſihmiga un tikpat labi ul paſchdu dſejneeku atteezinama weeta „Pehrſu ſwejneekâ“ ir ſekofchâ :

«Anſis bija miris, lai gan tas wehl dwaſchoja. Bet tahtu jau nahwe wairs nebija. Rokas bija glufchi iidi-luſchias, agrak energiſki ſakneebtàs luhpas bija ſlahbanas, itkâ buhtu jau wiſu iſrunajuſchias, kas bija jarunâ ; azis bija eekrituſchias, iſdiſuſchias, itkâ buhtu wiſu redſejuſchias, kas tàm bija Jaredi. Un ari auſis, ari wiſas bija warenas ſkanas dſirdejuſchias un itkâ kurlas tapuſchias, jo Anſis wairs nedſirdeja trokſni ul eelas, kurſchi wiſu aizinaja : «Nahz diihwot, nahz diihwot ! . . .»

Schi weeta, protams, naw atteezinama ul paſchdu dſejneeku burtiſki, bet wiſai bel ſchaubam ir ſtiprs ſakars ar Poruka talaika pahrſihwojumeem un ar kaut kahdu nekaidru nojautu par wiſa dwehſeles krehſlas tuwoſchianos.

Tagad luhkofim kaut ko iſlinat par Poruka gara ſtahwokli pehz dſejneeka pahrbraukſchianas no Wahzijas ul dſimteni. No raſchdjumeem, kuri nodrukati 1895. gadâ un kuros pehz manâm domam aſſpogutojas Poruka ta laika ſlimigàs juhtas, bel «Pehrſu ſwejneeka» ſewiſchki minams ir dſejols «Nolahdetais» :

«Sen draugi mani aſſtahjuſchi,
Pee zita kruhtim mihtâ dus,
Un gari dwehſ'li apſehduſchi,
Man rahda lahtu atwarus.

Tur aprakta ir tawa laime,
Tur preeks tew ahrprahtibá fmej,
Tur tawas pafaul's faprateji
Pa tumfas ahrem af'ras lej!
Behdi, nelaimigais, tafku projam,
Kur fapni wifu aismirft leek,
Tik aismirftibá nolahdetee
Pee faldas peftifchanas teek» . . .
Un gadeem apkahrt meklet klihdu
Pehz peftifchanas, meera es,
Bet aismirftibas genijs behdia
No nolahdetà dwehfeles.
Es fahpu tomehr neaismirftu,
Kaut gan man allafch prahti suhd,
Kà apmahnits es mokam mahju,
Man gribas ifmifufcham buht;
Prom, atpakaf uf tumfcho weetu
Man drihfi jaailftaigà buhs . . .
Ep fewi wifkofot jau redfu
Es garà lahftu atwarus».

Tahds ir Poruka juhtu ifpluhdums 1895. gadà.
Sadu wehlak wina flimigums ir wehl wairak un redia-
maki pamanams. Peemehra deht no 1896. gada Po-
ruka rafchojumeem minefchu dfejolu: «Dieja mana lih-
gawa», kur dfejneeks ftarp zifu faka:

«Kad weentuligà kaktà behgu

No pafaul'es es, neewats, fmeets,» u. t. t.,
un kahdu ihfu ftahftiau »Dfimtènè,» no kura wahrdu
pa wahrdam peewedu wina fahkumu:

«Peepeschi manim radàs bailes no fewis pafcha.
Es fahku domaf tà, kà neweens zifs nedomaja un pa-
ftahwigi manim iinahza kildas ar ziteem. Arweenu tee
domaja zitadi, nekà es. Ep to pafchu laiku es apkehros,

ka ari mulika manim wairs nepatika tà, kà agraki. Wirtuofu fpehle manim iilikàs nepareifos laika paæhmeenos faraufita un wiltota. Un zilweku daifums manis wairs neaifgrahba, jo es jautaju : kas gan wineem miht eekfcheenè ? Leelpilfehtu nami un bainizas wairs manim neifrahdija tahdu greinumu, kà agraki. Un kad runaja par diifumeem, kufi muhfù femè mehroti, tad es fawilku nizinofchi luhpas : «Kas tas wiis pret debefs telpu diifumu ?»

«Neifprotamâ kahrtâ dwehfele bija peefawinajufès zifu, daudi, daudi leelaku mehraulku. Un kà lahifs guleja uif maneem plezeem : es jutos peefpeefis wifur iifleetot fctio jauno mehraulku. Pee ta wifa es pats nebiju kfuwis ne labaks, ne faunaks. Bet no breefmigàs mehraulkas es newareju afwabinates. Pat pafauli es fahku uifuhkot ar nizinafctianu, waretu teikt pat ar lihdfizeefibu.

»Schai leetai wajag weenreif darit galu !» es domaju un fpedu zeefchi rokam peeri. Bet brifniifctiigàs idealu bildes, kufas manu garu azu preekfctâ bij zehlfctiàs, negribeja iifufi. Hugifti, augifti balti toræ rahdijàs manim jaunus, mihtligakas faules fpihdumâ, nekâ muhfù faules fpeedofctais fpoifctums mehdi buht, un laimigi fmaidofchi zilweki, daudi flaikaki un daifaki nekâ mehfs, baltàs drahnàs un palmu fareem rokàs, kahpa pa wezu, bet fafokfctianu leepu aleju kalnâ, kur mirdieja baltee muhri. Un fkanas, kufas pluhda no kalna lejup, lihdfigas ehrgefù fkanam, eelehja mani nefkaitamu faldumu . . .

«Tas ir fapnis !» es domaju, bet tufliix pahrleezinajos, ka tas naw fapnis, jo atwehris azis es redfeju fawu weenkahrfctio iifabianu, un lampa dega uif galda.

«Fui ! fcti pafaule !» . . .

«Domàs es noteefaju wifus un katru. Eri pats

fewis es netaupiju. Manas drahnas bij ſweedru pilnas. Mana weta nebija deefgan balta.

Un neiſſakamas ſlahpes mani pahrehma: es gribeju walgatees un atkal maigatees, noſkalot pehdejo netihro putekli un uifehrpt jaunās, roſchu ſmarſchigas drahnas.... Un tad es buhtu laimigs, laimigs, weens pats, un newajadietu nekahdas mihtakās. Wīnas wīſas ir breeſmigi garlaizigas un apnihki daudi ahtraki, nekā ſkats weenmuſigā, lehnā leetus lijeenā. Bet tahda ſpodriba, kurā es waretu mirdſet kā prinzis paſakā, ta mani daritu neiſſakami laimigu. Neweena weeniga putekliſcha, ne uī meefam, ne uī drahnām. Un ar newainigu, ſchikihltu ſirdi!...

«Es ſahku ſewi eekſchikigi un ahriigi apluhkot. Nekad manas azis nebija tik ſkaidras bijuſchas. Es maſgaju ilgi, ilgi rokas, bet gluſchi tihras es wīnas newareju dabut. Uhdens nebija gluſchi tihrs, maſgajamais trauks tāpat, un uī dweeta weetweetam redſeju dieſtenus laukumus. Wīſa mana iſtaba bija breeſmigi nekahrtiga; wīſur netihrumi un nolaidiba.»

„Ta ir ſlimiba“, es beidſot noſpreedu, es eſmu anormals. Mani nerwi ir pahriſpihleſi. Zilweks, apdomā taſchu, ka apoſolutas tihribas un ſpodribas nemaal naw!“

«Bet es atminejos redſejis kalnos neiſſakami ſkaidrus awotus un augſtee baltee torai atkal manim parahdijās. Un tur nebija neweena melnumina!»

„Neleetis tu eſi, wairak nekas!“ tā atſkaneja mani, tu neeſi neka laba darijis. Tu eſi nejauks radijums! Tawa balſs ſkan neſkaidri, tu klepo un iſſpauj. Tawas eekſchias ir netihrumu pilnas. Tu aprij kuitonu meefas, tu runā nekreetnus wahrdus un tawi ſmeekli ir nīrgas!“ „Slimiba! slimiba!“ es konſtateju un mehginaju aiſſtah-

wet sawu pafauligo buhtibu un efamibu, „kaut nu w retu tikai ailmigt! Rihtā es pafauli ufluhkofču ar zita-dām azim!“ Bet mehtraukla, ar kuru es jau deenām biju mehrojis dšihwi, šaudis, namus, upes un kokus, ta mani šahka ap kruhtim šahraugt.

„Tu efi nofeedšneeks! Tikai sawu labumu tu efi meklejis! runajis un rakšijis par idealeem un pats neefi tos zeenijis!“ ...

„Wešns, kahdu galu es šcho nakti nemšču! newar un newar gulet!“ es atkal peezeħlos, eedediu lampu un eefahku lašit. Bet bailes mani neatšahja.

„Ta ir aħrpraħtiba!“ es domaju, „mana širds aplina naw neškaidraka, nekā teem ziteem, kuri lem šchi jumta guš. Bet luhk, kà es pahršpiħleju! Waj tas naw traki? Šau otru nakti šchitā. Buhs jaštaigā wairak pa briħwu gairu un jašweešči grahmatas kaktā. To luhk padara wiši šchee komponišti, poeši, praħtneeki un glešnotaji! Weens pahršpiħlè wairak par otru. Un mehš šahkam beidšot domat ašchigahrniški, noejam pawšam no zeta ...“

„Bet tikliħdi es biju išpuħtis lampu, kad baltee forni atkal pazeħlās. Un maigās laimibas škanas pluhda no augšchēenes. Weens no gabjejeem apšahjās un luhkojās ul mani.“

Ši «Dšimtenes» zitetā weeta, kà lašitajs buhs labi noprašis, ir šoti nopeetna un šoti šwarigā preekšči jautajuma atrišinašchianas, kà un kad ir Poruka šlimiba parahdijūšees pirmo reiši? Bet jo materials šwarigaks un nopeetnaks, jo wairak wišči ir šijajams un krišifajams. Buhtu pawšam ne tikai nešinatniški, bet pat weegšpraħtigi uškatit «Dšimtenes» autoru no peeweštā tekšta ween par garigi šlimu, ja ari šchis tekšts buršiški

šafkanetu ar autora eekščejeem pahrđišhwojumeem. Die-
 ju newar nemt burtiški un pašča diejneeka išteikšmei
 un tehojumeem newar peelikt tās paščas mehraulkas,
 ar kurām mehro weenkahršča miršīgaja peršonigo juhtu
 un domu aprakštus, jo guod licet Jovi, non licet bovi.
 Tā tad zīteto materialu nedrīhkt nemt ar pliku roku,
 ja grib iřwairitees no pirkštu apdedšinaščanas, un es
 minetam Poruka itahštinām nepeegreestu nekahdas še-
 wiščikšas eewehribas, ja es diejneeka šlimibas rakšturu labi
 nepašihstu un ja tās pšichologiškās parahdibas, kurās šařto-
 pamas Poruka itahštinā, es nebuhtu nowehrojšs diej-
 neeka šlimibas wehřakās itadijās. Uřuredamees Šurje-
 was klinikā, Poruks itahštija par šawadeem šapneem,
 kuri wīru mokot jau ilgu laiku, pat waj jau no jau-
 nibas. Peřz pašča diejneeka wahrdeem šcheem wīra
 šapneem peemihtot šawadā ihpaščiba, daščadus preekšča-
 metus un leetas attehtot šoti škaidri, pat wehř relšefaki,
 nekā wīriņi nomodā buhdams warot tos ar šaweem
 jutekšteem aptwert. Šapņu šaturs eřot ariween kaut kas
 itahwoščis ahrpus ikdeenibas : kaut kahda augšta per-
 šona, Šw. Peters, kahds no jau šen miruščteem gareem,
 kaut kahds šenatnes templis ; daščireiř šapņu šaturs eřot
 pahrak diřwains un ařtahjot uř diejneeku šoti nořpee-
 doščtu eēřaidu. Tahřak Poruks mehđia itahštit, ka
 wīram beelđti nahkotees pahrak gruht, ařčikširt un teikt,
 waj wīriņi kahdu gadijumu peedšihwojšs ihštenibā, waj
 ari tikai šapni. Šapņojot wīriņi pat ar walejām azim.
 Šchahdi šapņi par diejneeka peršonibu pehdejā laikā biř
 eeguwišči tik šipru waru, ka wīriņi teem peeščikšhra
 itkā objektiwu nořihmi un šawā rihzibā wīřur wīneem
 peemehrojās. Te peemehra deř peewediščtu weenu
 Poruka wehřtuli, kuru wīriņi rakštija kahdam klinikas
 ahrštam :

„Furjewâ, 3. janwari 1911. g.

Łoti zeenits doktora kungs!

Luhdsu attaujeet weenu notikumu likt Fums pee firds. Hiiwakar nakti es redieju ſapni, profi: Monrowijâ, Afrikâ, kur atrodas kahds hernhuteefchiu jeb brahtu draudies nams, teek turets kahds negeris kahdâ alâ, kurſch eſot gribejis mani nokaut. Wiſam kahds miſionars itahſitijis, ka Kreewijâ, (Widiemê), dſihwojot kahds Poruks, t. i. es, kurſch ſarakſitijis dramu „Hernhuteefchi“, kurâ eſot dots padoms ſaeſchianas namu nojaukt un ta weetâ uſzelf fabriku. Miſionars uſaizinajis negerî, mani ulmeklet un noſlepkawot, tad dabujis waja-dliigo naudû no miſionara, kurſch bijis Rigas piſtehtas wahzeefis, luteranis un nehſajis Luteru Mahrſina foto-grafiju kabatâ, kuru arween rahdijis negereem, lai to peeluhdiot. Nehgeris bijis jau gataws, zetot ui Widiemi, kad to wahzu un angſtu kugu kapteini eelikufchi pakatâ, pehz tam to peefehjuſchi pee ſtaba, kahdâ klinſchi aiſâ, kur tas mirſtot badâ. Wiſch luhdiot Deewu deenu un nakti un eſot wehl dſihws, bet iſſkatotees pehz mehſtu ſſchupas. Man leekas, ka to negeri wjadſetu glahbt, bet iſrunat wiſam, lai mani nenokauj.

[Augitzeenibâ F. Poruks.]

No ſchis wehſtules redſam, ka Poruka ſapni, pirm-kahrt, ir ſoti fantatiſki, un ka dſejneeks wiſeem pee-greeſch wiſnopeetnako eewehribu un wiſeem tãpat fiz, kâ realeem, objektiweem peediſhwojumeem. Newar teikt, ka neweens no teem ſawadeem pahrdſihwoju-meem, kurus Poruks aplihmê par ſapneem, nepeederetu pee pehdejeem wahrda ihlâ nolihmê, tomehr nowehro-jumi rahdija, ka ſoti beefchi tur, kur dſejneeks runaja par ſapneem, pateefibâ dariſchana bij ar haluzinazijam,

kurām uī šlimneeka peršonibu ir daudī leelaks eelšpāids, nekā šarņeem, un kurām šlimneeks aišween tikai iħņu laiku špeħj pretotees un nepeegreest wiņām objektīwas nošihmes.

Stahštīnšči „Dšimtene“ pawedina uī domam, ka tikko aprakītītās ščiħiras šarņi waj haluzināzijas Porukam ir jau bijuštās ščiō gabalu rakītōt un ka wiņšči tai laikā peħdejām weħl naw peegreelis objektīwu eeweħribu un ir pret wiņām mehģinājis karōt ar logiškeem preteģeem peerahdijumeem. Beš šawadeem šarņeem un haluzināzījam „Dšimtenē“ weħl ukriht itahština autora apģalwoģums, ka wiņa peršonibā notikuštās leelas pāršmainās, ka wiņa peršoniba itkā peeneħmūši pawiřam zitu weidu, pee kam ščis pāršmainās itahštā autorā šazehluštās leelas bailes un wiņšči šahzis nodotees paščinoweħrořčanai.

ģa atzereģimees to, kas agrak tika teiktš par pirmēem aħšpraħtibas šimptomeem, tad tahdus pee „Dšimtenes“ autora beš kahda pāršpiħleģuma atradiģim un pee tam deeģan reģeģā weidā un plaštā apmehrā. Ģa nu eeweħroģam, ka „Dšimtenē“ Poruks beš kaut kahdām ščaubam teħlo taiģni šawus ta laika pārđsiħwoģumus, tad dibinotees uī augštā peeweģteem motiweem, waram taiģit šehđģeenu, ka Poruka šlimibas pirmās šihmes ir parahdijūštās wismāš jau 1896. gadā.

Poruka šlimiba nebija ģluštī paštahwiga, beš šinamos, daģdħreiģ deeģan pagaros laikmetos, wiņa atšlahba un dewa dģeģneekam pa to laiku druřku atščirģt un atpuģitees. To wareģa nowehrot pat Poruka dģiħwes peħdeģos mehneģčios, kad šlimiba jau tikpat kā ģalīgi bij pārwahreģuģi nelaiķa peršonibu un to ģandriģi piģnīgi šaģraħbuģi šawās rokās. Šchahđš šlimibas periodiģkums

aizween leezina par slimibas paweeglu formu, un ja tahdas pfichtikàs kaites, kahda ir paranoja, jau pilnigi attihistitâ formâ nowehro gaidus itarpbrihidus, tad garigàs slimibas sakumâ tahdi mehdi buht wehl daudf garaki. Saho pateesibu war atteezinat ari uš Poruka slimibu, un tapehz naw ko brihnetees, ka 1897. un 1898. gada diejneeka rašhojumos nefaitopam tahdu weetu, kuros Poruks buhtu attehlojis sawus redsami slimigos pahrdlihwjumus. Bet drihl pehz tam atkal uš-nahk krihte, un dašhos 1899. un 1900 gadâ nodrukatos darbos jau atrodam šoti pareisu un raksturigu slimibas aprakstu, kaut gan šoti ihšâ un konspektiwâ weidâ. No 1899. gada rašhojumeem Poruka slimiba atšpoguštjas wiņa romanâ „Riga“. Te peewedidstu no pehdešâ kahdas atteezigàs weetas.

„Roberts (romana waronis) šahka šwilpot. Wišhri gribeja šwilpot jautri, bet šwilpoštana wiņam atškanēja breešmigi, šhaušmigi.

„Tàs ir alkohola šekas!“ Roberts domaja, „wajaga ahrštetees!“

„...Kâ ahrprahtigs Roberts gluhneja uš bildem. Tàs nekustejšs, palika weenaldšigas, kâ bijuššas.

„Ak, tahds tu eš aukšts, nejuhtigs pret šawa dehla zeelšanam!“ Roberts eekleedšs un šatwehra atkal rewolweru un mehršeja uš tehwa bildi.“

Tâpat kâ tehwa bildi, Roberts šahšhauj ari mihleštibas apdšejotaja šeines bildi. Warbuht autors to leek romana waronim darit, gribedams Heinem itkâ atreebt par šawu nelaimigo mihleštibu.

„...Pa wiņu (Robertu) šhaušjās domu buštas, un karštas juhtas wiņšoja wiņa kruhtis. Wišhri wairs nejuštšs zilweks, bet plaššis tukššums, kurâ iš tahšuma

šaplūhīt mišligas ašīnu štraumes. Alkohols Robertam bija atņēmis vajadlīgo uhdēni. Tagad viņa meēlas dedīa un karīa. Wiņšči atradās ne gluīchi delīrlīkā štahwokli, bet tās bija nenoleedīšamas alkohola leetošīanas šekas.“

„... Roberts dīhwoja uī laukeem, Landenu muīščiā. Wiņšči bija klūs, atturīgs un īšturejās tā, ka neweens beīdīot nepamanīja, ka wiņšči garīgi šlims. Šahkumā wiņšči īšzeeta baišu juhtas, jutās wajats, bet lauku gaišā, kahtīgu dīhwi wedot wiņšči pamalam atšpirga.“

„... Pats Roberts šaprata īt labī šawu štahwokli. Bet wiņam šči šlimība likās kā negaišs, kuršči pahreēt, un tad īr jaeēstahjas jaukam laikam. Wiņšči šahka zeret uī nahkotnī.“

„... Es šewī mīhlu (šaka Roberts uī Elmu), nem mani, es waru un grību šewī škuhšīfīt ... bet es šīnu, ka es atkal reīš šatīkšīchos ar wiņu, leelo nelaimī, breešmību ...“

„... Landens mehgināja Roberta štahwokli apšleht, bet tas nebija eēšpehšams, jo pehdejšais īšturejās tik šawadi pret šweščeem, ka dīhī ween wišā apkahrtnē runāja, ka jaunais Landens (Roberts) neēšot pee pilna prahta.“

„... Tad šmeedamees wiņšči dewās atkal pa šrepem lejā. Elma to nošureja par ahrprahtīgu. Baišu šweedrus šwīhīdama, viņa īšeidīās Robertam pakāš. „Drošči ween Roberta šlimība atkahrtōjas, wiņam īr uīnahkušīchas haluzīnazījas,“ Elma nodomāja.“

No peeweščeem zītateem lašītaji pašči redī, eekīchi kam Roberta šlimība paštahw, tā ka jebkašdi paškaīdrojumi te īr leeki. Uīšwert es grībetu tikai šekošīcho:

ſlimibas ſahkumá Roberts ſpehſj noſlehpt ſawu itahwokli, tã ka wina nepamana pat ſoti tuwu ſlimneekam itahwokli zilweki; ſlimiba pee kahrtigas dſihtwes pahreet waj ari wiſmal eewehrojami malinas, un beidſot, ſlimiba ir ſinamá mehrã periodifka un par wiſas iſzelfchanàs eemeſſu galwenã kahrtã ir alkohols. Tas wiſs piſnigi ſafkan ar Poruka garigàs ſlimibas rakituru.

ſlimiba, kã leekas, eet ul preekſchu un kahdã 1900. gadã nodrukata itahſitã „Etkaſredieſchanàs“ wina ir apraktiſita jau kã ſinamá mehrã eeſakrojuſees un paſtahwiga parahdiba ſlimneeka dwehſelê. Minetã itahſitã eet runa par kahdu neſapraſtu un no publikas weenaldſibas un nejuhtibas noſpeeſtu mahkſlineeku idealiitu, kuram, azim redſot, ſoti daudſ kas kopigs ar paſchu Poruku.

„... Es neeſmu wehl nebuht weſels (ſaka mahkſlineeks Arturs), gluſchi otradi, es topu arween wahjaks... Mani nerwi ir pawiſam ſabojati. Salwas ſahpes, meega fruhkums, uſbudinajums un ruhpes par nahkofni, tas wiſs mani deenu no deenas moka. Es ſinu pats, ka driht ween mani aiſwedis ſaſajã namã...“

„Bet tas taſſchu nedrihkſt noſikt,“ mahte ahtri runaja, „ſewim wajaga atpuhtas, weſeliga ehdeena un labas kopſchanas...“

„Jr jau par wehlu, mamia... es eſmu piſnigi ſaſauſts un ſagrauſts. Tu ſini, kahds idealiſts es biju. Un tapehſz paſaule ir manim nerimiſoſchi krahwuſi ſmagas naſtas ul kameeſcheem.“

Tahſak Arturs par ſewi ſaka :

„Es pats juſos eekſchikigi bagats. Bet kopſch neilga laika wiſs ir zitadi tapis. Mana ſirds un mana dwehſele ir tukſchias. Es ſawu garigo bagatibu eſmu

ilsehjis pāsaules preekšā. Wīra manus idealus šamina kahjam, wīra tos min wehl šchodeen . . . Redli, tu manim itahstiji kā behrnam par Pestitaju . . . Tu manim itahstiji par debefs mantam. Un es to nehmu pee firds. Es krahju šewim mantas, ko kodes un ruhsa nemaitā, bet pāsaule mani iismehja, ta mani štumdija un gumdija . . . Tad pamāsam nomira mani wīsas zehlās juhtas. Pamāsam es tapu garigs mironis. Un dšejškas gleinas weetā mana roka grib lihmet tikai akmeņus, aukstus, nešcheligus akmeņus . . .“

„ . . . dwehšeles zehluma, šajuhšmibas, to man wairs naw. Pāsaule tos ir mani nokahwufe . . .“

„ . . . ta štunda nahk . . . Man jatop par zitu zilweku . . . Tu šini, pāsaule to grib . . . Beidšot tātšchu ir jaklaufa . . .“

Šahšts beidšas ar to, ka Arturu eeweeto garigu šlimneeku dšeedinašchianas eestahdē.

Romanā „Riga“ un itahstina „Atkalredšchianās“ gara šlimibas šahkšchianās tehlojumi bei kahdām šchaubam galwenos wīru wilzeenos atšeezas ul pašchu Poruku, par ko leezina štarp zitu ari pakapeniškā šlimibas attihštiba minetos diwos dšejneeka rašchojumos wīru kronologiškā kahrtibā, kā tas no augšchā minetā škaidri redšams. Ari šlimibas rakštors, šewišchki tas, kuru wīršch tehlo romanā Riga, kā mineju, šoti štipri atgahdina pašcha Poruka šlimibas rakšturu. Te warbuht waretu taitit malu eebildumu, ka Poruks warbuht ir lašijis medizinas rakštus par gara šlimibām, un ka warbuht šem šchahdas lektiras eespaida dšejneekā ir radušees wehlešchianās garigu šlimneeku tipus atšehlot šawos darbos? Ul to war atbildet, ka ja Poruks buhtu pšchiatriju študejis un gribetu nenormalus tipus šawos

raščtojumos aprakšit, tad wiščt šneegtu daudī pilnigaku un reljefaku ščo tipu aprakštu un ņemtu šew par paraugu druščku ekšpanšiwakus tipus, un otrkahrt, Porukam, zik es nowehroju, pšchiatrija bij nepališhtama. Rakšneeks W. Eglits gan rakita («Latwijas» 1911. g. 137. numurā), ka Poruks šazijees pehdejos gados pamatigi ištudejis ari mediķu darbus par ahrprahtibu. Man no šawas pufes pee ta japeešihmē, ka šchte buhts notizis kaut kahds pahrpratums, jo ja ta študeščiana buhtu išdarita tik „pamatigi“, tad Poruks neuštahditu dihwainās un mediķeem nepališhtamās gara šlimibu eedališčianas, par kuru tai paščā awiņes šinōjumā minets. Poruks štipri nodarbojās pehdejā laikā ar pšchopatologiju, bet ta nebija mediziniškā pšchopatologija, bet weenigi dšejneeka šlimās fantaišjas produkts, par ko warēs pahrleezinatees lašitaji pašči no kahda dokumenta, kuru eeweetošču tekita turpmakā dašā.

Otrs eebildums pret to, ka Poruka šlimiba jau tik agri parahdijūšees, buhtu domas, ka ja ta leeta jau ap 1899. un 1900. gadu buhtu bijuši tik nopeetna, tad jau dšejneekam daudī agraki buhtu iškrituši wiņa dšejneeka špalwa iš pirkšteem. Lai ščo eebildumu išklaidinatū, tad parauga deht šawa darba beigās peewedišču kahdu Poruka dšejojumu, kuru wiščt ušrakštija pahra mehneščus preekščt šawas nahwes un no kura katrs lašitajs warēs pahrleezinatees, ka ahrprahtiba pawiņam neišlehdī normalas domaščianas špehtjas un fantaišjas normalas darbibas. Ša tahdi gaiščti periodi Poruka garigā dšihwē parahdijās pat 1911. gadā, tad par Poruka rakšneeka špehtjam 1899. un 1900. gadā, kā ari daščus gadus wehtlak, newar buht ne mašako ščaubu.

Kad šiħdšzilweki Poruka šlimibu šahkuščti pamanit — man naw šinams. Šchim jautajumam es ari nepee-

ſchikiru nekahdas ſewiſchikas eewehribas un nolihmes, jo ſinu, ka pat 1909. gadā daſchi dſejneekam pat tuwu itahwoſchi zilweki wiau ir turejuſchi par garigi weſelu. Protams, ka pamatojotees uſ tahdeem iſteizeeneem, kuri naw dibinati uſ leetprateja un laba zilweku paſineja nowehrojumeem, ſlimibu noteikt, ſewiſchiki winas ſahkumā, beechi ween ir ſoti gruhta leeta. Ja turklaht ſlimneeks ſawu kaiti aiſ kaut kahdeem eemeſleem grib ſleht no lihdiſzilwekeem, tad ſlimibas pamaniſchana neſpezialiſteem daſchreiſ paleek gandriht pat par neeſpehjamu leetu, kas ſakams ſewiſchiki par paranojas weeglaku formu, un ſlimneeks war wairakus gadus ſirgt, bei kam wina ſlimiba lihdiſzilwekeem kriſtu azis un no wineem faktu kà tahda uſſkatita.

Pehz 1900. gada rakſtitos Poruka darbos wina ſlimiba teechi ne wiſai redſamā kahrtā aſſpoguſojas. Tà ka man pee rokas ir tikai tee Poruka drukatee raſchojumi, kurus „Salktis» uſnehmis ſawā iſdewumā, tad par tahtako ſlimibas gaitu no Poruka raſchojumeem neko daudſi newaru ſpreest, jo ſoti war buht, ka daſchi no wina ta laika literariſkeem darbeem naw nodrukati. Wiſpahrigi Poruks pehz 1900. gada daſchreiſ ſahk jau ſchiehlotees par ſawas dſihwes tukſchumu un nereti miht kawetees pee ſawas pagahtnes eeſpaideem, peemehram, 1903. gadā ſarakſtitā itahſtirā „Dwehſeles kumedini“. Druſku wehſak wiſch jau galigi ſahk atmeſt wiſam ar roku un ar ſihwām azim nododas mekleſchianai pehz ſawa neſpehka eemeſleem, kà peemehram jau augſchā zitetā dſejā: „Tu praſi, ko pabrneſu“ un fragmentā: „ſi manas dſihwes“. No pehdejeem itahſteem, kuros Poruka ſlimā dwehſele ſinamā mehrā aſſpoguſojas, buhtu minami: „Kokgrauſis“, kuriſch ſarakſtits 1905. gadā un weenu gadu wehſak nodrukatais itahſts: „Paſuduſchais

dehls". Tomehr minetos diwos gabalinos diejneeka flimà perfoniba tikai pawahji spihd zauri un wiãa tur rediama tikai tahdam, kas Poruka flimibu labi pašina, kapehz par ſcheem diweem raſchojumeem te tuwak nerunaſchu.

Pobeidſot Poruka kopoto rakſtu analiſi, zik tahtu wiãeem ſakars ar diejneeka flimibu, mineſchu, ka buhtu ſoti intereſanti apſkatit kahtu zitu jautajumu un proſi: kahtu eeſpaidu Poruka flimiba ir aſitahjuſi uſ wiãa raſchojumeem? Tahds eeſpajds nelaiķa ſirģichanai beſ ſchaubam ir bijis uſ wiãa dieju, ſewiſchķi pehdejos Poruka rakſtneeziķàs darbibas gados. Tomehr ſchis jautajums weenkahrt ir ſoti plaſchs un otrkahrt wiãſch neſtahw zeeſchà ſakarà ar ſche iſtirſajamo tematu, kapehz wiãa ſche pawiſam neaiſķerſchu. Plaſchi runat par ſcho leetu noſihmetu noeet no galweneem temata jautajumeem uſ ſahnu leetam, un minet tikai daſchus wahrduſ par wiãu buhtu tikpat daudi, kà atwehrt loguſ un durwis pahrpratumeem un neſkaidribam. Beſ tam taſ materials, kuſch man paſchureiſ ir pee rokas, pee ſcha otra jautajuma iſtirſaſchanas ir par truhtzigu un nepee-teekoſchu.

Sawelkot kopà wiſu lihdi ſchim teikto, ihſi waram ſazit, ka Poruks ir flimojis jau ſen, ſen preekſch tam, kad par wiãa flimoſchanu dabuja kaut ko linat plaſchakas aprindas. Zik labi nelaiķis ſpehjis ſawu dwehſeles ſtahwokli noſleht no lihdiſzilwekeem, leezina ſekoſchais rakſturigais gadijums diejneeka dſihwè, par kuru man paſtahtija wiãa kundie. Kahdreif nelaiķis diejneeks, kad wiãa kundie par ſawa wihra gara flimibu nenahzis ne prahtà, prahtis no ſawas laulatas draudienes apſolijumu, ka gadijumà, ja wiãſch ſaſlimtu ar gara flimibu, ta tam eedos nahwes ſahles. Poruka kundie uſ-

ſkatijufi ſcho pagehrejumu par joku, un beſ kaħdas runas ſawam wiħram aſſolijufi iſpildit to. Tikai peħz ilgaka laika diejneeks ſawai kundſei jautajis: „Waj tagad naw jau laiks? . . .“

Er to nu ir nobeigta temata pirmā daļa jeb, ar ziteem wahrdeem teizot, ir aſſkatita ſlimibas prodromalā, pirmā ſtadija, kuru pamaniť kā wiſpahri ir gruht, tā ari pee Poruka to iſdarit naw bijufi weegla leeta; aſſkatiti ir ari daſchi momenti, kas ſlimibas iſzelfchianos un attihſiſchianos ir weizinajuſchi. Pahrejot uſ temata galweno daļu, kur buhs runa jau par pilnigi attihſititu Poruka garigo kaiſi, man jau ſche jamin, ka lai gan ſinatniſkā noluhkā buhtu no ſwara ſcho tematu aſſtraħdat plaſchi un wiſpuſigi, tomehr daſchi eemeſlu deht eſmu ſpeelts pa daſai atteiktees no taħdas temata aſſtraħdaſchianas, un tapeħz ſlimibas aprakitā aprobeſchoſchios galwenā kaħrtā ar aifraħdijumeem uſ daſchadām nenormalām paraħdibam diejneeka garigā dlihwē, tuwak wiħu neanalijejot un neaiſkarot ſiħkumos wiħu attihſibas. Leeta ta, ka galwenais Poruka garigais trauzejums paſtaħweja eekich tam, ka wiħam pamalam attihſitijās gluſchi greiſ preekichitats par liħdziweku iſtureſchianos pret wiħu un profi, ka wiħch ſchkitās apmelots un wajats gan no tuweem, gan no taħtak ſtaħwoſcheem zilwekeem, gan no daſchadām eeſtaħdem un augitām perſonam.

Ja nu es ſawā darbā gribetu eewehrot tikai ſinatniſkās intereſes, tad man, protams, wajadletu tuwak analiſet, kaħdā kaħrtā ſchahds greiſ preekichitats diejneekā par liħdziweku iſtureſchianos pret wiħu attihſijees. Bet tai noluhkā uſ ſkatuwes buhtu jaiſaizina daudi wiſpahrlabi palihtamu perſonibu, jaiſtirā wiħu atteezibas pret nelaiki, kas pirmkaħrt praſa peħz aſſtaħktu tuwakās

paſihſchanas un otrkahrt, kas tas galwenakais, beedſti nepatihkamà lomà leek figuret daudſàm perſonam, pret ko wiſàm ir linama teeſiba proteſtet. Eri nelaiķa paſcha ſtahwokli wiſos ſihkumos es ſche negribetu atfehlot. Tapehz luhgſchu laſitajus mani atwainot, ka ſche newareidhu wiſus eepaſihſtinat ar wiſu materialu, kas man par Poruka ſlimibu ſakrahjees, un tàpat mani atwainot luhgſchu tàs perſonas, beſ kuru wahrdu waj inizialu minedchanas nelaiķa ſlimibas newaru kreetni aprakſtit, un kurus tapehz ſchur tur nahkſees minet, lai gan, profams, gluſchi newainigà noluhkà.

Kà jau paranojas wiſpahrigà aprakſtâ minets, eekams ahrprahtiba atihſitas, jeb pareiſaki teizot, eekams noteek eewehrojamaki trauzejumi prahta darbiba, noteek ſlimneeka organiſmâ daſchada, daſchreis ſoti nenoteikta rakſtura pahrmairas. Sahkumâ wiſàm ſlimneeks fikpat kà nepeegreesch nekahdas wehribas, beſ ar laiku, kad ſchee ſiſikkee trauzejumi ſahk palikt leelaki un leelaki, ari prahta darbiba teek aſwiſkta no normalà wirſeena ahæzetus. Wiſbihtamakàs preekſch prahta darbibas ir haluzinazijas, kuru eepaidam war padotees pat ſkaidrs prahts un pee tam deelgan ihſâ laikâ. Sihmejotees ul Poruka pſichikko ſlimibu, jaſaka, ka wiſpahrejàs organiſma pahrmairas diejneekâ ir noriſinajuſchàs jau ſen, kas redſams no augſchâ peewefteem aſrahdiſjumeem. Poruka garigo ſlimibu rakſturo ſawada parahdiba, ka pee ſamehrâ newainigeem un maſak eewehrojameem juſchanas un ſajuſchanas trauzejumeem ir peebeedrojuſchàs wehl haluzinazijas un ſawadee diejneeka ſapni, par kureem mineju jau agrak un kuri pee paranojas naw wiſpahri gluſchi reta parahdiba. — Porukam bija ſoti bagata un dſihwa fantaſija, ko wareja nowehrot lihdſi paſchàm pehdejàm wiſa muhichia deenam. Ja ga-

rigās darbības zilvēkā norīfinas normali, tad katrs zilvēks iīščīķir, kas ir reāls un kas ir fantastiķks un veikstarp abām šķīļm pašāulem īfingru robeļķu. Bet ja nu eewehro, ka Poruka analīsejofķāš, kritiķķās spēhjas pa wīnā šlimofķānās laiku īīpri zeeta un tika nomahķtas, un ja no otras puses nem wehrā, ka dīejneeka haluzināzijas, kuŗas dara tik šīķtu eespaīdu uī kritiķķo, loģiķķo prahta darbību, wīnā fantastiķjai īneedla neīīfīķķīfošķus weelas kraħjūmus, tad top gluīķī labī šaprotams, ka Poruka aplīnā pamāšam šuda katra aīščīķiriba īstarp fantastiķja un īhītenību, un abas šķīš leetas beesķī šaplūhda kopejā mašā. Dīejneeks peegreesa leelu uīmanību šaweem šapneem, par ko waram pahrleezinātees no augšķā peewesķās Poruka wehīšules. Šapnu jehdīeens dīejneekam bij šoti plašķš, un ko wīnīķī par tāhdeem aplīhmeja, tee bij šapri wahrda īhīšā nolīhīmē, wīnā haluzināzijas un beīdšot fantastiķķā īšdoma. Wīšas šķīš trīš leetas nelaiķa aplīnā šakuīa kopā ar īhītenību tik zeesķī zīta pee zītas un zīta zīšā, ka daudīreīš dīejneeka dwehīelē šapa pateesība par šapneem un šapri par pateesību šķā wahrda burtiķķā nolīhīmē. Tahdā kaħrtā paranojīķa dwehīelē rodas jauna pašāule, kuŗa peeder weenīģi wīnam. Šlimības šāħķumā šķī jaunā pašāule pašāhw no neapīšrahķdatas weelas, no šarauīšīšām un nešakarīģām īdejam. Bet ar laiku teek tā teīķt šķīķīrta šumība no gaīšmas, un galu galā šlimneekam rodas jauns pašāules uīšķāts, kuŗīķī waj nu ir wezā wīnā pašāules uīšķāta īšweīdojūms, kas noteek pee šlimības weeglakām formam, waj ari jaunam uīšķātam ir tīķai maī kas kopejs ar bijušķo uīšķātu, ko nowehro ģruħtos paranojas ģadījūmos. Šalwenā leeta, kuŗu paranoīķis pee šawas filofofīķķās īīštemas īīšrahķdāšķānās wīšwairak eewehro — ir wīnā atteezības pret aħrpāšāuli, un ģandrihī

katra ihita paranoika siitema, lai ta buhtu ari deezik plaicha un sareldigita, wina perfoniba spihd wifur zauri. Zenichanas atraif parahdibu zehlonus un eemeflus miht zilweka dabâ, un ari ahrprahtigais fajuhf wajadlibu atraif tahdus eemeflus saweem nenormaleem, pahrak subjektiweem pahrdsihwojumeem. Ahrprahtigam naw glufchi pasudufi ari zenichanas pehz domu kahrtibas, pehz linamas siitemas, un daldtreif war tikai apbrihnof, zik itingru logiku gara flimneeki beefchi eewehro, lai gan postulati jeb domu ifejas punkti ahrprahtigam neresi ir glufchi greifi un nepareifi, un kaut ari wina juhtu un fajuhfu pafaule, it ihpatchi afekti daldtreif ir tik leela mehrâ aifihifiti ul prahta darbibu rehkina, ka flimneeka logifkee fpreedumi wifur nefpehj eeturet wajadligas un pee normalas prahta darbibas parafas konfekwenzes; zaur to neresi noteek, ka flimneeks weetweetam taifa logifkus lehzeenus, waj ari pahrgreefch sawu domu pawedeenu un wina widu eeleek pawifam fwefchu weelu, kapehz fuhd domu pawedeena gludums un wina weelasweeniba.

Par Poruka filofofifko siitemu, kuru winafchi fahka pamalam iiftrahdaf sawas flimoichanas pehdejâ laikâ, jafaka, ka wina wehl naw pabeigta un nogludinata. Pnewar apgalwof, waj dfejneekam kahdreif iidotos tahdu siitemu iiftrahdaf pilnigakâ weidâ, ja winafchi ari nodsihwotu daudi garaku muhichu, jo Porukam garigee fpehki bij paguruifchi wiswifados wirteenos. Sihmejotees ul nelaika jaunâ pafaules ufkkata faturu, fakamstas pats, kas jau agrak tika fazifs par wina garigo darbibu ihpatnibu, un profi, ka dfejneeks sawu flimâs filofofijas siitemu zehla no ihitenibas, no saweem fantafifikeem fapneem un pa dafai ari no sawam haluzinazijam.

Lai lasitaji tuwak eepasihtos ar himà dsejneeka pašaules uffkateem, turu par wajadligu peewest šde garaku gabalu no wiša atifahteem manuskripteem. Minetà raščiojumà eef runa galwenà kahrtà par pšičiškò energiju, par kuru Poruks pehdejà laikà daudi domaja un kura, kà no peewestà manuskripta redšams, eenem himà dsejneeka listemà galweno weetu.

„Sara himneeka šapšainà dšihwe.
No Jaša Poruka.

Daščadi pšičiškàs energijas rakšurigakee frauzejumi ailween šaistiti ar šašlimušču šermeni. Wefels šermens, wefels organišms darbojas wefeligi; šims organišms rada šimigas darbibas, waj ar ziteem wahrdeem šakot, pšičiškà energija, kuru rada šims organišms, ailween darbojas aščdšgahrniškà weidà. Normalàs darbibas intelektš afrod un aššiprina par wefelàm un par taždàm, kas peemehrotas nepeezeefšamaj šadšihwes eekahrta. Pee tam organišms pats ne šikai šargà wišus wefeligàs ekšistenzes jeb paščias wefelibas noteikumus, ašteezigo wišu normu wišàs pehdejo šadijàs, raugotees gan pehz aššahkštem, gan pehz weetas, kurà organišms afrodas, bet dibinadamees ul leetu objektiwo normu, rada šurklaht wefelibu, dod dšihwes preeku, šaimi, preeku pee darba, mišleššibu pret pretejo diimumu un paleek ar aššpašauli taždà šaškanà, ka wiššči wišur peemehrojas teefšamibaj kà kaut kas teefšis wišdabiškà un wiššaprotamakà kahrtà. Tàpat kà gaššma išplata ap šewi gaššmu, tà darbojas ari pšičiškà energija šawà apkahrtinè un rada darbibas, kuras ir šik šmalškas un maigas, ka šikai zaur wišàm zilweks war uššureš šawu weenibu ar ziteem zilwekeem un uššureš špehkà šawus špreedumus par šagadejàs dšihwes eeguwumeem

un leetam. Bet zik smalkas un spehzigas ir šāds garīgās darbības, kuras apmēram ir ušķatamas par rupjakām, nekā vienas pašas, psihiskās enerģijas darbībam, peerahda tālīni šīma gara funkcijas. Pē tam gars nav ušķatams par kaut ko zitu, kā par psihiskās enerģijas potenciālu, kura sakrahjūšs wisapkahrt ap galwu, smadseņu šāuhnīās un pehiz eespehjas wisapkahrt ķermenim, kā arī ķermeni pašā. Rupjā dwehšeles enerģija ir ušķahkojama kā pirmatnejais materialā ķermeņa produkts. Wīna top tāhāk pahrsrahdata par šoti smalku garīgu enerģiju, kura darbojas atkal tāhāk. Ja šā enerģija top wahjinata waj arī šawā buhtibā zitadā kahrtā frauzeta, tad war gaditees, ka netop šāneegts no prahta noteiktais un dabīgais mehrķis, kuru enerģijai nolemts šāneegt. Zaur to nu, peemehram, zetas, ka tur, kur kahds zilweks prahtīgi un leetīhki ušrunajams, minetā enerģija top illeetota preekhči ušpuhtīgas klusehšanas, pee kam wīna pašpehji tikai gihmja muskufus šaweebt ironīkā un pašpeetizīgā šmaidā. Turpretim pahrejā data no šinamam mehrķim nolemtai, bet wahjās enerģijas teek illeetota preekhči šīpras nošarkhšanas, waj arī preekhči nobahlešanas, no kam tāšams šehdseens, ka wīna ir bijuši preekhči ta peeteekohči šīpra, lai darītu šawu eespaīdu uš ašins-traukeem. Dašdreīš šā garīgā enerģija ir tik dšhwaina un greelīga, ka wīnu war šāhdsinat ar šoti smalku adatu, kura, nokšuhdama ķermeni, pehdejo šāi weetā apšwīlina un apdedšina un tur, kur tai wajadsetu eenaidneekam eedšelt ar kodīgu runu waj arī ar greelīgām un šekmigām intrigām, wīna trahpa pašču ķermeni, kas wīnu radījis, par nošehloshānu dašdreīš pat nahwīgi, ja darbība dara uš ķermeni tāhdu eespaīdu, ka wīnšči wairs newar palīkt par tā dehwešo neapšīnīgo darbību

kungu, bet itkà gribas laupits, paleek par zitas waras eerozi, bei kam pehdejà buhtu gribejufi wiñu padarit par tañdu. Kaulu radioaktiwitate, kad wiñi eekailt un trup, kà leekas, dibinata uì teefchamibas. Weenmehr ir konitatejama fewiichikas energijas iistaroſchana no tam kermena weefam, kuràs ir ſadegufchi zaur bakteriju darbibu raditee puhichai, kuras ſamaità meefas ſwaigàs daſas, waj ari pat teek pahrneſtas uì ziteem kermeneem. Schahdai ſlimigai energijai ne weenmehr jabuht pſichikai. Pſichikà energija, kà leekas, rodas ſmadſenu zentros, fewiichiki tad, kad nerwu ſubſtanze, bet it ihpaſchi zildenakà meefas daſa — ſmadſenes uñem gaifmu un ſiltumu, zaur kimitku prozeſu ſinamu materijas daſu pahwehriſcht meefas organikà ſiltumà, ko drihkſietu noſtahdit lihdìs ſadegſchanas prozeſam zilweka kermeni. Smadſenu zentri zaur nerweem ſaweenojas ar kafru meefas daſu un wiñu kermeni wada wiña kuſtibàs, peeſchikir katrai darbibaì, kas kermenim jaìdara, wiñas ihpamejo nokraſtu un paſtahwigi wed ſchtio darbibu ſaſkanà ar apkahrtini un nowehritè darito un daramo, ſihmejotees uì darbibas nepeezeefchamibu, eemeſtu un mehrki. Kà indiwiuelà pſichikà energija paſcha indiwiida neaſtahj jeb ii wiña neiſgaro, lai peemehram pahreetu uì kañdu zitu kermeni, kuſchi waretu pehz kimitkeem prinzipeem pee ſewis ſiiprak ſaiſit pſichiko energiju, nekà pimatnejais originalkermens, tas leekas buht dibinats uì ſiipras kermena ſawadibas. Peemehra deht nemſim kañdu zilweku A. un ſalihdìnaſim wiñu ar zilweku B. Ir weegli peerahdit, ka B. pſichikà energija, kuru apſihmeſim ar burteem E_b (E index b), tà a.teezas pret A. pſichiko energiju, kuru apſihmeſim ar burteem E_a (E index a), kà wiſs B kermens pret wiñu A kermeni. Tàpat kà A

un B newar sawitarpigi weenu pret otru isdeldet kà lihdligus leelumus (kuri, pats par fewi saprotams, naw lihdligi), tàpat newar A energijas wairumu ismainit pret B energijas wairumu kà skaita, tà ari ihpafchibas linà lihdligus leelumus. (Kà fenomeneni wina ir nemainami, bet kà numeni pawifam ne!).

Mahtziba (Ikehrisaf). Diwi indiwiiduesi kermeneni atteezas weens pret otru tà, kà winau pfichifkàs energijas wairumi sawà starpà, jeb isitezot to formulà:

$$K(A): K(B) = E a: E b!$$

Lai to aprahditu, nemfim diwus kermenus, par kureem linam, ka tee analitiski un sintetiski pilnigi pasihstami. Bet tam wina ir nofwehrti ne tikai kà tahdi, bet ari pehz winau satahwdafam, pat pehz winau elementeem, kurus wina fewi fatur jeb no kureem winau patahwa. Tikai indiwiiduelà dwehsele, kurai naw swara un kura patahwa no kaut ka tahda, kam tahds eefpajds ul winau atteezigo meesu, ka pehdejà paleek indiferenta statikà guloftà, itahwoftà, sehdoftà, meera waj kultibas itahwokli, lihmejotees ul lemes peewilkichianas spehku, lihmejotees ul pfichifko elementu aiterifko waj galweidigo elementu reziproko swaru. Warbuht fcho pfichifko elementu mehrkis atrodas neilmehrojamos augstumos, kurp wina teezas ar wisu spehku, kà peemehram galweidigais elements uhderadis, tà ka smagàs dafas top nestas augftup no galweidigàm, kurpresim pehdejàs top wilktas lejup no smagàm dafam. No tam tad nu rodas apbrifnojams produkts, kurfti weikli un prahtigi kultas, pehz patikichianas runà un pehz patikichianas zeefch klufu. Tahdà kahrtà mehš abus kermenus nowehrojam kà diwus mums pasihstamus leelumus, tikai abas dwehseles paleek kà diwas nepasihstamas weenibas, kuras mehš waram

aplihmēt peemehram ar x un y . Tā ka wīnas abas, t. i. dwehšeles jaušškata par taħdām weenibam, kuras naw absolūti weena ošrai lihdšigas, bet ir špezifiški daščadas, tad wīnas ir zaur kaħrtas škaitšeem noštahdamas taħdā rindā, kurā kašrai atšewiškāi weenibai par eeliħmi ir šaws indekšs preekšči atšičķiribas no zītām weenibam. Tahda rinda nebuhtu šastahdama kā beļģaliga, bet šinamā laikmeta periodā nošlehdšama kā galiga, tapehž ka wīša piščuškā energija šemes wiršū ir noteikta pehž wīnas šwara, pehž wīnas daudšuma un pehž indiwidu škaita. Šahādu nešinamu weenibu rinda tagadnē pehž gadeem top iidšehšta, kas noteek zaur nahwi, un wīnas weetā rodas zaur dšimščianu jauna rinda. Ka pee apaugšoščianas šinams ščūs dwehšeles šmalkšs energijas wairums, kaut ari šoti neleels, wišpirms pahreet uš šee-weeti un wehšak uš dšemdejamo behrnu, to wajadšetu drihķitēt uškatit par pateešu. Tahdā kaħrtā mums nepalihtāmu weenibu rindā, lai gan wīnas ušškata par palihtāmām, wīnu dšihwibas prozeša deht wīšur atšikaitamas mašas dašinas, gadijumā, ja kašra weeniba nepaħrkaħpj wīnas matematiškā leeluma un naw tapuši peemehram par $1 + n$ waj par $1 + m + n$. Neweenam zilwekam nedrihķitētu buht $1^{1/2}$ dwehšeles waj ari 1,6 waj 1,7 dwehšeles, kas buhtu jau lihdšiga gandrihš diwām dwehšelem, bet pilns weens ir ihtais kaštras dwehšeles apliħmetajs. Šiklaušas drušku jozigi, kad runā par dwehšelem. Šr kaħda weza mahziba, kurā dwehšelem pehž nahwes leek zefot waj nu uš debesim, waj ari ellē. Weeniba zilwekam ir dota, kura darbojas kā dwehšele no daudšiem mišjoneem šastahwošču weenibu rindā, un ščo weenibu war šikai pehž muhščiģeem materijas un energijas likumeem šaištit waj nu kaħda zita energija, peemehram ķimiškā kaħrtā, waj ari wīna war ištārot lihdšigi gaišmai

pret beigaligi tahām telpas ņenam, waj ari pahri par tām mums pilnigi nefinamā.

Tāpat kā numeni ņaltahda weenibu brīhniņdīkīgu rindu, kurās naw ņawitarpīgi eliminejamas, tāpat zilweku dwehņeles ņaltahda weenibu rindu, kurās wītas aplihmejamas ar indekņeem, lai wīnas waretu aņņdīkīrt weenu no otras. *) Ķa wīfu ņemes lodes pņidīņko energiju (ee-rehķinot ņde ari dīihwneeku pņidīņko energiju), kura wīfur paņtahwīgi ir weena un ta pati, aplihmeņim ar M. E., tad pņidīņkās energijas kopmaņas ņpeedeens uņ katra zilweka ir aņņdīgahrni proporzionāls katra aņņewīņdīķa indiwiđa pretņdīanās aktiwuma ņpehķam. Produktiwā ķermēu materijas maņa tā atteezas pret no wīnas produzeto energijas maņu, kā $\frac{M}{E}$, kurņdī koefizients domajams, weenmehr paleek weens un tas pats. Si-nama indiwiđuēļā ķermēu materijas wairuma atteeziba pret wīnu pņidīņkās energijas maņu ir $\frac{m}{e}$; tahdā kahrtā dabujam $\frac{M}{E} : \frac{m}{e} = \frac{M}{E} \times \frac{e}{m} = \frac{Me}{Em}$, waj ari to wahrdos iņteizot: indiwiđuēlo ķermēu weelas wairuma atteeziba pret wīnu pņidīņkās energijas wairumu, dalīta zaur katra aņņewīņdīķa indiwiđa maņas atteezību pret ņdīs maņas pņidīņkās energijas wairumu, lihdsinas dalītam produktam no wīņu indiwiđuēlo ķermēu materijas maņas un aņņewīņdīķa ķermēu energijas zaur produktu no wīņas pņidīņkās energijas wairuma un aņņewīņdīķa indiwiđuēla ķermēu materijas maņas. ņde ir japeelīhmē, ka pee materijas ņalihdsinaņdīanas ar energiju runa war eet tīkai par atteezībam, kurpretim ir neeņpehķjami uņņtahdīt lihdsību ņtarp materijas maņu waj leelumu un energijas daudņumu.

*) Tas iņklaufas gan pahrgudri un komīķi, bet tas ir uņņkatīgi.
 Autora (Poruka) peeņīhme.

Tà tad illeekas, it kà uſtahditâ mahziba, buhtu tikai hipoteſe. Bet ja eewehro, ka katrâ indiwiđuelâ ķermeni ir taiſni tikdaudi pſchiſkàs energijas, zik wiſiçi rada ſawu ihpaſdību zaur darbību, kura zetas zaur ahrigi un ari no paſcia ķermeņa noſeikto materijas daſas pahreju energijas weidâ, tad atteeziba $\frac{M}{E}$ naw noſtahdama peemehram lihdſàs zilweka kaulu ſwara ſamehram ar wiņa mihteſtību, kuru wiſiçi ſpehĵ parahdit, bet leetu wajaga uſikatit tà, ka wiſu indiwiđuelo ķermeņu materijas wairumu war dalit zaur pſchiſkàs energijas wairumu, tapehĵ ka pſchiſkâ energija ir materijas produkts jeb raſchojums, pee kam materija daſas un zaur kaħda faktora, kuram energijas rakiturs, eeſpaidu dabû energijas weidu. Šcho faktoru war uſikatit par ſtarpneeziſko weenību ſtarp materijas wairumeem un energijas daudſumu. Preekſi tam, lai materiju pahrwehriſtu par energiju, wajag energijas. Par peemehru, kuba weidâ m^3 , kurſiçi pahrwehriſtams par energiju, wajag waj nu uguni ſadedſinat, waj ari ķimiſki iſkaufet, peemehram zaur ſalpeteriſkaħbi waj ſehriſi aħbi. Faktors, kurſiçi zaur kaut kaħdu noſlehpumainu darbību pahrwehriſi energijâ ja ne ari wiſu materiju, tad wiſmai wiņas daſu, ir wiņa darbības intenſiwuma deħt matematiſki palihiſtams, bet ſawâ buhtibâ nepalihiſtams, — wiſiçi peeder pee ſiſikalàs ķimijas leetam. Sintetiſki nemot wiſiçi ir kà integrals, analitiſki kà diferenzials. Bet tà ka man augſtakàs matematikas reħķinumi ir pawiſam nepalihiſtami, tad ee preekſi tam, lai materijas ſinamas maſas ſalihdſinatu ar energijas daudſumu, radu ſekoſiņas ſugas paliħga lihdſību. Tauku ſwezes galiſiçi, kurſiçi ſadeg, ir uſ mata lihdſigs energijai, kurâ tas uguni ſadegdams pahrwehriſiņas. Uguns, ko aiſdedſina ar ſehrikozina palihdſību, rada darbību, zaur kuru noriſinas materijas daſas pahr-

eja energijā. Eededlinamās uguns stiprums ir peemehram m. t', kura energija paleek kā faktors pa wišu sadegšanas laiku. Ja wiša tauku šweze ir sadegufe, tad līnizinatā šweze, no kuras nekas wairs naw redsams, ir pahrwehrita energijā, kas notizis zaur uguns karstumu, un tā tad war ufstahdit lihdlibu; $s = e (s - x = e)$, kur s nosihmē šwezes weelu, kurpretim e — no wīnas dabuto energiju. Āri šdie, tāpat kā wīsur zitur, paleek spēhkā Roberta Majjera likums par materijas un energijas neisnizibu, pat par stingras weenibas paltahwigu palikšanas spēhkā starp wīnām abām, un tā tad lihdliba starp materijas un energijas leelumeem eespehjama!

Sadeguchās šwezes atleekas war wehl tablak sadedlinat, pelnu neleelo wairumu tāpat pahrwehrit mums neredsamā energijā, tā ka waram glušču drošču rakitit lihdlibu: $m = e$, ja e ir radees no wiša m, waj ari $mn = en$, pee kam n apsihmē abu rindu lihdligo lozektu leelumu ekwivalenzi, kuru war atfihsit no atteezibas $\frac{M}{E}$.

Bet ja paluhkofimees, waj energiju sawukahrt war pahrwehrit materijā, waj peemehram no en energijas wairumu war radit tauku šwezi, tad drošču war teikt, ka wismāi wajadsetu paeet gadu simteneem, lihdī kahdam waretu lidotees lidarit tahdu meistera darbu.

Taisni šchis apstahklis nu isfkaidro, ka indiwiuels ķermens, kuršči zaur organisma nomahkšanas zaur waramahzigeem prozešem zešči, laudē no sawas mašas wairak, nekā to atšauj norma, lai šcho leeko mašas dašu pahrwehritu tahdā energijā, kura kaitē ari pašam ķermenim, no kura wīna rudufees, pee kam tā rada eekaisumus, frumus, kas ir pawīsam nedabigi un meesai pawīsam newajadligi; energija, kura ir produzeta leelakā mēhrā, nekā to pagehr nepeezeščamiba un leetderiba, naw

dabujama atpakaf materijâ, kas meesai gahjufi bojâ; wina spihd lihdsigi maldugunij pahr zilweka dragato meesu un kopâ ar eekščejo plidiško energiju, waj ari weena pati par fewi rada jutektu mahniščanu, šajukumu, nejaučtu apitahščanos pee eščanas waj ari pee zitâm kustibam, itostiščanos, apjukumu u. t. t. Ja ščo normaldijučtos energiju waretu zilweka ķermenim atdot atkal atpakaf, tad zilweks buhtu ilahstets, waj ari wis-
mal waretu nowehrot, waj kaut kahda wara waj špehks neatkahrto ķermena maitaščanas mehginajumu!

Ka indiwida energija nekur neeet bojâ un pee jebkureem apstahķteem nekad neees bojâ — ta ir pateesiba. Tomehr ne weenmehr wina rada kaut ko wefelu: dwešeles un gara abnormitates pa leelakai dašai dibinas ul šchis energijas dalamibas prinzipeem — te energija šaistita ar wina atteezigo ķermeni un tanl darbojas tikai kahdas dašas weidâ, teikšim peemehram $^{99/100}$ waj $^{88/90}$; šči daša, japeelaišči, war pamalinates pat lihdi 0,5, pee kam buhtu konstatējama ķermena pilniga treeka, kuršči waretu šdarit tikai wairs šoti masas kustibas. Zetas jautajums, kur nu ir palikufi ištuhķištōšči energijas daša? Kahdi elementi wina ir pee fewis šaistijučči, waj kahda wara ir winaus šleps ailwedufi? Kas ehd škahbu, aišween taiša škahbu gihmi, kas nem drušku no melnas sintes un ar to nošmehrē few gihmi, ul to mehdi noraudšitees ar ulmanibu. Ja kahds ščhidrums ir šarkans, tad par to šin, ka winašči ir fewl ulnehmis šarkanu krašfu. Kahrumneeku pališit pehz wina šaldâm, kâ medus, luhpam, un tas, kuršči ištahda šawu šlimâ zilweka raksturu, neapšinigi išteiz šawu indiwiduelo raksturojumu, tas ir laupitajs, kuršči zaur waras darbeem waj leelu wilstibu ir ulwarejis šawu lihdsizenšoni. Zihnâ deht pašahweščanas bešči nowehro tamlihdsigus peemehrus.

Bet ari tur ir jau jāpēņem, ka peewiltam, nomahktam waj nu ir wahjich rakiturs, waj ari wiaich ir atradees zita aifardlibā, kura wiam ir tikufi atņemta, un tapehz wiaich ir kfuwis par kaitigo apstahklu upuri. Teefchais flimibas pamateemefs leekas buht pirmkahrt meefas un lihdi ar to gara pahrpuhlefhiana un otrkahrt dashiadas bakteriju fugas, fewifchiki lifilifa, tifa, fcharlachia un difterija bakterijas. Par breefmigu rikikti, ar kuru zilweze teek fchaulsta, jauifkata peemehram fpitaliba, kura zilweku, kas ar wiau fassimif, nokauj meefigi un garigi un kura leek drebet iibailēs gruhtā liktena azuleezineekeem. Ar wahrdu fakot, galwenais dwehfeles jeb gara flimibu eemeefs ir wiam papreekichu efofchia meefas flimiba.

Staigajot ailleegtus zefus, zilweks it kà nokfuhft zihnā ar bakterijam, kuras fchos zefus apfargā. Bakterijas ir bihitamas fewifchiki preekich gluichu weseleem organifmeem, kurpretim pafsimas perfonas zaur wiau meefās atrodofchos giffi top aifargatas no tashakas fassimfchianas. Sche, kur energijai wajadsetu rahdit prefofchianos kaitigām bakterijam, beefchi ween gadas, ka wiaa pehdejām turklaht iipalihdi, pee kam wiaa rada pahrpihletas bailes, gfehwlību un druhmas domas, kas meefu wehl wairak wahjina, atņem zeribu uf nahkoines dlihwī, un fchahds zilweks eenaidneeka preekichā galigi iiblamejas kà wahrgulis. Katra bakterija ir nahwiga zaur energifko zihnu, kuru pret wiau wed no wias aifkertais organifms. Kahdu poftu gan newar padarit nerwu liftemā un fmadfenēs lipiga flimiba! Dashedreif eewainojums waj augons fmadfenēs, waj ari kaut kur zifur galwas eekfteenē war padarit gaudenu wifu pfichifko energiju: meefa iifliff un beidsot eefahjas nahwe. Pats par fewi faprotams, ka te ar energiju ween (neko

newar eefahkt, lai eenaidneeku, bazili, apkarotu. Te w jag ſpeziifiku lihdiektu jeb radikali dſeedinoſchtu ſahtu, kuras leetojamas kà eekſchtigigi, tà ari ahrigi. Ja zaur energiiku ſchtahdu augoru dſeedinaſchtanu, kuſos mudſchet mudſcht energi ju gaudinoſchtàs un nomahzoſchtàs bakterijas, ſlimiba top iidſeedinata, tad pſchtiiikà energija top atkal normala.

Tomehr pſchtiiikàs ſlimibas, kuras galwenà kahrtà iizeſas ul lipigu ſlimibu pamata, tikpat kà nepeeder pee muhtu galwenà temata, lai gan wi nàs parahtdas wiſgruhtakee pſchtiiikàs energijas ſaſlimſchtanas limptomi. Šhtà garigà ſaſlimſchtana zaur pſchtiiikàs energijas ſaju kumu noteek pawiſam zitadà zeſà. Wehture mums itahſta par Jeſu no Nazaretis, par Muhamedu, Marti nu Luteri, Kalwinu un Konfuziju, kuri tàpat kà ſlawenais Zoroaſters wi zaur ir bijuſchi nekas wairak, kà gruhti ſlimi pſchtopatologi. Tiziba ul pahrdabigàm leetam katru azumirkli nowed pſchtiiiko energi ju ul maldu zeteem. Šars ir paradis gruhtos brihtſchos gaidit no debefim ahrkahrtigu palihdliibu. Ja ſchtì palihdliiba nenahk, tad ſaſlimit kà gars, tà meeſa, un ſchtahdu tizetaju galwas pildas ar murgeem. Ko zilweks ikdeenſchtikà dſi hwè apli hmè par Deewu, tas ir wi hreeſcha pſchtiiikàs energi jas zaurmehra tips ul kaut kahdas planetas, zilweka tehlà perſonifizets. Zeuſs waj Jupiters bija parahtdiju ſchtees leelàs planetas Jupiters ſpektrà kà tureenis inte ligenzes tehlis, tàpat kà muhtu deenàs tai noluhkà ſe wiſchtikà kahrtà pagatawota telegrafa drahts un aparats nonem kaut kuru fotografi ju. Maſak palihtams leekas buht fakts, ka mahkoni pee ſinamas temperaturas un pee ſinama itahwokſta taiſa galwanoplaſtiikus (fotogra fiikus) weſelu peiſaſchtu ulnehmumus un ar ſtaru peepa lihdliibu dabuto ainu ahtri pahrnis ul azi, pat tad, ja

pehdejā ir aizwehrta. Schahds galwanoplastifks ainawu uſnehmums wislabak iſdodas nakti, kad padebeſchi pee debefim ir ſakrauti beefos ſlahnos. Pee wiſa ta ir ne-peezeefchami wajadligs ſauſs laiks, jo migla waj ſmagi mahkoni ir ſlikti pee tam wajadligo elektriſko ſtraumju nowaditaji. Es eſmu diwas reifes peedſihwojis ſchahdu galwanoplastifku fotografeſchianu dabā: un profi Strentichos, Zehſis un Siguldā. Schahdu mechanifki padebeſchtos iſdaritu fotografiſku uſnehmumu pahrneſchiana noteek it kā zaur maſeem ſkrejoſcheem gaiſmas ķermeneem, kuri pahrnes uſ azs lehzu maſo tehlu, kur wiſchi teek paleelinats lihdſi fotografiſki uſnemtā preekſchmeta dabigam leelumam. Er ſchahdu mechanifku uſnehmumu peepalihdſibu, kuri iſdariti zaur elektriſkeem padebeſcheem, eſmu redſejis it kā no putnu perſpektiwes Strentichus, Zehſis un Siguldu.

Naw nekahds brihnums un nekas jauns, ka ſchahdi galwanoplastifki tehli ſaſneedſi muhſu ſemi pat no ſtahwſwaiginem. Muhſu kaimiſu — muhſu ſaules ſiſtemas planetu eedſihwotaju — tipi, pat attahſako paſauſu eedſihwotaju tipi nokſuhſt lihdſi mums tehlu weidā ar gaiſmas ſtaru peepalihdſibu un azi attihſta, ſewiſchki tad, kad ķermens atrodas meera waj ſnaudofchā ſtahwokli, ſkaiſtas reprodukzijas. Klafiſkās gleſneezibas tipi, kā peemehram tipi no Madonna della Sedia, Madonna Sixtina un no ziteem ir zehluſchtees no ſwaiginem un atrod azu warawihkſnitē ſoti labi iſdewuſchtos uſnehmumu. Er nenoleedſiams, ka muhſu ſemes eedſihwotaju pſichifkā energija ir kopeja ar zitu debefis ķermenu eedſihwotaju pſichifko energiju. Ewehrojot ſchahdu pſichifkās energijas kopibu, kā ari wiſpahri energijas weenibu, ir peelaifchams, ka Zeuſa waj Apollona tehli ir nokſuwuſchi lihdſi ſemei no zitām planetam, ko zilweki ir turejuſchi

par deewa parahdīchānos un wīneem par godu ir zeh-
 lufchi tempļus. Un ūchāhds Zeufs un Apollons naw bi-
 juūchi nekas ziti, kā zitu planetu eedīhwoūtaji. Katra
 tiziba uū Deewu ir blehāas. Tahdi tahū paūauū ap-
 dīhwoūtaji, kuri inteligenzes un waras līnā ūtahw tahū
 pahri muhū ūemes zilwekeem, naw nekahdi deewi, beū
 tahdas paūchāas īnīhzigas buhūnes, kā zilweki. Ja uū
 kaut kahdas leelas ūtahwīwaigīnes wīnāas eedīhwoūtajs
 ūaūneedi 3000 muhū ūemes gadus, tad tik ūpehzigs we-
 zis mums war buhū par warenu Deewu, kurūchi gan
 laikam ūtīpri amīsejas par muhū luhgīchānam un reli-
 giolām dīeefmam. Paūaules beūgalīgās telpās, paūaules
 unīwerūumā naw neweena Deewa, beū tur walda media-
 nīkas līkumi, kuri tik ūtīpri un neapghāchāmi, ka katrs
 deews un katra deeweete baīlēs un breeūmās greelch
 wīneem zetu un wīlīgā kahrtā ūchos līkumus noūauz par
 līkteni. Relīgījas un relīgīūkas leetas uū muhū ūemes
 ir neaprehēīnāmi daudī makūjuūchāas, un pee tam nekas
 naw ūaīneegts. Kriūtīgā tiziba zaur ūaweem paradokūeem
 ir nowedūūi leelu daūu pūchīūkās energījas aūchāghrīūkā
 ūtahwoklī. ūcha aūchāghrīūkuma dehū ir nonahkts līhds
 daudūeem energījas trauzejumeem. Katrs karūchi peeder
 pee ahrprahtības. Sandrīhū katram karam ūemes wīrū
 par eemeūu ir bījuūi relīgīja un relīgīūki jautajumi. Ja
 ir meers, tad walda meli un apmahnīchāna, un katru
 azumīrkli pūchīūkā energīja top warmahzīgi apūtrahdata.
 Uū ūcho zilwezes ūajukumu pa leelakai daūai dībinas
 pūchīūkās energījas trauzejumi ūemes wīrū. Zilweki,
 kuri pūchīūki ir glūchū wēūeli, war pūchīūki ūaūlīmī un
 pee tam ūoti nopeetnī. To wīslabaki ir peerahdījuūī
 franūchū rewoluzīja. Kreewu rewoluzīju 1905. gadā wīūur
 pawadīja ahrprahtība; leelakā daūa zilweku palīka trakī-
 paūaudeja mīhlēūtību pret ūawu paūchū dīlīmītu, mekleja

pehz nejehdligàm pahrtainam walsts un šabeedribas dšihwè, karoja pehz brihwibas un wišur laupija brihwibu, pee kam wini gribeja ušpreešt šawas grabašdas ziteem. Seme ir it kà kahds nošeedšneeks, kà ahrprahtigais muhšu šaules šistemas planetu štarpà. Semes wiršù gan laikam naw neweena weeniga glušchi normala zilweka — tik leelà mehrà pšichškà energija ir nowadita no šistà zeta un warmahzigi apštrahdata.

Krištigàs waldibas eestahdes aššauzas uš krištigo šizibu. Bet lihdi ko kahds grib dišhwot pehz krištigas fizibas mahzibas, winau warmahzigi apštrahdà. Ne daudi labaki ir šweštšizibneeki, kà judi un muhamedani. Budišmam ir kahds šinatnišks pamats. Winišchi ir dibinats preekchi mongošu nabadšigàm ščikširam, kur top šudinata išturiba un pazeetiba, šmaga darba štrahdašchana zihšà dešt paštahweštchanas. Winišchi zilwezes nabadšigàm ščikširam mahza prowšorškos šikumus un lihdektus. Ša zilweki ir šašneegušchi šawu mehrki, šihmejotees uš laižigàm mantam, uš šamilijas laimi, tad winaus wed pee meera un omulibas religijas, kur redi mandarišus štaigajam kà idealus, pahr kureem newar pazelštees neweens mirštigais.

Laikam gan wišeem buhs šinams, ka dašchadas fizibas un religijas ir ižehlušchàs it kà šapni un ka winaš šapnaino dšihwi kultiwè. Šmagee mečhanikas likumi, kušri pahrwalda materiju un energiju, drošchi ween neprāš nekahdu šapnu. Tahdà gadijumà wini waretu, leelakais, kšuhdas reguleš deenà, nomodà. Šche nawruna tikai par tahdeem šapneem, ar kureem jašastopas gušot, bet te eest runa par šapnainu štahwokli, kušā šlimajo pšichškà energija ušškata par likumeem maldigus apgašwojumus. Tà ka kašrs zilweks prahta un šaprašchanas wahrdà tikai šem ta war parakišitees, ko winišchi.

pats ir peedlihwojis, redsejis, dširdejis un šajutis, tad katra fiziba ul pahrdabigam leetam ir weeglprahtiba, ja ne ahrprahtiba. Ko gan lai pahrdlihwo azu zentri šmadšenēs, ja wifai šmadšenu liistemai jatiz wiswifadām neredšamām leetam? Sem religijas dogmas eēšpaida, kur mudičet mudiči praweēšči, apuštufi, deewi, deewmahtes un šwehtee, kufus mirštigais zilweks šofi reti dabu redšiet meefigā weidā, zilweks maldas apkahrt it kà šapni, bei gribas un nowahrđišis. Ar ščahdu tukšču weelu peepilđitās galwas, kufas zitadi pšičiškī glušči wešelas, nokšuhšt murgos, drudšil un mahnos, kuri parahdas šewiščki meegā un profi šapni. Pee šmadšenu buhwes ir nowehrojams kaut kas šawads. Kà leekas, ne wifas šmadšenēs ul reiši dabū šinat, kur zilweks atrodas un kas ar wiau noteek, tomehr azs redš, kurp zilweks eet. Sewiščki garā šlimee der tam par peerahđijumu, ka wiau nerwu liistema, wifas wiau šmadšenēs nepališt šawa behdigā šahwokša. Bet brišičheem breesmigs šapnis šlimneekam parahda wiaa behdigo šahwokli, kurā tas atrodas: wiašči atmofštas trihzedams un drebedams, plošas un trako, dragadams wišu ap šewi. Tas war nošikt peepešči, bei kam to paredšetu ahršts. Tā daščia šlepkawiba, daščia paščšlepkawiba ir jaušškata kà tahda šapna šekas. Šarā šlima zilweka pšičiškā energija ir tā šabojata waj nowahjinata, ka peeteek weena weeniga šapna, lai garā šlimam liktu wišu wiaa muhšču štaigat ul eedomu paaugštinajuma. Daščis šapno par Krištu, kuršči grib wiau wešt debešis. Krištus išeekas tik wišinošči tizams, ka šapnotajs pehž tam ilmaina wišu šawu šahwokli un peemehro wiau šapnim. Wiašči drošči nonahk lihđi ubaga špeekim waj ari nokšuhšt ahrprahtigo namā. Kašds zits šapno par welnu, kuršči wiam apgahđā naudū un škaifšus škušus sem notei-

kuma, ka winaam janoleedi sawa ihitã daba. Sewifchki dsehrajeem ir rafineti un toti klasifki sapai. Tur dafchreil norifinas wefela drama, kuru der ufrakffit. Kamehr firglt tikai afsewifchikas perfonas, ir weegli flimos afichkirt no weseleem. Bet dafchreil falfimif wefels faufchu bars, leela fabeedriba, pee kam wiai weens par otru galwo un tik ftipri turas kopã, ka neweenam neifdodas winaus atrauf no murgeem, kuri beechi ifwehrichtas wispraitakã nekreefnibã un melos. Tahdi flimneeki ir gahrdumneeki ehfchanã un dferfchanã, apgehrbã un mihlefbibã. Wiai nodibina flipenu beedribu, un tã dafchs augfts kungs waj dama welfim zenfchas, lai fiktu ufnemti tahdã debefchkgã fabeedribã. Tur Kriftus pee winau orgijam parahdas kã grehzineeks, kur netruhkit ari peediefhrufchu garidneeku. Tad Kriftus pats wada wisfaldakãs mihlefbibas orgijas, nem palihgã behrnus un ar nizinafchanu runã par nofmakufcheem fikumibas preekfchftahweem. Scho ahrprahtibu kriiftigã bafniza jau ilgi pafihit, bet winau nopelna zaur to leelas naudas fumas. Katrs, kas naw fpehjigs weft scho palaidnigo dsihwi, teek ulfkatits par nefpehjigu mihlefbibã. Ka fche jameklẽ leelakas dafas fmagõ gara flimibu galwenais awots — to aprakffit ir mans noluhks.

(Turpmak wehl.)“

Zik fpreefchams no rakfta galã peelikts peefihmes: „Turpmak wehl“, flimã dfejneeka filofofikã fiftema ir daudi plaftaka un peeweftã manufkriptã ir attehlota tikai kahda dafa no winas. Tomehr Poruks rakftifki netika wehflak sawu domu tafhaki affihftijis. Par pafchas fiftemas faturu, par winas pawirfchibu un ftingrakas konfekwenzes fruhkumu ir leeki runat plaftaki. Sdie gribu lafitajeem tikai aifrahdit, ka toti daudfas fiftemã eewee-totas leetas grolãs ap pafcha dfejneeka flimibu, pee kam

wiaſcht ul pehdejo noraugàs filofofiſki un wiſpahrejof dabas un ſadihwes truhkumos meklè pehz wiaſas eemeleem. Leela eewehriba ir peegreelta ari ſarpeem un dſejneeks wiaſu leelo eeſpaidu ul wiaſa weſelibas maifaſchianu indirektà kahrtà ſipri uffwer. Poruka dſihwà ſantalija aſſpogutoſjas wiaſa uſkatos par aſtronomiju un par daſchadu uniwerſuma ſiſtemu ſawſtarpejàm atteezibam. Aſtronomija ſpehlè dſejneeka mahæu idejàs deefgan eewehrojamu lomu, kapehz no kahda zita rakſta peewe-diſchtu wehl kahdas dſejneeka domas par aſtronomiju un par wiaſas miſſigo eeſpaidu ul zilwezes dſihwi.

„Katrs aſtronomſ ſpehj iſſaukt daſchadus garus. Zilweka pſichifko energiju tà war iſmantot, ka wiaſa, kurai ir ideals wirſeens tad, kad ſaſtopas ſaunà un labà wirſeena pſichifkàs energijas, rada ſawadas parahdibas, ſtarp kuràm ir palihtams Kriſtus, Buddas un daſchadu ſwehto tipi. Pſichifkà energija ſemes wirfù ſpehlè daudi leelaku lomu, nekà linatneeki to domà. Pſichifkàs energijas kopums ul ſemes lodes ir tik leels un wiaſas ſpehks ir tik warens, ka wiaſa waretu radit ne tikai breeſmigas wehtras, orkanus, bet pee pahrleezinatas wezo likumu noleegſchianas uu pee pawiſam zita wirſeena pænemſchianas ta waretu pazelt ſemes lodi un wiaſu ailneſt zità paſaulè; wiaſa ir tik ſpehziga, ka ta waretu ſpehletees ar ſemes lodi, kà okeana wilæi ſpehlejas ar kugi. Bel dſihwu zilweku pſichifkàs energijas wehl ir miruſchtu pſichifkà energija. Zilweku miſjardi ir miruſchi, bet wiaſu pſichifkà energija ir palikuſi ul ſemes lodes un rada ſewiſchtu organiſkàs energijas potenzialu wirs ſemes. Nekreetnais pſeudoaſtronomſ W. ir iſleetojis ſawas ſinaſchianas ſauneem noluhkeem. Bel tam wiaſcht, kà neda-bigàs mihleſtibas prinzipa ihpaſchneeks, nopirkdams par naudù ſaudis zaur ſaweem agenteem un peemahniteem

waldneekem, kurus wiñđi pahrđewa kafram řđiđdam, řđzialistam un anarđistam . . . ir řđgrahbis řđwās rokās đaudi energijas, publikā ir eeneřis miřigi đaudi melu, řđpeřz ka wiñđi weřelam puřlim ir đewis iniziatiwi đomat peřz wiřa řđemata un řđuretees pee wiřa řđesles punkta. řđis W. řđiđieklis naw weenkafriřis řđipnotifims un naw elementara publikas řđugestija. Wiñđi řđiřkojas ar meřeem řđapaf kā ar sinus un cosinus funkcijam. řđstronomijā kafs inteligents un eewehrojams zilweks ir weřela řđauřđu puřřa preeřđiřřahwis. Miřuřđo intelektualā přiřiřkā energija, řđaņeeguři řđinamu meřři waj augitumus, paleek řđiđđā řđahwokli, ka raugas ul řđawu đimumu kā ul eemiřřotu preeřđimeřu un wiřu řđargā đeenu un nakti, lai řđweřđa energija nebarotos ar balřam đweřřeřem, lai wiřa řđās nepořřitu, nepahrřraukřu řđatikas, řđiřmeřotees ul řđkaistumu un idealu. W. ir lai-mejees 1907. g. řđgrahbt řđemes lodes přiřiřko energiju řđwās rokās, kad wiñđi parařđijās ar kařđu đamu ul řđupitera, un řđur řđewi ulđewa par đabigu wiřru, kuřđi neeřř pederaiřs. W. řđiđđā kařřřā eekarodams řđemes lodes un řđupitera přiřiřkās energijas robeřřas, kaut ari wiñđi ir pederaiřs, kā řđo řđin đaudi zilweķi, řđawu nořđehpumaino un nedabigo funkciju nořđehpa no zifam planetam un weikli řđajaukdams melu řđistemu ar řđubjektiwās un objektiwās buřřibas apleezinařđanas řđistemu, ul kařđu laiku eeguwa balři pee řđemes lodes waldibu un waldneeku eezelřđanas. řđet đriři řđika nowehrotas W. funkciju biřřitamās řđekas. řđstronomš nedriřķiř meloř, řđo zifadi wiñđi neđi řđeđi pareiři, neđi ari pareiři điřđ. řđikai řđaiřns un pateeřibu miřřořořđis zilweks war buřř par ařřronomu. Pařaulē, zik řđeđřams, pařřahw likums waj noteikums, ka řđas, kuřđi ar azim ir řđaņeēđis gairimu un par řđo, ko ir řđeđeķis, neřđahřřa řđaiřnibas řđa-

wam intelektam un ziteem zilwekeem, ir nopelnijis ak-
 lumu, jo galimas prinzijs ir rahdit pateeso buhtibu un
 neko nenofleht, ko teestri redi leetas, darbibaas un itah-
 woktos. Tikai tad, kad astronoms itingri turas pee-
 likumeem, eewehro taifnibas prinzipu un pateesibas
 mihlestibu, wiam debesu spihdektoas atweras grandiofas
 perspektiwas, kur ir daudi noslehpumu un daudi ware-
 numa, bet ari daudi nelaimes, jo ari deewi ir egoisti un
 daschreit ta leelas ar sawu spehku un waru, kamehr
 muschas waj peles eeguhit galweno funkziju pee weseļu
 pasaufu kultibu wadichanas uniwersumâ . . . “

Peewestâ gabalinâ darbojas tikai slimâ dsejneeka
 fantasija: no ihstenibas aplinas tur neka neredi. Sche-
 japeemin, ka W. pehz dsejneeka domam ir wiaa galwe-
 nais wajatajs, un nowehrojumi rahdija, ka lihdi ko Po-
 ruks mineja W. wahrdu, mahnu idejas wiaa aplinâ pil-
 nigi ispeeda ihstenibu un kopâ ar daschdaschadeem fan-
 talijas ispluhdumeem pahrwaldija wifu dsejneeka dweh-
 feli. Klinikâ Poruks beestri nodarbojas ar astronomiju
 un lihmeja daschdaschadas geometriskas, pee astrono-
 mijas itudechanas wajadsigas figuras. Noteiktas atbil-
 des par sawas nodarbochanas noluhku un mehrki wiahti
 nekad nedewa, bet zik redsams no dsejneeka manuskrip-
 tos isteiktam idejam, tad wiaa astronomijas itudijam par
 pamatu tomehr bija kahda noslehpumaina ideja. War-
 buht nelaihs ar astronomijas palihdsibu gribeja apkarot
 sawus wajatajus, warbuht wiahti greeas pee iwaiginem
 pehz palihdsibas, lai zilwekus atgreetu no meleem un
 wilfibas; warbuht wiahti zaur astronomiju zereja sahneegt
 labaku eekahrtu semes wirfu un netihros zilwekus pa-
 darit tihrus un skaidrus — kas wifu to lai lidibina, jo
 katra zilweka dwehfelâ daudi noslehpumainu kaktu. Ar
 weenu wahrdu fakot, Poruks ar sawu astronomijas itu-

deščianu atgahdinaja kahdu zitu paranoki un profi nelaimigo diirnawneeku Milleri, kuru dšejneeks labi tehlojis ņawā ņahņtā: „Perpetuum mobile“.

Kaut gan Poruka ņistemā, kā redšejām, ņoti daudš ņubjektiwa un wehl wairak ņantaliņas, tad tomehr wira peeder pee taħdeem ņimā dšejneeka raščojumeem, kuros leetu ihņtenibas apliņai, kaut ari daščkahrt nepareišai un maldigai, atwehleta laba weeta. Bet ņad tad nelaiķis pahrdšihwoja taħdus brihščus un taħdus laikmetus, kad wirašč ņawos ņpreedumos palika glušči ņubjektiws un likās ņewi wadišees weenigi waj nu no daščadām iluņijam un haluzinazijam, waj ari no ņawas weeglās, it kā ņpahrneem apbalwotās ņantaliņas un ņaweem ņantaliņkeem ņarņeem. Porukam bij daščadu ņčķīru haluzinazijas un iluņijas. Par wira redšes haluzinazijam jau pahrlēzinajamees no ņās weetas dšejneeka ņistemā, kur wirašč ņakas it kā no puņnu perņpektiwas redšejš Strentščus, Zehņis un Siguldu. Wišwairak rašču un nepatiņčianu nelaiķim ņagahdaja wira garščas iluņija ar wiņām wiras neņkaitamām konšekwenzem. ņlimajam dšejneekam brihščeem likās, ka wiraam paņneedšameem ehdeeneem ir kahda pawiņam ņweščta un ņawada garščta, ka teem ir peelikta klaht giņts. Pirmais jautajums, kas taħdās reiņēs Porukam radās, protams bij jautajums, kas wiraam to giņti pee ehdeeneem peelizis un kahdā noluhkā ņas darits? Tur nelaiķis beeščti dewa ņawai bagatai ņantaliņai piņnu brihwibu, un kā ņčis ņantaliņas augliš galu galā radās ņoti ņareišgiņti wajaščianas maņai. ņlimibas ņahkumā, kad haluzinazijas un iluņijas ņimneeka perņonibai ir wehl ņweščts elements, kad wiras wehl naw ņaauguščas ar ņimneeka apliņū, un kad kritiķās prahta ņpehjas wehl ir peeteekofčti aņas un wingras, lai zaur tām haluzinazijas tiķtu, kā perņonibai ņweščts un nedabigs

elements, aisturetas no eelaufčanās personībā — slimneeks wehī zihnas pret šawu slimību un nepeemehro nedī šawu domu, nedī ari šawas rihzibas nenormalām un nepastahwigām wīra aplīnas parahdibam. Bet ja haluzinazijas waj ilulijas ir intensīwas un pastahw ilgaku laiku no weetās, tad slimneeks pee wīrām šahk peerast, šahk uškatit wīras par normalu parahdību šawā dwehšēlē un beidšot šauj wīrām ašstahnt šawu eespaidu ari ul wīra domam un darbeem. Poruks pehdejā laikā haluzinaziju un iluliju fikpat kā wairs netureja par šwešcheem elementeem šawā dwehšēlē, kapehiz no wīrām ištekošchās mahņu idejas bij pastahwigas, konsekwentas un iistematifetas.

Par pašču wajaščanu šakams, ka wīru pehiz slimneeku domam išdara tās personas, ar kurām slimneekam agrak ir bijis kahds kontingents jeb šakars. Tapehiz noteek, ka wajaščanu slimneeks beedču uškata kā wīrām tuwaki štahwoščo zilweku darbu. Waj ari slimneeks uškata to leetu tā, it kā rihkojums wīru wajat išeetu no kaut kahdām augštām personam, no kahdām eestahdem, no kahdām atklahtām waj ari nošlehpumainām beedribam, un wīrām tuwu štahwoščee zilweki it kā buhtu tikai akli eerošči pee mineto ušdewumu išpildiščanas; waj ari beidšot slimneeks domā, ka wajaščanas iniaziwe išeet no wīra šawejeem, bet tee pee šawu nodomu išweščanas šauz palihgā aughtakas eestahdes, apmelodami un aprunadami wajačamo upuri pee pehdejām. Šche pewedišču kahdu peemehru no Poruka wajaščanas mahneem, kuros beš mineto šchīru wajaščanas idejam ašpoguščojas greiširdibas mahni. Pehdejee pastahw eekšči tam, ka slimais dšejneeks tur šawu kundī pastahwigi ašdomās, it kā wīra štahwetu kahdā mihleštibas šakarā ar daščadām personam. Pee šchahdām

perfonam, pee ſchahdeem dfejneeka fiktiweem lihdzen-
foneem winſch peefkaita pat malus ſehnus, ja wira lau-
latai draudſenei iinahk pahrmainit kahdu wahrdu ar
pehdejeem, waj ari ja wira tikai paſkatas ul teem.
Kahdâ wehſtulê Poruks ſtarp zitu rakſta :

„Mana ſewas mahte wairakas reifes peelika
pee dſehreeneem ſtiprus pileenus waj pulwerus,
kurus winai peegahdaja ſchihdi, un lihdſi ko es pa-
dſehros no ſawas ſewas mahtes apburteem dſeh-
reeneem, es ſahku eelaites meegâ. Schini laikâ
mana ſewa tinâs ar kareiwjeem, ſewiſchki ar ofi-
zeereem, pee kureem ta bij par mihtako, lai no
wineem illuhgtos daihdadas teeſibas preekſch teem,
kuri atradâs weetejo muſchneeku un garidſneeku
aiſſardiibâ. ſſrahdijs, ka mana ſewa mani bija
apmelojufi waj nu pee gubernatora, waj ari pee
grafa Wittes, kurſch 1905. gada nowembra meh-
neſi ul Wiſaugitako pawehli lika mani aiſweſt ul
Dr. Schönfeldta ſlimnizu. Kapehz preekſch manis
wajadſeja tik augitas pawehles, es neſinu. Man
leekas, ka ſchandarmerija, kura no 1894. gada
mani paſina kâ ſtingru keſlara un Kreewijas likumu
peekriteju, breeſmigajâ 1905. gadâ par mani ir
paſtahtijufi pee Wiſaugitakâ galma, kâ par lat-
weeſchu rakſtneeku, kurſch waldibai waretu darit
pakalpojums, bet es iſrahdijs par gluſchi wahju
politiſki un par ſakâ paſtalu, un kâ leekas, ſwehri-
nats adwokats W. un mahzitajs S. par mani bij
nodewuſchi ſliktas leezibas, un mani peefkaitija pee
problematiſkeem zilwekeem, ſewiſchki tapehz, ka
manas ſewas brahliſ wiſur zehla par mani ne-
ſlawu, ka es gribot tikt par latweeſchu karali. Pehz
daudiâm un ſmeekligâm ſntrigam mani aſſina par

ahrprahtigu, lai gan es par karali negribeju ne
linat. Bet mani eenaidneeki bij itipri un es uī
Wina Majestates pawehli wairakas reises fiku are-
stets un affuhtits waj nu ſchurp pee Fums (Furjewā)
waj ari uī Strentſcheem pee doktora Behra. Es
par ſcho leetu wairakas reises runaju ar manu
ſeewu, uī kuru es noraugos kà uī galweno waini-
neezi pee wiſàm tàm karaliſkàm bleham, pee wi-
ſas tàs leelmanibas un wajaſchianas manijas, par
kuru man tika itahſiſts . . . .“

Tikko zitetā wehtulē, kà redſejām, ir weeta, kur
ſlimais dſejneeks ſawu wahrdu ſaiſta ar karaſta wahrdu.
Lai laſitajeem wina buhtu ſaprotamaka, tad te peewedi-
ſchu wehl gabaliņu no kaħda zita manuſkripta, kur Po-
ruks par ſcho leetu runā daudī ſkaidrak. Wiſchi rakſta:

„Man jaatſihitas, ka ir daudī zilweku, kuſi
nopeetni raugas uī mani kà uī karali. Zik man
ſinams, tad ſkolās ſkolneeki un ſkolneezes mani ir
iſwehlejufchi par dſejneeku karali, bet tas nepatika
nedī mahzitajeem, nedī ſchandarneem (kuſi Kree-
wiju gribeja pahrwehrit par republiku). 1907. gadā
mani teeſcham eezehla par karali. Uī Zehſim at-
brauza pruhchi un weda ſarunas ar mani par
jaunu karaſta walſti. Sahkumā es ſchaubijos, do-
madams, ka pee manis aſtuhtitee pruhchi ir Wil-
helma II. ſpeegi, bet drihī es pahrleezinajos, ka
leeta ir nopeetna, jo Europas waldneeki ſchūni laikā
ſajuta no ſaweem ariſtokrateem ſawadu aukſtumu.
Un tā ka tautas bija ſofi dumpigas, tad waldneeki
waj waldneeku padome nolehma ſaukt uī jaunno-
dibinatā tronā kaħdu no tautas, kuſchi paſihtu wi-
ſas tautu kuſibas un kuſchi pee laika aillargatu
waldneeku ſaweenibas poſizijas. Schai noluhkā da-

Icheem garidneekeem bij uitizets sawahkt liias par Iru femes, Skotu femes, Norwegijas, Sweedrijas un Baltijas femneekeem, kur pee pehdejeem wehl palizis patriarchalisms un kur sehni-gani wehl lihdi ūdo baltdeen ir peepaturejufchi ūtingru tiku-mibu kà sawu idealu un gana ūpeeki. Liktenis bij nolehmis, ka mani papreekchi eewehleja par tahdu ganu, lai gan es kà ūstudents dūihwoju ne wiūai ūkumigi . . . .

Kad es biju eewehlets ganu kahrtà, tad publika ūf mani ūūhka ūkatitees kà ūf mozekli un apuūtu ūwehto."

Šdo dokumentu waretu uūkatit kà peerahdijumu, ka ūlimais dūejneeks ūiprà mehrà ir ūirdlis ar leelmanibas maniju, ja nebuhtu ūinams, ka karaliūkuma apūina Porukà nebija paūahwiga parahdiba. Eri pats tas zeffchi, kahdà ūlimais dūejneeks eedomajàs nokūwis pee ūawa karaliūkuma, leezina wairak tam par labu, ka te ir darichana ar newainigu nelaiūa, ūdini gadijumà patologiūkàs ūantaijas rotaiūchianos, nekà ar pahrleezinata karaliūkuma apūinu. Tomehr ūlimà dūejneeka dwehūelē ūhad tad pamirdieja pa dūirkūelitei no leelmanibas apūinas, pee kuràs wiūu dabigi noweda wiūa wajaūchanas mahni, jo aūween tak noteek, ka preekchi tam, lai kahdu zilweku apūkauūtu un wajaūtu, tam wajag buht eewehrojamai perūonai, kurpretim maleem zilweziūeem neweens gandrini nepeegreechi ūwiūchikas eewehribas.

Nelaiūim likàs, ka wiūu waja daudiūas un daiūadas perūonas un eestahdes, tomehr pehz ūlimà dūejneeka domam wiūai wajaūchanai par eemeūlu galu galà bija kahda homosekūuela perūona W. No wiūam zitàm perūonam un eestahdem iūejojchàs ūaundàs domas pret nelaiūi, pehde-

jais ailmirfa waj nu uf kahdu laiku, waj ari par daicham perfonam un eestahdem it kà pawifam atkal nodibinaja objektiwus eefkatus par wiiru atteezibam pret diejneeku. Turprezim ta wajaichanas manija, kura Porukà bija atihitijufès no wiira flimeem ufkateem par W. atteezibam pret nelaiķi, paitahweja ari gaitchos Poruka flimibas periodos. Kahdàs domàs bij nelaiķis par W. perfonibu un darbibu, pa daīai jau rediejām no kahda agrak peeweista manuskripta, kurā eef runa par W. nedarboichanos ar astronomiju un pehdejās illeetoichanu wiira welniichtķeem noluhkeem. Kas tas W. tahds par zilweku ir, pehz flimā diejneeka domam rahda ţekoichais pehdejā fantaijas produkts:

„ . . . Katrs bihtas no wiira (W.) gifts un nosaichanas. Sem W. dsihwo daudi nedabigu zilweku, kuri maitā ţawus behrnus, aifdedliina mahjas, ţog un pat nokauj zilwekus. Mahzitajs S. un T. ir kritufchi no W. rokas. W. pagehreja no mahzitajeem melus, un profi, ka wiirchi ir dabigs wiirs un dsihwo tikai ar ţewu laulibā, ka pederasti ir ziti, bet ţahkumā neweens no mahzitajeem negribeja melot. F. bij weens no teem mahzitajeem, kurchi par ţinamu atlihdliibu iţrakţiţja dokumentu, ka pederasti naw wahzeefchu ţtarpā, bet ţtarp ţatweefcheem. Zitadi wiiram draudeja nahwe. Pederastu klubs ir tas, kurchi apdraud katru, kas nem mani ţawā apţardliibā. Ţr behdigi, ka ţoti apdahwinati wiiri nem kukufus un pahrdod ţawu godu. Luhk weenkahrichi newajadţetu no W. bihtees, bet gan wiiram dot gitti, waj ari kaut kahds buhtu ţchahwis uf tahdu noţeedlineeku, bet wiira ţewu buhtu eelizis pee zuhkam . . . “

Klinikā dsihwojot Poruks peerahdija, ka wiirchi nejutās wehl apmeerinats, ja tas dabuja tikai tā teikt

platoniski sekot sawam mahnu idejam, bet wiacti brih-
schem zentàs weenu waj otru no wiacti realiet, zik
klinikas apstahki tam to atstawa. Paranoiki dsihwè
daldikahrt ir deefgan bihtami, ja wiacti mahnu idejas
faet pretefchibàs ar kahdu eestahdi waj ari ar kahdu
perfonu. Ja pehz rakitneeka W. Eglicia isteizeeneem
Poruks jau 1905. gada sahkmà apturejis un nodewis
polizijai kahdu wiacti, kuricti pehz flimà dfejneeka do-
mam it kà buhtu bijis wiacti pretefneeku — „sozialistu
uibrukumu perfonifizejums“, tad ar mahnu ideju pee-
nemichanos spehka, flimais dfejneeks pee iidewigem
apstahktem buhtu spehjigs mehginat realiet kahdu no
wiacti mahnu idejam un ja ari ne pašdu fantastiitako,
peemestram W. „seewu eelikt pee zuhtkam“, tad tomehr
daudfas zitas, weeglak ilwedamas idejas, bet ari toti
negatiwas, lihmejotees ul wiacti konsekwenzem, kuras
pee tam war eedomatees.

Daldireil dfejneeks sahka neustizetees waj wi-
seem zilwekeem, ar kureem tam bij kaut kahda da-
riichana. Tahdàs reilès wiacti sawai fantasijai dewa
pilnigu wafu un mehdi runat par toti plactam un sa-
reldigitam intrigam, kuras pehz wiacti domam noteekot
sewischki waldibas augstakàs aprindàs un kuras noluhks
esot dabut wiacti prom no dsihwes skatuwes. Bei ari
par neewehrojamakam perfonam flimajam dfejneekam
bij aildomas, ka tàs „wiacti leetà“ esot it kà augstaku
perfonu eerofti preektich wiacti satanisko noluhku ilwe-
schanas dsihwè. Tapehz Poruks pa sawu flimoschanas
laiku ailween noraudsijàs ar neustizibu ari pret sawejeem,
ko leezina sekofchà wiacti fantastikà, bet tomehr ne glu-
schu bei asprahtibas un ironijas rakitità un kahdam kli-
nikas ahrtam adrefetà wehtule:

bet man atšaufat katru deenu ehit pa diwām waj trim silķem.

Ēurjewā, 15. nowembrī 1910. g.

Hugitzeenibā Ē. Poruks."

Ne beš interesēs ir parādība, ka daudzei Poruks šawas wajaššanas un wispahriģi maņu idejas eetehrpa šawadā formā, tā ka pašā diejneeka peršoniba taħdu rakstu lašot pirmā azumirkli ne wišai duras azis. Šis apšahklis manus šehdšeenus, ka Poruks šawas šlimibas prodromalo waj wispahri pirmās štadijas atšehlojis šawos rakšos, šikai pašpirina. Pehdejā laikā šlimiba jau bija pahrak taħtu gahjuši uš preekštu šawā atšihšibā, lai diejneeks pašpehtu eeturēt konšekwenzi un šawā raštojumā wiszauri nomakšot šawu peršonibu. Te peewedištu kaħdu no šchis šchķiras nelaiku raštojumēm, lai lašitaji pašā no originala pahrlēezinatos par mineto šlimā diejneeka raštoššanas weidu.

„Pšichopatologija I.

(Fantaliģa no Ē. Poruka.)

U š d e w u m s. Kaħds jauns ofizeeris ir eedomajees, ka wiņu turoš par Bawariģas karali, jo wišch tāpat kā Bawariģas karalis Otto šajuhtot preeku, liħdī ko wišch ar šinti mehrķejot uš zilwekeem. Ofizeeris ir peeteekošchi wešels, lai šapraštu, ka šchi darbiba naw normala, bet ir par bailiģu, lai par to pašahšitu kaħdam ahrštam. Beidšot wišch greeshas peħz pašihdiibas pee kaħdas laulatas šewas, kurai tas atklahģ šawu miħlešhibu un to peerunā, wiņas wiħru ušrahdit ahršteem, ka tas šewi turoš par Bawariģas nelaimiģo karali Ludwiģi II. Šchim wiħram par wišu to naw ne mašakā jehdšeena, kameħr kaħdā deenā wiņa šewas braħlis tam šaka, ka šinamās aprindās, kurās ģroštees ofizeeri, runajot, ka

wiru turot par karali. Swainis tam nepeegreidit nekahdas eewehribas un diihwo meerigi tahlak. Bet kad ichi pafaka teek atkahrtota, wirich par to tik ilgi pahrdomà, lihdi nahk pee flehdseena, ka waj nu wirà ir eemihlejusees flimà Luise no Toskanas, kura bija kahdu laiku par Saksijas karaleeni, jo wirich ir pa to laiku ufturejees Dreidenè, kad Luise no Toskanas, tagadejà Toselli kundie, lika fotografet jaunus wihreechus, lai fahditu few laimes lutektu un mihlestibas zeenigu jaunektu albumu; waj ari flimais karalis, kurich farakstijees ar diejneeku, noluhkà pehdejam peerahdit, ka diejneeks wairak apfkauchiams nekà karalis, ir dabujis lasit kahdu no diejneeka foti fantastikkàm diejam. Waj ari treschkahrt te eet runa par foti flihpetu karalisku politiku, kuras noluhks taifit karalim reklamu, kad tauta fahk labi justees republikanikkà gara stahwokli. Minetais wihrs domà ichà un tà, kamehr nahk pee pahrleezibas, ka wirich ir apmelojis un aprunajis pee tàs semes majestates kahds homolektuels zilweks, bijuchais wirà fkolotajs fkolà un wehlak fkolotajs augliffkolà, kurich tam ir usbahsees ar fawas mihlestibas peedahwajumu. Tas ir hipnotisejis daschus sehnus — kà leekas tai noluhkà, lai ari pee publikas ufturetu spehkà fizibu ul wihra eedomato karalikkumu un pehdejà paitahwefchianu — lai tee mineto wihru fawàs spehlès iwehletu par karali. Tas wiram iidodas. Wirich zaur to tàs semes majestatè modina greiffirdibas juhtas, kurich pawehl mineto wihru padarit nekaitigu. Bet tà ka majestates laulata draudlene wiru fauz par „le Petit“, kurpretim wirà nogalinamo diejneeku leek titulet par Enfi I. „le Grand“, un bei kautrefchianàs pasiho, ka wirai no ta efof weens dehls, bet pateefibà ta diejneeku no wiras firds neeeredi, tapelz, ka tas wiru aifkehris ar kahdu no faweem life-

rariſkeem darbeem, bet ta ir par ſemu, lai diejneeku uſaizinatu pee ſewis un ar wiņu perſonigi iſrehķinatos; tad minetais wihrs teek noſodits uſ nahwi kà nekaunigs nabags, teek aprakts, bet beidſot apſchiehlots un iſrakts ii kapa, lai tas apkamptu kahdu ſeeweeti, kuŗa ir breeſmigi nejauka un kuŗai negrib tuwotees neweens wihreftis. Sinamais wihrs, diejneeks, kuŗu ir gribejuſchi eezelt par karali, iſpilda to, ko no wiņa pagehr. Wińchi padara nejaukako ſeeweeti no nejaukàm gruhtu, un par to wiņu peelihđlina ſenatnes waroneem, jo wińchi ir apaugſojis puħķi. Tas nu atkal ſazeſ daudi ſkaudibas un greiſirdibas, kamehr ofizeeris, kuŗchi tur ſewi par Bawarijas karali Otto, dabù pawehli, diejneeku aiiweſt kahdà gara ſlimneeku eeſtahdè, kà Ludwiķi II. no Bawarijas. Ofizeeris to iſdara un dabù par to no homolekſuelà profefora, kuŗchi kà kahdas apdroſchinaſchanas beedribas generalrepresentants tàs ſemes mahti, t. i. wiņas majeſtati, ir apdroſchinajis par leelu ſumu naudas — pilnu maku naudas un pahru ſkaiftu mahſizu preekchi mihleſtibas, kuŗu uidewums ir no wiņa galwas iſdiht preeku pee zilweku ſchauſchanas. Nelaimigo diejneeku, kuŗu glahbj Sw. Peters pats, jo nepateefàs wehſtures deht war weegli iizeltees paſaules karichi, tapehtz ka ſemes karati top ahrprahtigi un traki no duſmam, ka neweens no ſemakàm ſchķiram negrib tapt par karali un uſſkata par reebigu un kauna pilnu leetu, likt uſ godigas galwas aptraipitu kroni, ſapni redi karalis Ludwiķis II. no Bawarijas, kuŗchi wiņam dod padomu rakſit broſchuru ſem noſaukuma „Nahkotnes religija“, ko weeglprahtigais diejneeks ari dara. Zaur to wiņas paſaules garidineeki top par wiņa eenaidneekeem, kuŗi wiņu peelihđlina welnam un tam uikraun netizamas leetas! Kà ir ahrſtejams ofizeeris no preeka ſajuſchanas pee zilweku ſchauſchanas

resp. pee mehrkeshanas ar flinti ul wineem? Kà at-
 fwabinatees no domam, ka kahds homoseksuels dozents
 waj profelors ulwedas homoseksueli un pats to tur par
 nekreetnibu un kaunu, bet aif maidsuhdubas to uskraun
 ziteem, waj ari ulmetas, kà mihtako apgahdatajs preekst
 zildenam un augstam damam, par galweno intrigantu
 wesela walifi un grib sawus apshudietajus apraipit ar
 leelako negodu? Kà war atfwabinatees no tahdeem
 welneem, kuri pateesiba ir karati waj keisari, bet kuri
 reklamas deht ziteem peesola sawu apraipito kroni?
 Zaur to, ka no damu pasauls karewji teek peeluhgti,
 leeta nokshut tik tahtu, ka dastis labs ofizeeris sewl
 sawut nenormalu preeku, kad winst mehrke ul zilwe-
 keem . . . .

. . . Es ar to nobeidu sawu psichopatologisko skizi,
 pee kam ulstahdu jautajumu: waj mani schahda maje-
 statu, karewju, profeloru un damu isaizinajuma deht,
 kureem wisur ir pahrsvars un kuri ar mani war darit,
 kà tee grib, war ulskatit par garigi normalu? Waj ari ta
 ir tihra droshirdiba un wihrischkiba, bet ne praktiska?"

Paskaidrojumi pee scha raschojuma ir leeki, jo kas
 ulmanigi lasijs augsta peewestos dsejneeka manuskrip-
 tus, tam pehdejā skize galwenas leetas buhs saprotamas.

Kà jau kahda weeta mineju, flima dsejneeka do-
 mas un raschojumos beeschi fantasija ta sakusa kopā ar
 ihstenibas aplinu, ka dastikahrt gruhti nahzas pat flim-
 neeka labam palinejam teikt, kur wina isteizeenos bei-
 das ihsteniba un kur sakas fantasija. Pascha dsejneeka
 aplina beeschi ween tahdas robeschas nemai nebija.
 Peemehra deht te no nelaika samehra weenkakridu leetu
 apraksteem peewedistu kahdu weetu, kurā dsejneeks
 tehlo kahdas malakas pilsehtinas pilsonu dsihwi. Winst
 raksta :

„Sandrihi wiifl N. pilfehtas kungi dsihwo pehz wezo wahzu fchurnalu romaneem; tur katru rihtu iidala lomas no kahda romana, un katram nepeezeefchiami wajag paklaufit un padotees kaut kahdas wezas liwu baronefes rihkojumeem, waj ari kahda weza lauku luteranu mahzitaja pawehlem, kurfchi kà wezs barons un wispahrigi kà Widsemes muifchneeks domà, ka wiia amats paitahw eekfchi tam, ka tas kaut kahdi ufjautrina publiku. Tà ka teatra ifrahde katru deenu mafai pilfehtai dahrgi makfà, tad N. pilfehtas kungi bij iidomajufchi katru rihtu iidalit lomas no kaut kahda weza wahzu romana. Kahdreif ari man bij tas gods, fpehlet kaut kahdu lomu, bet es efmu breefmigs tukfchiu wahzu romanu kritikis un es nepadewos eemihfoto autoru domam, kapehz mani ifflehdia no akteeru falfahwa. Ir jabrihnas, kapehz pilfehtas preekfchufahwji weenmehr wehlas fpehlet galwenàs lomas no fcheem romaneem, bet ziteem iidala pawifam fliktas, tà ka pat negribas fpehlet. Wiia ar fewifchku patihku fpehlè tahdus romanus, kur daudi nahkas bufchotees un mihlet. Reif wiia fpehleja H. Needras romanu: „Lihduma duhmos“; tur kahds Grauds mihl wezu baronefi. Bet fchi baronefe paitahwigi iflaboja wefelu romana nodafu, aifwilka Graudu uf pirti, un tur abi aifflehdias kahda iftabà, kuras wiia agrak neafstahja, kamehr Grauda lomu fpehlejofchio adwokatuf T. wiia fewa ar waru neaifweda uf mahju.“

Pa fawu flimofchianas laiku Poruks reifem palika ari glufchi objektiws, befpartejifks un brihws no aifspreedumeem fewis un apkahrtnes nowehrotajs. Diejneeks tahdos brihichos fpreeda glufchi pareifi, fewifchki

par tahdām leetam, kuras nestahweja šakarā ar viņa muļcīta pehdejo gadu pahrdsihwojumeem. Bet lihdī ko leeta grolījās ap pehdejeem, šlimais dšejneeks uī weetas palika subjektīws un likās waditees weenigi no šawām mahāu idejam. Poruks aīšween ir wismihlak kawejees pee šawas behrnibas eēšpaideem; pee teem wiācht labpraht mehdsā pakawetees ari pa šawu šlimo-šāianas laiku. Šdie peewedišdu Poruka ihū autobio-grafiju, kuru wiācht uīrakstīja klinikā un no kuras nesa-mehrigi leelako dašu dšejneeks peēščihris šawas behr-nibas aprakstam.

„Šurjewā, 29. septembri 1919. g.

Curriculum vitae.

Es, Šahnis Šehkaba dehls Poruks, ešmu dšimis 1. oktobri 1871. g. Widiemē, Walkas aprinkī, Tīrlas draud-šē, Druweenas pagasta Prehdešos. Mans tehws Šehkabs Poruks, Kriščijahāa Poruka un Edas Poruk, dšim. Tozup dehls ir dšimis Druweenas meščikunga Šwilare muļcīdā, kur mans krušttehws bij pee meščikunga par rentneeku un nodarbojās šewiščihī ar lopkopību. Manam tehwm jau no paštas behrnibas bij kaišliba uī mediščianu un wiācht wehlejās palikt reīš par meščiargu. Bet likās, ka mans tehws ar šlinti rihkojās pahrak droščū un tapehž kreetni nepatika Druweenas muļcīdas ihpašč-neeķam baronam Šofesam Wolfam, kuršč wiāu webleja nodot školā pee Tīrlas draudšes školas školotaja, kur wiācht īmahzījās pareīši lašwīški lašit un rakstīt, pa drušķai wahzu walodu un tika eepalihištinats ar rehkinaščianu. Pehž tam wiācht atgreesās mahjā, lai tur palihdšetu šawam tehwm. Mans krušttehws bij šoti ušzihtigs zilweks. Wiācht re-dšēja, ka manam tehwm prahts maī nēšās uī šemkopību, jo tas beēščū atitahja arķlu un širgu tihrumā, šķrehja uī

95. lapas puķes beigās tekitâ illoistas rindas:

**bailes, kad wiri man ukrita. Tomehr neraugotees uf
to, es ail kahdas idejas un prinzipa turejos pee
plehŕdianàs un pee kaujam un biju wiràs par wadoni,**

mahju pehz flintes un ſchaudija gan wahrnas, gan balſchus, gan ſakus. Wiſs tas neſafkaneja ar wezà kruſt-
tehwa eekahrtu. Mans kruſtfehws tad lika preekſchtà
manam tehvam mahju aſſtaht un pee kaut kahda fir-
gotaja iſmahzitees firgotees ar lineem waj labibu. Bet
mans fehws pa to laiku eemihlejàs kaimina Tihrum
Kleiwu Kraſtina meitá, kura tika debweta par ſkaiftuli'
un apprezeja to pret ſawu wezako gribu. No ſchtis laulibas'
ir bel manis, Fahna Poruka, diimufchi mani brahti :
Karlis, Fuhlijs Auguſts, Jehkabs un mahſas : Anna un
Emilija. Mans brahtis Fuhlijs Auguſts nomira 1886. g.,
bet wiſi ziti wehl ir diihwi.

Es, Jahnis Poruks, pirmo iſgihſtibu baudiju mahjá
pee kruſtmahtes un mahtes. Tur es puſlihdi iſmahzijos
laſit, un pehz tam mani nodewa Druweenas pagaſta
ſkolá, kad biju knapi 12 gadus wezs.

Ar mahziſchtanos man gahja ſoti gruhiti. Sewiſchki
neweizàs man rehkinofchtana un tizibas mahzibas, kuru
es ari tagad neſaproto. Naktis ſkolá mehs gulejam uſ
grihdas. Es azis ailwehriſ fantafeju par keiſareem un
karaleenem ; likàs, it kà es redſetu waronus : Hanibalu,
Aleksandru Keelo, Kiru, Filipu no Maķedonijas un Na-
poleonu I. Meegá it kà kaut kahds ſawads gars lika
man nemt roká dweeli, ſafeet winá meſglu un ar to ſiſt
ſawus ailmigufchos beedrus, uſ kureem es noraudlijos
kà uſ duſſchigeem kareiwjeem. Muſtu ſkolotaju K.
mehs ſauzàm par wirsneeku. Es biju ſoti maſs no au-
guma un iſſkatijos nejehdſigi ſmeeklijs. Manas behr-
nibas draugs un radineeks Karlis, kuru es eezehlu par
feldmarſchalu, tapehz ka winſchi bija gataws ar wiſeem
plehſtees, ſeemá mani ſupinaja uſ ledus. Winſchi un
wehl kahds Jehkabs S., kurſchi bija tikai feldwebels,
krahtwa man par gihmi, un man katreih uſnahza leelas

tapehz ka es labi palinu weetejo geografiju, gandrih katru akmeni un koku, ka man bij labas azis un ari tapehz, ka labi pratu nowehrtef laiku. Tikai weenreif es nokaweju ifundu. Wiſi mani beedri, kuri bij eewehrojami kà ſtipri un duhfchigi ſkolneeki, klaſe beefchi tika kaunofi ſliktas ufweſchianàs deht, neraugotees uf to, ka wiſi mahzibas ſinaja ſoti labi. Man bija milligs preeks, ka ſkolotajs manis neiſſauza, kad wiſi ſkolneekus iſklaufchijnaja kahda nedarba deht. Reif ſkolotajs mani bahra par to, ka es ſpehleju ehrgeles, kapehz man uſnahza breefmiga melancholija un es ſaſlimu. Ar mahzibam pee tam man gahja ſoti gruhti. Sewiſchki rehkinafchiana, kreewu un wahzu walodas man iſlikàs par kahdu inkwiſiziju. Es mihleju laſit latwiſki. Es laſiju wiſadas grahmatas, kahdas tikai man gadijàs pee rokas. Tapehz es pateefibà iſmahzijos ſoti labi laſit un weenmehr dabuju par laſiſchianu peezi (pee mums ſkolotajs peezu weetâ lika weenu: weens bija tas augſtakais numurs). Tizibas mahzibu es newareju eeredſet. Jau no paſchias behrnibas pret bibeli un luteranu dſeeſmam es ſajutu kaut kahdu ihgnumu, kuras man iſklaufijàs pehz wilku behrnu gaudofchianas. Es ſkatijos uf katru ſkolneeku, kurſch mahzijàs hauſchſus, kà uf muſki, kas neſin, ko dara. Bet es iſturejos deewbijigi, kà ſkolâ, tâ ari mahjâ tapehz, ka zitadi es buhtu bijis paſudis zilweks: mani wezaki un ziti ſemneeki manâ dſimtenê bija breefmigi fanatiſki religijâ. Wiſi zauràm deenam un naktim luhdſa Deewu, ſteneja, raudaja, zits zitu ſkuhpſija, bet daſchreif iſgehrbàs pawifam kaili un lehkaja kà nelabee waj nu mahjas dahriâ, waj ari Tirieefchu hernhuteefchu ſaeefchianas pagalmâ. Ari mani reif wiſi iſgehrba kailu, ar pirkiteem uf wehdera wilka daſchadas ſihmes, nolika

man bliņas uī plikas meēsas un pehiz tam kà iwehri wīnas aprija, gaudodami pee tam ņawas breeņmigàs dleeņmas par paņtara teeņu, par grehkeem un daņchadeem neekeem. Mehs behrni uizehlām mana tehwa meichā paņchi ņawu balnizu. Mans brahlis Karlis ņprediķoja par paņtaules galu, luhdīa par ķeifareeni mihtā un ņmalkā balņi, bet es iņpildiju ehrgelū weetu, uī kurām ņpehleja mana mahtā Anna. ņeraugotees uī taħdu manu negatiwu iņtureņchanos, ņkolotajs man tizibas mahzibās lika numuru „ņofi labi“ un tagad Deewā meerā aiņgahjuņchais mahzitajs P. glahtīja mani ar ņawu nolahdeto roku. Atklahti ņakot man daņchreii, redņot ahrprahtigus kriņtigos, it ihpaņchi luteranus, palika nelabi.

Schihdus es newareju eeredņet. Bet kà ņirgotaji wīni ņaiņtīja mani pee ņewis ar ņawām prezem, un es no wīneem pirku daņchadas leetīnas, ņewiņdīķi maņus ņpogulīchus un pihpes, kaut gan pihpēt bij nolēegts. Mums mahjā daudli pihpēja pihipi; mans kruisehws, wīna puiņis, mans tehws, kaħda wezene — „Peters mahte,“ kurņch, Peters, bij pee tehwa par ganu, un kurņch ari pihpēja, mana mahte un es ar brahli Karli. No pagaņta ņkolas es iņņtahjos kà diwu meiteru bruhtgans, kaut kaħdas E. K. un M. K. Pehdejā gadā pagaņta ņkolā es eemihlejos kaħdā eewehrojama latweeņchu dņejneeka un kompositora mahtā. Es gribeju wīnu prezet, bet liktenis bij nolēhmis zitadi. Mani aiņņuhtīja uī leeņeres draudīes ņkolu. Tur es mahzijos deeņgan labi, bet ari tur manas ņinaņchawas nebij deeņin zik labas, ņinibas man likās buht itkà nepeeeetamas. Wiswairak es eemihleju literaturu: es laņiju wahzu klaņīkus un wīnos ņapratu pat wairak, nekā ziti. Es ņalihdīnaju Ģeti ar Schilleri un atradu, ka Schillers ņtaħw daudī augņtak par Ģeti un ka wīna raņchojumos atrodam daudī wairak

baudijuma, nekà Getes rakītos, kurā „Egmonts“ un „Geijs von Berlikingens“ ir aukstas konstruktīvas, bet ne īsti dzejiski raksturojumi.

No leģeres mani aizsūtīja uz Zehsim, uz pilstehtas skolu, kurā es uzzihtīgi nodarbojos un kuru pabeidšu ar labām sekmem. Nobeidšu es arī Rigas Politehniskā instituta sagatavošanas klases, študeju Dreidenes Konserwatorijā; weenu laiku biju par Rigas Politehniskā instituta študentu un pee tam tani pašā laikā nodarbojos pee latweešču awilem un šturnaleem kā šturnališts un rakstneeks, lihdi kamehr mani šahka wajat un nomahkt manas bijušās seewas mihtakee, teroristi un štandarmi. Man teiza, ka es ešot šlīms. Šlīms jau gan ir katrs zilweks, bet es neēmu W., kurā šawā weetā šlīmnizās eeweeto zitus. Tagad es tairni uz štā nolahdetā pederašta inīziatiwi atrodos šlīmnizā. Swehtais Antonij un Šulijan Atkritej, palihdiat man. Ar to nobeidšu šawu dšihwes aprakstu, kurā noriīnajušees pa leelakai daštā tumštā lemā — Widšemē.“

Kad laša štāis dšejneeka autobiografijas pirmo daštā, tad newīšus prahtā nahk atteezīgās weetas Poruka štahštos „Kauja pee Knipškas“, „Dwehšeles kumedīni“, „Rihta šwaigīne“, u. z., kuros, kā redšams, dšejneeks štōti dšihwi un reali tehlojis daudšus no šaweem behrnišbas peedšihwojumeem un pahrdšihwojumeem. Pehdejšā minetās Poruka autobiografijas daštā ir pahrak īštā un pilna ar wīra wajaštānas mahāu idejam, pee kam biografijas gals pašahw tikai no tahdām. Te škaidri redšams, ka šlīmais dšejneeks špehja weenā un tai pašā laikā buht objektivs un subjektivs.

Poruks pa šlīmibas laiku domaja štōti daudš un daštādi par šawu štahwokli, jo pehdejais wīram likās buht wehl jauns, šweštis un neaprašts, un tapehš wīra intenšiwā doma-

ſchiana, kà wezàs apſinas peemehroſchiana jauneem pahr-
 dſihwojumeem un neparaliſàm perſonibas pahrmaimam,
 pa wiaa ſlimoſchianas laiku tam bija nepeezeefchama
 leeta. Tomehr ſlimà dſejneeka garigà dſihwè bij wehl
 ſaltopami tà teikt laukumi, kurus joprojam apſpihdeja
 agrakàs dſejneeka apſinas ſpoſchee un ſiltee itari. Schee
 klaſifikee laukumi itahweja itkà aiſſchogoti un nozeefinati
 pret barbarifkeem eebrukumeem ſlimà dſejneeka perſo-
 nibà, kuri pamaliſam eekaſoja leelakus un leelakus ap-
 gabalus augligà un kultiwetà ſemè un tos weenu pehtz
 ofra pamaliſàm pahrwehrtà tukſneſt. Bet kad ſchaj karà
 noguruſchais dſejneeks paſpehja noſweeſt kara brunas,
 paſpehja aiſmirit ſawas rehtas un ſahpes un pa iſpoſti-
 teem ſawas apſinas laukeem nokſuht lihdſ ſwehteem un
 kaujas aſinim neaptraipiteem, no grazioſàm muſam ee-
 nemteem un apſargajameem laukumeem, tad ſlimais
 dſejneeks itkà ſarņoja uſwaretà gladiatora ſapni, un kaut
 gan no wiſàm puſem eelenkts, pilnigi aiſmirſa ſawu
 itahwokli un pahrdsihwoja ſawas pagahnes gaiſchos
 brihſchus.

Schie laſitajeem paſneegſchū Poruka dwehſeles gla-
 diatora ſapni.

„Weſtaleene.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Kurp ſtundas un deenas un mehneſchi rit ?
 Kurp aiſeet gadi un dſihwe ?
 Lihdſ pulkſtens nahwes minuti ſit,
 Un beidſas meefam brihwe ?
 Tàs dſiſuſchias ſchauràs telpàs leek,
 Un akmeņus klahtj tàm pahri.

Tur ilgi šarņots un dufets teek,
Tur atpuhīdas lēmes bahri.
To tehwi un mahtes debefis zef,
Tee mirdī tur ūwaigīdīnu rotā,
Tee milīgās bumbas pa telpam wef,
Tur laimē miht nešarņotā.
Kas lēmes wirū tad zilwekeem leek
Tik ščaurās formās dīhwoī,
To apškauft, no ka tik maī teem teek,
Tee waretu augščup plīhwoī !
Hr nahwes ūegu dašds šedīas ar,
Ta dwehīele aīlīdo projam
Uī tehweem un mahtem, kur mirdset war,
Lai meefas ar' aīleet bojā.
Ko mihtleīfības kašpone,
Ko wēstaleene domā ?
Ta praša maī pehz waroneem,
Ko dara tee firmajā Romā.
Ta ūeltu un dahwanas īsdala
Starp zeetejeem, nabageem wīfas,
Ta wīfu to aplamo nedara,
Ko dara patrizeetes !
To konšūī ūweizīna laīpnīgī
Un oratori to ūlawē.
Ta ūaka uī wīneem: luhk ūeweetes
Tik aplam to wēhderu pīlda
Hr gašu, ar maīlī un dīehreeneem,
Tām pīrtīs beī gala ūīlda !
Tur peras un maīgajas romēetes
Hr Tīheras uīhdenī baītas,
Tās greīnojas tā kā deeweetes,
Karīt mihtlā, bet īlīleekas ūaītas,
Bet wīhna dīehrumā īwehrīčas

Par lopibas representantem,
Un zirkū wakaros aufstājas
Ar meesam elegantām.
„Kahds gals buhs Romai?“ pat Zesars teiz,
„Pat svebtņizas seltu jau plihvē,
Un Brutus dšifu malku weiz
Ji kauša un meegam špihvē.
Sen dšihwo tā semes bahreni,
Tee lihģmi tehriē un mihlē ;
Tik druhmi itahw Romas zeetumi,
Tur zeetumneeks restes wihlē.
To Zesars jau ilgi eeslehgtu tur,
Tam mati un bahrida top balti,
Tas orators Flawijs, ka azis bur,
Kas kahpa ul tribines italti.
Wihšt teiza : „Tas wezais Jupiters
Ar' sahķ jau ušdšihwot laši,
Kā Albalongas šekšibers,
Tas školneezei ušfauz škaši :
„Naħz, mana mihlā, atdušees
Pee manām kruhtim brihwi,
Ar maneem mateem rotajeēs,
Es došķu tew plašķu dšihwi !
Tu wari selta aprozes nešt,
Un dahrgakmeņus ap kaklu,
Tu wari mani ul gultu wešt
Kā reredģigu un aklu!“ . . .
Bet tahtak Flawijs wis netika,
To Zesars zeetumā lika,
Tam brihwas runas gan pašika,
Bet newis runa šķ nikna.
Jau dešmit gadus tas zeetumā šmok,
Tam waištās kahjas ir kaltas,

Kà suns tas melnu putru lok,
Tam meefas top silas un saltas.
Luhk, ūtonakt tam laimejas restes lauft
Un iibehtgt no zeetuma laukā,
Tas flinkajeem ūargeem leek tahtak ūnauft
Un behtg ii Romas kà aukā.

* * *

Pee tempļa pagalma wahrteem
Nakli wehlā zeetumneeks klauwè ;
Westaleene ūhta ūrgu,
Lai tas jautā, kas tur trokšņo ?
„Kas tik wehlā nakli dauūas
Te, pee meera tempļa wahrteem ?
Waj ta nawa peedūehrūūha
Patrizeeūha palaidniba ?
ūeb kaħds nomaldijeas ūweūħneeks
Meklē ūheitan dūūas weetu ?“
„Flawijs, orators, es eūmu,“
Zeetumneeks ūauz ūiprā balūi,
„Zeetumneeks es Romā biju,
Bet kas nokraūit prot waūħas,
Dūellħu restes iūlauft rokam,
Neaptraipitas ar aūnim,
Tas wismal ir briħwes zeeniġs !“
„Ko juħs meklejat tad ūheitan ?“
Sargs tam ūkarbā balūi jautā.
„Flawiju es nepaūihħtu,
Likumus es augħti zeenu !“
„Likumeem ir leela wara,
Wihu eeūpaids ir beū gala,
Bet ja paraġraūi naidā
Weens ar īru ūħħw ii riknā,
Tad war uūelpot ii briħwi,

Tad pee tempļa wahrteem klauwet
War it drošču wehlâ nakti.
Un ko juhtu tempļi gribu,
To juhs manim warat jautat.
Kad es biju wehl mais senķis,
Nonešu es weštaleenei
Tšhetridešmit šelta drachmas,
Lai man dšihwê laime buhtu.
Bet man laimes weštâ dewa
Deeweetes tik škarbu dšihwi.
Tapehz atprašu es naudu,
Lai es waru tahtak zetot,
Bet ja manim nemakšafeet,
Šalaušiču tempļa wahrtus!
Šo es dešmit gadus šmaku
Tumščâ zeetumâ kâ nelga!
Šinu, ka tew, tempļa šargam
Šraid wairak šipru beedru,
Kas war mani weegli noweikt,
Štkal nowešt droščâ weštâ,
Bet tad šawas tempļa šeenas
Špraipitu neleetigi
Šuhs ar šawâm mešnâm rokam,
Kurās tura netaišniba,
Patwaribas šwara kaušus!“
„Behgat tahtak,“ šargs tam teiza,
„Nelaimigais Flawij, behgat,
Šikums aišleedš wahrtus atwehrt!“
„Meli,“ Flawijs škarbi šauza,
„Šikums atšauj katram Româ,
Šeeet tempļi, peešuhgt deewus,
Lai tas buhtu deenu, nakti,
Tapehz deg jums šwehtâs uguns,

Ka lai katrs pee tās fildās !
Ja kahds iffalzis beš gala,
Šiflahpis ir šawās mokās,
To jums mihti wajag ušæemt,
Slehtg kà draugu šawās rokās.
Beš man leekas, ka juhs modei
Pakaš dšenatees un deewus
Taišat juhs ar šawàm rokam !
Ja juhs taišat tempļa šehtu
Epkahrt un tās wahrtus šlehdšat,
Tad ir laikam deeweem baišes,
Ka tos nepašæem kahds šagliš ?
Kur par Zefaru war šuhdšet,
Eišrahdiš uš wišæa kšuhdam ?
Kur war širšdu juhtas išteikt
Zišweks, kušam naw ne maišes,
Naw nedš mantas, nedš ar draugu,
Kuru Župiters leek wašdšas,
Tapehtz ka to peš par mihtu,
Kuru aišleegta no wišæa
Un weht wairak ir no weštas,
Šingri aišleegta preekiš wišæem ?“
„Diširdu,“ weštaleene šauza,
„Šargs, ješ atdari tam wahrtus,
Tas ir zehlais, dahrgais Flawijs,
Wišæam došu apšardšibu !“
Šargs nu wahrtus wašå wehra,
Flawijs pa teem templi gahja
Tà kà waronis, ta škrandas
Lišæs rihta gaišmā mirdšot.
Wišæi pee altara uš zefeem
Dišiš aišgrahbts šemē kriša,
Pateizàs par leelo laimi,

Ka tam palihdlibu ineedia.
Tad wiñdñt peezehlàs un teiza :
„Afrikà pee Nilas krašteem
Dsihwo Ibis, klaigà diehrwes,
Tur pahr wišeem deeweem walda
Wezakais, tam leela wara !
Rokàs tur tas leelu rungu,
Išper deewus tà kà leñkus,
Ja tee zilwekus šahk nerrot
Un tos eedien taiñni peklè.
Tur miht Osiris, kas lopus
Eištahw, ja tos aplam moka.
Išida, kas šahpes nešà
Šawàs gruhtàs mahtes meefàs,
Ja to zilwekeem par daudši.
Turp es luhdiu deenam, naktim,
Kamehr Warenais man dewa
Leelu špehku wišos kaulos,
Un es laufu diešdhu reštes,
Zeeťumu es nikni pešu,
Ja tur eebahšdñ goda wišru,
Kamehr negods štaigà brihwè.
Bet nu meers ! es weštaleenei
Pateizos, ta glaħba Romu
Šo tai draudè eenaidneeki,
Kuri wištibu grib wajat.
Eri Zefaram draud breešmas,
Wiña genijs Romai glaimo,
Kur ta neleefigu dšihwi
Peekopj tagad wišàs malàs.
Wiña liktenis ir išpreešts,
Un to nokaus wiña draugi,
Kureem apniħk wiñu šlawet,

Jo tee pafdu flawas kahro.
Lai tas labak behg ii Romas ;
Galeefdu to augli zeena,
Ka tas karâ nelaupija
Wineem mahtes, seewas, meitas,
Wanam peeminekli zehla.
Româ walda iiwirtiba,
Prom, ii Romas, tahak behgdu
Rihtu, parihtu — pawitam ;
Bet ne eenaidneeks es buhtdu
Sawai tehwijai, to mihlu,
Ari fwehtumâ, to fwehru,
Buhdu ufizams lihdi nahwei !“
Flawijs fâfima, tam meegu
Tempâ dîfais meers nu dewa,
Un wihdi laulâs fawos fapros
Eenaidneeku baram zauri,
Kamehr noktuwa lihdi kapam,
Kuru Jupiters tam raka.
Bet wihdi kapâ neelihda,
Etgreesâs un gahja tahak,
Kamehr noktuwa lihdi juhrai,
Kuras wihdi smagi fchalza.
Un wihdi nofehâs ul krafta,
Dieedaja par uhdens dielmem
Un par wihku baltam putam
Un par tahâm laimes falam.

* * *

Flawijs aihbhga no Romas,
Seemelos tas kalnos kahpa,
Kur fkrej ftrauias, dîfâs unes,
Eeraudamas kokus dielmês,

Schalkdamas zaur klinčtu ailam,
Eelaidamas uhdens mašas
Tumšā, dlišā juhras klehpi.
Flawijs šewim buhdu zehla
Hugsti Alpos; ūingras klintis
Pamats wiņa buhdai bija,
Un ta tikums
Wišur wiņam laimi guwa.
Un wiņš nehma šewim šewu,
Zehlu tauteesi no Alpeem,
Un ta diemdeja tam deklus
Tidietrus gabalus it ūaltus;
Eri wehlak diwas meitas
Liktēnis tam pešchķirt ūeidša.
Šawus behrnus audlinaja
Wiņš tik ūingri, tikumigi,
Ka tee wišur preekchķihmigi
Štaigaja pa dlihwes zēlu.“

* * *

Šis dšejojums ir Poruka pehdejais raščojums:
pehz tam wiņš atklahti neko wairs netika rakstijis.
Par noschēloščianu, no „Westaleenes“ ir ušglabajušs
tikai nepilna poše, kurprešim pirmā daša ir līnihzinata.
Eri wiņa gandrihi nekahdā šinā nestahweja šemak par
ušglabajušos dšejojuma dašu. Barbari šihwi ušbruka
Romai, un Poruks atkal pamodās no šawa gladiatora
šapna. Wiņš atmoštotees eeraudšija ihštenibu un atkal
šahka joštees ar kaša brunam, un kad es kahdreiš ap-
jautajos par „Westaleeni“, pee kuras dšejneeks bij pee-
līzis klahi šohi dšejņku un ūkaitu šawa gladiatora šapna
tehloju...], tad šimais dšejneeks pakšaram un šawaš
šmaididams pašchitija, ka wiņš „Westaleeni“ ešot šahzis

iinihzinat, jo fchis efot farakstijis ul manuskripta tukfchàm lapas pufem zenlurei zauri nelaischamas leetas. Salu galà dfejneeks bij ar meeru man nodot glabafchànà neifnihzinato manuskripta datu, kurà ul dafchàm brihwàm lapas pufem ir teefcham redfamas diifas barbaru ufbrukuma pehdas.

Ja „Westaleeni“ falihdsina ar Poruka profaifkeem wina muhichia wakarà rakfiteem rafchojumeem, no kureem fchte peeweftee war fikt ufkatiti par teem labakeem, un ja nem wehrà, ka Porukam muhichia peewakarè ihitu draugu, kà likàs, bij palizis fofi aprobeschots fkaits, tad newifus prahtà nahk Poruka dfejols „Dseja — mana libgawa“ :

„Tew fahrtu puķu wainags galwà,
Kà karaleenei azis mirdi;
Un tawu azu leefmas mani
Er brihniichkigu fpehku fpirdi.
Kad weentuligà kaktà behgu
No pafauls es neewats, fmeets,
Kad dafchikahrt diihwes gruchtà itundà
Man draugi palihdsibu leedi; —
Tad weegli atdari tu durwis,
Kà fapnis tu ul mani nahz,
Un manim roku filti fpeefchot,
Tu brihniichkigi fmaidit fahz.
Tad peefpeefchū es fawu galwu
Pee tawas fmarichojofchàs kruhts;
Un mana iiflahpufè dwehfle
No fewis jaunu dieefmu luhdi.“

Waj ari kahda zita dseja un profi: „Paula Werlena peeminai,“ kur Itarp zitu lafam :

„Ai, dseja! ai, dseja! tu miiklainà puķe,
„Tu dihgiti un fafo ul firichu truhdeem...“

Poruks ar ſawu „Weftaleeni“ itkā par ſpihti wiſeem wehjeem un wehtram, kuri ilgus, ilgus gadus nomahza un poſtija wiņa garigos ſpehkus, peerahdija, ka wiņči kā dſejneeks lihdī paſchām pehdejām muhſcha deenam nebija gluſchi miris. Un ja Poruks weſtu ſoti regularu dſihwi, tad warbuht, ka ſchad tad wiņči kaut ko wehl uſrakſitu ari zik nezik wehrtigu. Poruks ſlimnizās weenmehr ir aſpirdſis. Pa pehdejo uſtureſchānās laiku klinikā, ſahkumā tas jutās daudī ſliktaki un ari objektiwi nemot wiņa garigais ſtahwoklis bij eewehrojami ſliktaks, nekā wiņa muhſcha pehdejos mehneſchos. Tomehr dſejneeks ſchehlojās par kahdu ſawadu ſmagumu organſmā un par ſiliſku un garigu nogurumu. Dſejneeks jau pa daſai gandrīh wiſam bij atmeſis ar roku, un gandrīh ne preekſch kahdas wiſpahrejas leetas newareja uſleeſmot wiņa juhtas. Wiņa aplinā wairs tikpat kā nedarbojās tee ſawadee zilweka garigee ſpehki, kuru aplihmē par mihleſtibu uſ dſihwi un par teekſchānos pehz dſihwes mehrka un par pehdejā aſſiſchānu un ſapraſchānu. Poruks wairs newareja ſajuhſminatees par ſawu dſeju, bet raſchoja ſlegmatikki un ſoti aukſtaſnigi. Wiņči ſcho ſawu garigo truškumu labi aplinajās, jo kahdā eefahktā mulikdramā wiņči ſaka :

„Die Liebe iſt nöthig,
Um den Zweck zu erkennen
Und um das Ziel wieder zu finden,“

Bet zita leeta ir aſſiht, un aſkal zita — ſpeht paſikt un tapī zitadakam, nekā pateeſibā zilweks ir.

Beidſot no Poruka manuſkripteem peewediſchu kahdus wiņa „aforiſmus“, kuri ari leezina, ka reiſem ſlimajā dſejneekā wiņa domas darbojās ſoti ſkaidri un wiņa ſlehdeeni bij ſoti noteikti, ſtingri logikki un weefam

pat dškdomigi, kaut ari daidtreil šalšiti ar tihru fantašiju. Tà ka wiš augšdà peewestee diešneeka rašdjojumi originalà šarakšiti pa leelakai dašai wahzu walodà un dašdi atkal kreewu walodà, iššemot weenu wehštuli un „Weštaleeni“, kuri rakšiti latwiški, un tapehz ka šdtee rašdjojumi lašitajeem pašneegti kà tulkojumi, tad „aforišmus“ peewedišdu originalà, lai lašitaji, kuri prot wahzu walodu, dabutu kaut ari no šdteem iššeem gabašineem pilnigi eepašihštees ar Poruka rašdšdštanàs weidu un štilu pehdejos wiša darbos. Kaut gan „aforišmu“ ir leelaks wairums un kaut gan kašram no wišneem ir šawas interešantas pušes, tad tomehr turu par leetderigu šdie peewest šikai dašdšus no wišneem, kà pašdšus rakitušrigakos un originalakos.

„Šurjew, den 12. Okt. 1910.

Ephorismen aus dem Tollhaufe.

Gesammelt von Joh. Poruk.

„Die Laune verderben heišt: Šemanden daran zu erinuern, daš unter den Blumenbeeten Mišt begraben išt.“

* * *

„Das Bromkalium išt ein Mittel gegen die Aušregung, die Aušregung išt ein Mittel gegen die Erištarrung, die Erištarrung išt ein Mittel in der ũbereištten Flucht gegen den Feind, und der Feind išt ein Mittel gegen die eigenen ũšlimmen Seiten, die ũšlimmen Seiten sind Mittel gegen die aušdringlišen Freunde (wenn man Glũk in der Liebe oder viel Geld hat) und die aušdringlišen Freunde sind die Mittel gegen die eingebildete Seligkeit der Liebe zum Weib, was unmotivirt išt, aber in der Form einer Conštruktion der gegeneištigen Mittelbarkeit der Dinge unmittelbar zulàššig, ũo kann es eine

Reihe von gegenseitigen Mitteln geben bis zum Bromkalium, welches vielleicht durch die Aufregung der Menschen geläutert und veredelt werden kann.“

* * *

„Ein Toller ist ebenso vernünftig, wie ein Vernünftiger, er hat nur die schlechte Eigenschaft, dem Vernünftiger gegenüber anders zu erscheinen, als er in der Wirklichkeit ist, d. h. sein Phaenomen verhält sich zu seinem Noumenon in umgekehrter Lage, wie das Phaenomen zum Noumenon des Vernünftigen, wenn die allgemeine Vernunft es erlaubt.“

* * *

„Der Unterschied zwischen einem Nietzscheaner und Wagnerianer ist der, daß der Nietzscheaner schon am frühen Morgen übermenschlich viel philosophirt, während der Wagnerianer dann noch ruhig schläft, um am Abend das Lied an den Abendstern aus dem „Tannhäuser“ zu spielen (oder auch zu singen, wenn ein Arzt und ein Gesanglehrer ihm das erlauben), wo dann also Zarathustra spricht zu dem schon schlafenden Nietzscheaner: „Uebermensch, deine Leere ist widerrufen, geh in den tiefsten Schlaf des Ueberseins, in das Ueberwerden eingeweihter Herren, die in der Ueberliebe ihre untere Partie streicheln mit ihren Ueberhänden, da liegt die Sonne der Erkenntnis des eigenen Ich verfinstert von dem Monde der seligen Ueberrnacht der ewigen Liebe zur Götterdämmerung, hole sie herauf, damit sie leuchtet in der Frühe des aufgehenden Dunkels und tritt im Traum den nach Wahnfried in Bayrenth wandernden Wagnerianer, der dir das Vorspiel zum „Parsifal“ vorspielen wird, um das erste Werk der Kunst „Das Liebesverbot“ zu begreifen, wobei der

Niesdleaner wie ein Hypnotisirter zur Genealogie der Moral sich wendet, während der feine Wagnerianer den Rücken ebenso der Moral wie der Genealogie kehrt und in den Romkeller wandert, um daselbst Bier zu trinken“.

Pehdejâ „aforismâ“ dsejneeks, zik rediams, isteizis sawu personigo credo kà pret Niesdchi, tà ari pret Wagneri, ruhgti un kodigi ironisedams par pírho, bet sajuhminadamees preekchi wagnerianera, un kà pa datai pats personigi eedomadamees wina lomâ, tà ari wagnerianera tipu pa datai patapinadams no sawas personigâs dsihwes.

Bei augfchá mineteem raichojumeem Poruks sawa muhchia pehdejos mehneschos wehl mehginaja icho to rakstít, bet beeschi sawa pasahkuma neiweda galâ: tà winchi eefahka rakstít, bet atmeta kahdu musikdramu, wahzu walodâ: „Ein Saitmahl der Götter. Ein Musikdrama in drei Aufzügen“; ufraktija un wehlak isnihzinaja kahdu itahstianu „Idiots“, kurfchi ar sawu raksturu atgahdinaja peewesto gabalinu: „Pfiichopatologija“ un kuram nebij gandrihi nekahdas literarifkas wehrtibas. Zaur flimibu dsejneeka dwehsele iszehluschtees pahrdsihwojumi pahrak daudi nodarbinaja nelaika domas, tà ka pilnigi brihws no swecham idejam tas jutâs tikai retumis, kapehz ari ar raichofchianu Porukam pehdejâ laikâ gahja gauhi. Saram ejot jamin, ka Poruks ari pehdejos muhchia mehneschos rakstija wihu toti ahtri, neko nelaboja un gandrihi neko neilstrihpoja, un dsejneeka spalwa knapi wareja sekot wina fantalisjas weiklam kustibam un wihu domu ahtrai gaitai. Wispahrigi par Poruka garigo itahwokli wina muhchia wakarâ jafaka, ka tas nebij apikauschams. Dsejneekam sahka stipri aptruhkt kritifko spehju zihad ar usbahligam mahnu idejam; winchi spreedumos aishween bij jau pawirchis un

wiszaur nemot šarunā naiwi behrnifchķigs. Sawā dlihwē wiafch ifrahdiĵa jau pret wiſu, kas weſelu zilweku intereſē, eewehroĵamu weenaldiibu un intereſes truĵkumu. Slimajā dſejneekā pehdeĵos gados eewehroĵami bij noſliħdeĵuſchias uſ leĵu wiņa etiſkās un eſtetifkās ĵuhtas, kuru, pehz wiſa ſpreeſchot, nelaiķim wiņa ſeedu gados ir bijis ſoti bagats kraĵjums.

Beidſot, ja kaħds no laſitajeem man gribetu ĵautat, kaħdu weidu peenemtu Poruka garigee ſpeħki gadijumā, ja dſejneeks nodſiħwotu ſirmu muħſchu, tad uſ ſcho ĵautajumu waru atbildet, ka tāpat kā Poruks ſawā laikā rakſiĵa par Enſi Wairogu, kaħds zits par wiņu paſchu ſirmā muħſchia wakarā rakſitu:

„Poruks bija miris, lai gan tas weħl dwaſchoĵa.“

